

Alushariduse ja lapsehoiu kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Euroopa Komisjoni egiidi all tegutseva alushariduse ja lapsehoiu töörühma aruanne

European Commission Working Group on Early Childhood Education Care (ECEC) report "Proposal for key principles of a Quality Framework for Early Childhood Education and Care"

http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/archive/index_en.htm

Otselink dokumendile: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/archive/documents/ecec-quality-framework_en.pdf

Oktoober 2014

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Sisukord

Alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas toimuva Euroopa koostöö taust ja poliitiline kontekst:

- töömeetod
- aruande ülesehitus
- alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi mõõtmine

Kvaliteedieesmärgid

**Kvaliteedi
parandamine:**

- kättesaadavus
- tööjõud
- õppekava
- seire ja hindamine
- juhtimine ja rahastamine

Lisa – põhimõisted

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

1. Taust ja poliitiline kontekst

Õppimine ja hariduse omandamine ei alga lapse koolikohustuslikku ikka jõudes, vaid juba tema sünnist. Esimesed eluaastad sünnist koolini on lapse elus kõige tähtsamad – siis pannakse alus lapse arengule ja edasisele elukäigule. Seega on kvaliteetne alusharidus ja lapsehoid (*Early childhood education and care - ECEC*)¹ lapse eduka elukestvas õppes osalemise, sotsiaalse lõimumise, enesearengu ja tööalase konkurentsivõime seisukohast määrav. Alusharidus- ja lapsehoiusteemide kvaliteedi tõstmine kõikjal Euroopa Liidus on aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu² tagamiseks esmatähtis. Samuti loob kvaliteetne ja kättesaadav alusharidus ja lapsehoid inimestele eeldused elada edukalt. Seetõttu on kvaliteetse, taskukohase ja kättesaadava alushariduse ja lapsehoiu tagamine jätkuvalt olulisel kohal nii liikmesriikides kui ka Euroopa Liidus üldiselt.

Tuginedes värskemate riikideüleste andmete ja kõrgetasemeliste ekspertide arutelude analüüsile on Euroopa Komisjon rõhutanud, et „üldkättesaadav, kvaliteetne ja kaasav väikelaste haridus ja hoid on kõigile kasulik. See aitab lastel oma võimeid täielikult ära kasutada ning selle raames saavad lapsevanemad ja teised pereliikmed osaleda meetmetes, millega edendatakse tööhõivet, tööalast koolitust, vanemate haridust ja vaba aja veetmist“³.

Alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavamaks muutmine on olnud üks Euroopa peaeesmärke alates lapsehoiu käsitleva nõukogu soovitusel (92/241/EMÜ)⁴ avaldamisest 1992. aastal. Sellele järgnenud dokumentides – näiteks 2002. aastal Barcelonas kokku tulnud Euroopa Ülemkogu järeldustes – leiti, et „liikmesriigid peaksid kõrvaldama tegurid, mis takistavad naistel tööturul osalemist, ja looma aastaks 2010 lapsehoiuvõimalused vähemalt 90%-le lastest vanuses kolmandast eluaastast kuni kohustusliku koolieani ning vähemalt 33%-le alla kolmeaastastest lastest, võimaldades seda võrdselt nii linnades kui ka maapiirkondades“⁵. Kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavuse parandamiseks on kehtestatud ka Euroopa sihttase (2020. aastaks osaleb alushariduses vähemalt 95% lastest alates neljandast eluaastast kuni koolikohustusliku eani)⁶, et saavutada ELi 2020. aasta strateegia⁷ kaks põhieesmärki – „laste vaesuse probleemiga tegelemine ning haridussüsteemist varakult lahkumise vältimine“.

¹ Alushariduse ja lapsehoiu määratlus on esitatud dokumendi lisas.

² Strateegia „Euroopa 2020“ ja selle rakendamine: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

³ Euroopa Komisjoni teatis. Väikelaste haridus ja hoid: lapsed tuleb eluks tulevikuühiskonnas hästi ette valmistada, Brüssel, 17.2.2011 KOM(2011) 66 lõplik; nõukogu järeldused väikelaste hariduse ja hoiu kohta: lapsed tuleb eluks tulevikuühiskonnas hästi ette valmistada 2011/C 175/03

⁴ 1996. aasta jaanuaris avaldas Euroopa Komisjoni lapsehoiuvõrgustik kümne aasta tegevuskava ettepanekud. Tegevuskava 40 kvaliteedieesmärki on avaldatud ka aadressil

<http://www.childcarecanada.org/publications/other-publications/04/10/quality-early-learning-and-child-care-services-papers-european>

⁵ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf Tuleb märkida, et Barcelona eesmärkides kvaliteeti ei mainita.

⁶ Eurostat teatas 2013. aasta juunis, et „2010. aastal käis kõigis 27-s ELi liikmesriigis 93,2% nelja-aastastest lastest koolieelses lasteasutuses või algharidusasutuses. Nelja-aastaste alushariduses või alghariduses osalemise määr oli üldiselt kõrge — Belgias, Taanis, Saksamaal, Iirimaaal,

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

2020. aasta haridus- ja koolitusstrateegia⁸ osaks oleva Euroopa sihttaseme eesmärk on parandada ebasoodsas olukorras olevate laste juurdepääsu haridusele. Samuti kutsutakse üles parandama alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti ning toetama rohkem koolieelsete lasteasutuste õpetajaid. Euroopa Liidu liikmesriigid on töötanud välja poliitkaid, mille eesmärk on parandada alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavust ning kvaliteeti. Vastavalt liikmesriikide taotlusele käivitas Euroopa Komisjon 2011. aastal koostööprotsessi, mis aitab neil lahendada eespool nimetatud topeltülesannet – tagada kõikidele lastele juurdepääs lapsehoiule ja alusharidusele ning sellele lisaks parandada teenuste osutamise kvaliteeti.⁹ Selle protsessi raames moodustati 2012. aastal 2020. aasta haridus- ja koolitusstrateegia tööprogrammi¹⁰ osana temaatiline töörühm.

2. Töömeetod

Temaatiline töörühm kasutas avatud konsultatsioonimeetodi raames vastastikuse õppimise meetodit¹¹, et koostada ettepanekud alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi parandamiseks Euroopas. Eesmärk on teha kindlaks ja vaadata läbi peamised poliitikameetmed, mis on parandanud alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti. Euroopa riikide alushariduse ja lapsehoiu ekspertidest ning poliitikakujundajatest koosnev töörühm vaatas läbi olemasolevad tõendid liikmesriikide tegevuspõhimõtete ja tavade kohta ning samuti riikideüleste uuringute tulemused. Keskendudes oma aruteludes lapsele, eristas töörühm viis valdkonda, kus meetmed on selgelt parandanud alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti. Need valdkonnad on: juurdepääs, töajõud, õppekava, hindamine ja seire ning juhtimine ja rahastamine. Neis viies valdkonnas on rakendatud kümmet liiki meetmeid,

Hispaanias, Prantsusmaal, Itaalias, Luksemburgis, Madalmaades ja Ühendkuningriigis ning ka Islandil ja Norras keskmiselt üle 95%. Kolmes riigis aga käis koolieelses lasteasutuses või algharidusasutuses vähem kui 70% nelja-aastastest lastest.

(http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Education_statistics_at_regional_level)

⁷ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Majandus- Ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele. 2013. aasta Euroopa poolaasta: riigipõhised soovitusel Euroopa kriisist väljaaitamine, Brüssel, 29.5.2013 KOM(2013) 350 lõplik

⁸ Nõukogu järeldused, 12. mail 2009, mis käsitlevad strateegilist raamistikku üleeuroopaliseks koostööks hariduse

ja koolituse alal (ET 2020), OLT C 119 28/05/2009; „vähemalt 95 % lastest vanuses 4 aastat kuni kohustusliku algkooli mineku alguseni peaks osalema väikelaste hariduses“. Vt

http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index_en.htm

⁹ Euroopa Komisjoni teatis. Väikelaste haridus ja hoid:

lapsed tuleb eluks tulevikuühiskonnas hästi ette valmistada, Brüssel, 17.2.2011 KOM(2011) 66 lõplik; Nõukogu järeldused väikelaste hariduse ja hoiu kohta: lapsed tuleb eluks tulevikuühiskonnas hästi ette valmistada 2011/C 175/03

¹⁰ Vt täpsemalt alushariduse ja lapsehoiu kohta hariduse ja koolituse 2020. aasta tööprogrammis:

http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-childhood_en.htm

¹¹ Avatud koordinatsiooni meetod kujutab endast liikmesriikidevahelise koostöö raamistikku ning seda kasutatakse liikmesriikide pädevusse kuuluvates valdkondades. Üksteiselt õppimise meetod on kasulik koostööraamistik, mis toimib liikmesriikide ja sidusorganisatsioonide määratud ekspertidest koosnevate temaatiliste töörühmade kaudu. Töörühmad vahetavad ja sünteesivad tegevuspoliitika rakendamise kogemusi, analüüsivad ja võrdlevad poliitikavalikuid, tutvuvad edukaid poliitkaid käsitlevate uuringutega ning esitavad soovitusi heade tavade kohta. Soovitused on juhiseks riikide poliitikakujundajatele ja spetsialistidele. http://ec.europa.eu/education/policy/index_en.htm

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

mida liikmesriigid on rakendanud alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi parandamiseks ning kõikide laste, nende perede ja kohalike kogukondade toetuseks.

Need meetmed on kokku võetud käesolevates alushariduse ja lapsehoiu kvaliteediraamistiku peamistes põhimõtetes, mida tuleks käsitada esimese praktilise sammuna, millega toetatakse poliitikakujundajaid ja ergutatakse liikmesriike arendama edasi tiptasemel pädevusi alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas nii laste kui ka ühiskonna hüvanguks. Need võivad anda ka tõuke järelemõtlemiseks kogu süsteemi tasandil. Kohalikele oludele kohandatuna võivad need meetmed koos anda uue hoo tegevusele, mille eesmärk on tagada kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavus kõikidele lastele nende sünnist kuni kohustusliku kooliea alguseni.

Töörühma ülesandeks on teha kindlaks, millised konkreetsed meetmed ja tegevused on oluliselt parandanud alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti ning seega andnud parimaid tulemusi nii süsteemi tasandil kui ka üksikutes koolieelsetes lasteasutustes. Seda ülesannet kajastab ka OECD ülevaade alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi kontrollimisest.¹² Ülevaates uuritakse kontrollimenetluste ja kvaliteedi vahelisi seoseid ning leitakse, et tõendeid, mida saaks kasutada kvaliteedile suurimat mõju avaldanud ja parimaid tulemusi andnud konkreetsete meetmete kindlakstegemiseks, on vähe. Uuringud näitavad siiski, et alushariduse ja lapsehoiu kvaliteet (sh selle mõõtmise meetod) ja selle mõju lastele on omavahel tugevalt seotud¹³ – sellega seoses on töörühm peamiselt uurinud, millised meetmed (nt kvaliteedistandardite, võrdlusaluste või sihttasemete kehtestamine) on aidanud liikmesriikidel saavutada mõõdetavaid tulemusi nii laste, perede, kohalike kogukondade ja kogu ühiskonna seisukohast.

¹² Ülevaade alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi kontrollimisest (OECD, ECEC Network, 2013) käsitleb peamiselt inglise keeles avaldatud materjale.

¹³ Käesolevas analüüsis kasutatud mõiste tulemused on töörühm määratlenud oskustena, mille lapsed peaksid koolieelses lasteasutuses veedetud ajal omandama. Tulemused on olemuselt lühiajalised ning mõnda neist saab mõõta alles siis, kui laps on koolieelsest lasteasutusest lahkunud. Need erinevad tulemustest, mida määratleti pikemaajalise kasuna, mille ühiskond, pered ja üksikisikud on alushariduse ja lapsehoiu tulemusel saanud.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

3. Ettepanek: kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Käesolevas alushariduse ja lapsehoiu kvaliteediraamistiku peamiste põhimõtete ettepanekus tutvustatakse Euroopa poliitilist konteksti ja tööühma töömeetodit ning seejärel arutletakse lühidalt selle üle, kuidas tööühm tõlgendab alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti. Raamistiku peamiste eesmärkide kirjeldusele järgnevas teises osas esitatakse kokkuvõtte uuringutulemustest, tööühma arutelude peamised tulemused (punasega ääristatud lahtrites) ja mitu juhtumiuuringut (sinisega ääristatud lahtrites), mis kinnitavad tõendeid, millele tuginedes need eesmärgid on sõnastatud. Kolmandas osas selgitatakse raamistikus kasutatud põhimõisteid. 2014. aasta augustis koostatakse neljas osa, milles analüüsitakse edusamme tööühma liikmete esindatavate alusharidus- ja lapsehoiusteemide kvaliteedi parandamisel vastavalt raamistikule.¹⁴

3.1. Alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi mõõtmine

Alushariduse ja lapsehoiu kvaliteet on keerukas mõiste ning selle saavutamiseks, parandamiseks ja edasiarendamiseks võetavad meetmed on üksteisega tihedalt seotud ning neid ei tohiks käsitleda eraldiseisvatena. Kuigi rahvusvaheliselt kokkulepitud mõiste „ALUSHARIDUSE JA LAPSEHOIU teenuste kvaliteet“ puudub, on kindlaks tehtud meetmed, mis aitavad luua ja tagada kõrge kvaliteedi. Nende hulka kuuluvad meetmed, mis mõjutavad alushariduse ja lapsehoiu struktuuri, koolieelsetes lasteasutustes kasutatavate protsesside kvaliteeti ning alushariduse ja lapsehoiu tulemusi. Igaüks neist toimib eraldi ning aitab ka saavutada tasakaalustatud lähenemisviisi alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi parandamisele järgmiste tegurite alusel:

- ✓ struktuurne kvaliteet¹⁵, mis käsitleb alusharidus- ja lapsehoiusteemi ülesehitust ja korraldust – sageli hõlmab see üksikute koolieelsete lasteasutuste akrediteerimise ja neile tegutsemisloa andmise eeskirju; professionaalse koolituse läbinud töötajate arvule esitatavaid nõudeid; õppekava; alushariduse ja lapsehoiu rahastamisega seotud õigusnorme; töötajate ja laste suhtarvu lasteasutuses; korda, millega tagatakse, et kõiki lapsi koheldakse võrdselt ja vastavalt nende individuaalsetele vajadustele; ja füüsilisi nõudeid, millega tagatakse alushariduse ja lapsehoiu vastavus tervisekaitse- ja ohutusnõuetele;
- ✓ protsessi kvaliteet, mis käsitleb koolieelse lasteasutuse tegevust¹⁶ – sageli hõlmab see mängu osa õppekavas; koolieelse lasteasutuse ja lapsevanemate suhteid; töötajate ja laste vahelisi ning laste omavahelisi suhteid ja suhtlemist; laste hoiu ja hariduse integreerituse määra; lapsevanemate osalemist lasteasutuse töös ja lasteasutuse töötajate igapäevast pedagoogilist tegevust;

¹⁴ Samuti kasutatakse värskema Eurydice'i väljaande „Key data on ECEC, 2014“ andmeid.

¹⁵ Struktuurne kvaliteet hõlmab „protsessi sisendeid – omadusi, mis moodustavad raamistiku protsessidele, mida lapsed kogevad“. Need omadused ei ole mitte ainult osa alusharidusest ja lapsehoiust, vaid ka osa lasteasutust ümbritsevast keskkonnast, nt kohalikust kogukonnast. Sageli on need alushariduse ja lapsehoiu sellised tahud, mida saab muuta, kuigi need võivad hõlmata ka tunnuseid, mida reguleerida ei saa (Litjens ja Taguma, 2010). Osundatud väljaandes „Quality Matters in Early Childhood Education and Care: Norway“, 2013, OECD

¹⁶ Protsessi kvaliteet hõlmab seda, mida lapsed tegelikult kogevad, st seda, mis koolieelses lasteasutuses toimub. Arvatakse, et need kogemused mõjutavad laste heaolu ja arengut (Litjens ja Taguma, 2010). Osundatud väljaandes „Quality Matters in Early Childhood Education and Care: Norway“, 2013, OECD

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

- ✓ tulemuste kvaliteet, mis uurib kasu, mida lapsed, pered, kohalik kogukond ja ühiskond saavad. Laste tulemustega seotud kasu hõlmab sageli laste emotsionaalset, moraalsel, vaimset ja füüsilist arengut; laste sotsiaalseid oskusi ja ettevalmistust õpingute jätkamiseks ning täiskasvanuella astumiseks; laste tervist ja koolivalmidust.

Töörühma läbiviidud analüüsi tulemusel selgus, et kvaliteet põhineb lapse kuvandil, st arusaamal, kuidas laps peaks ühiskonnas õppima ja üles kasvama. Üksmeelselt leiti, et lapse ja lapseõlve ühine kuvand on tähtis, sest see mõjutab alushariduse ja lapsehoiu teenuste osutamist ning aitab liikmesriikidel otsustada nende kvaliteedi üle. Samuti oldi üksmeelel selles, et lapsed on võimekad, seiklushimulised ja aktiivsed õppijad, kelle puhul annab parima tulemuse kombineeritud õppimine, hoolitsus ja mäng. Lapsi käsitletakse õppeprotsessi aktiivsete osalistena, kes on hariduse ja lapsehoiu protsessis kõige tähtsamad. Lapsed ei ole üksnes hariduse saajad; nad osalevad aktiivselt õppeprotsessi kujundamises. Selline kuvand hõlmas ka selget üksmeelt selles, et lapsed on ainulaadsed ning nende erinevaid emotsionaalseid, füüsilisi, sotsiaalseid ja kognitiivseid vajadusi tuleb tunnustada.

Järgmised valdkonnaülesed küsimused on alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi arendamisel ja säilitamisel esmatähtsad kõikides liikmesriikides ning neil põhinevad kõik käesoleva ettepaneku eesmärgid:

- väärtustada tuleks lapse ja lapseõlve selget kuvandit ning tähtsust
Iga laps on ainulaadne, pädev ja aktiivne õppija, kelle võimalikke vajadusi tuleb julgustada ja toetada. Iga laps on uudishimulik, võimekas ja intelligentne isiksus. Laps on teadmiste kaasautor, kes vajab suhtlemist teiste laste ja täiskasvanutega ning soovib seda. Euroopa kodanikena on lastel oma õigused, sh õigus koolieelsele haridusele ja hoolitsusele¹⁷. *Lapseõlv on olemise, otsimise ja maailma tundmaõppimise aeg. Varane lapseõlv ei ole ainult tulevikuks valmistumine, vaid ka olevikus elamine.*¹⁸ Alushariduse ja lapsehoiu teenused peavad olema lapsekesksed, arvestama laste arvamusega ja kaasama lapsed aktiivselt lasteasutuse igapäevaste otsuste tegemisse. Lastele tuleb tagada hoolitsev keskkond ning sotsiaalne, kultuuriline ja füüsiline ruum, kus on palju võimalusi laste olemasoleva ja tulevase potentsiaali arendamiseks. Alusharidus ja lapsehoiu on mõeldud pakkuma terviklikku lähenemisviisi, mis põhineb eeldusel, et haridus ja hoiu on lahutamatud.

¹⁷ Children in Europe Policy Paper (2008). Young children and their services: Developing a European Approach (lk 5–6). <http://www.grandirabruelles.be/Publications/Europe/policydocEN.pdf>.

Kickbusch, I. (2012), Learning for Well-being: A Policy Priority for Children and Youth in Europe. A process for change, with the collaboration of Jean Gordon & Linda O'Toole, drafted on behalf of the Learning for Well-being Consortium of Foundations in Europe, (published by Universal Education Foundation): p.37ff.

<http://www.eiesp.org/hosting/a/admin/files/L4WB%20A%20Policy%20Priority%20for%20Children%20%20Youth%20in%20Europe.pdf> J. Qvortrup/ Bardy, M. Sgritta, G.B.H. Wintersberger (Hrsg.). Childhood Matters. Social Theory, Practice and Politics. Aldershot: Avebury, Ashgate.

¹⁸ Australian Government Department of Education, Employment and Workplace (2009). Belonging, Being and Becoming. The Early Years Learning Framework for Australia, p.7.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

- lapsevanemad on kõige olulisemad partnerid ja nende osalus on esmatähtis
Perekond on esimene ja kõige tähtsam koht, kus lapsed kasvavad ja arenevad, ning iga lapse heaolu, tervise ja arengu eest vastutavad tema vanemad (eestkostjad). Perekondi iseloomustab suur sotsiaalne, sotsiaal-majanduslik, kultuuriline ja usuline mitmekesisus ning seda mitmekesisust kui Euroopa ühiskondade põhikomponenti tuleb austada¹⁹. Riiklike, piirkondlike ja kohalike õigusnormide taustal peaks perekond olema täielikult kaasatud lapse hariduse ja hoiu kõikidesse tahkudesse. Kaasamise elluviimiseks tuleb alushariduse ja lapsehoiu teenused kujundada koostöös peredega ning need peavad põhinema usaldusel ja vastastikusel austusel. Selline partnerlus toetab lapsevanemaid, luues teenused, mis vastavad lapsevanemate vajadustele ja võimaldavad leida tasakaalu pere- ja tööelu vahel. Alushariduse ja lapsehoiu teenused täiendavad perekonda ning pakuvad lapsevanematele ja lastele toetust ja täiendavaid võimalusi.
- ühine arusaam kvaliteedist
Uuringud kinnitavad, et kvaliteetsed alushariduse ja lapsehoiu teenused on laste arenguks ja õppimiseks esmatähtsad ning suurendavad pikemas perspektiivis nende haridusalaseid võimalusi.²⁰ Käesolev kvaliteediraamistiku ettepanek tugineb Euroopa Komisjoni lapsehoiuvõrgustiku sätestatud kvaliteedieeldustele. 1996. aastal sõnastas võrgustik 40 eesmärki, mille kõik liikmesriigid pidid saavutama 10 aasta jooksul. Euroopa Komisjon ei ole neid eesmärke vastu võtnud. Samuti rõhutas võrgustik, et need eesmärgid ei ole kvaliteedi ülim tase ning et „kvaliteet on suhteline mõiste, mis põhineb väärtushinnangutel ja uskumustel, ning kvaliteedi määratlemine peaks olema dünaamiline, pidev ja demokraatlik protsess. Tuleb leida tasakaal teatud ühiste eesmärkide määratlemise, nende kõikide teenuste suhtes kohaldamise ja erinevate teenuste mitmekesisuse toetamise vahel”.²¹

3. 2. Kvaliteedieesmärgid

Käesolev kvaliteediraamistiku peamiste põhimõtete ettepanek keskendub valdkonnaülestele küsimustele ja selles esitatakse kümme laiaulatuslikku eesmärki, millest igaüks kutsub liikmesriike üles parandama alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti. Kvaliteetne alusharidus ja lapsehoiu põhineb suurtel ootustel ning selle tagamiseks on vaja:

Juurdepäas alushariduse ja lapsehoiu teenustele

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

1. mis on kättesaadavad ja taskukohased kõikidele peredele ja lastele.

Ühtlaselt kõrge kvaliteediga alushariduse ja lapsehoiu teenustest saadav võimalik kasu on eriti tähtis ebasoodsamas olukorras olevatest ja/või kõrvaletõrjutud ühiskonnarühmadest pärit laste puhul. Alushariduse ja lapsehoiu teenused peaksid olema kättesaadavad alates lapse sünnist kuni kohustusliku koolieani. Selleks, et võtta arvesse lapsevanemate olukorda ja julgustada kõiki peresid kasutama alushariduse ja lapsehoiu teenuseid, peavad koolieelsete lasteasutuste lahtiolekuajad ja õppekavad olema paindlikud.

2. alusharidus ja lapsehoid, mis toetab osalust, tugevdab sotsiaalset kaasamist ja võtab omaks mitmekesisuse.

Edukas kaasamine alusharidusse ja lapsehoiu põhineb järgmisel: kohalike organisatsioonide ja ühiskonnarühmade ühine lähenemisviis alushariduse ja lapsehoiu eeliste propageerimisele; lapsevanemate uskumusi, vajadusi ja kultuuri austav lähenemisviis; kindlustunne, et kõik lapsed ja pered on koolieelsetes lasteasutustes/keskustes teretulnud; kõikide lapsevanemate ennetav julgustamine kasutama alushariduse ja lapsehoiu teenuseid; arusaam, et töötajaid tuleb koolitada, et nad saaksid aidata lapsevanematel ja peredel väärtustada alushariduse ja lapsehoiu teenuseid ning veenda neid, et nende uskumusi ja kultuuri austatakse; koolitust peaksid toetama lapsevanematele mõeldud programmid, mis tutvustavad alusharidust ja lapsehoiu; koolieelsete lasteasutuste töötajate, tervishoiu- ja sotsiaaltalituste, kohalike omavalitsuste ja koolide vaheline tihed koostöö.

Koolieelsete lasteasutuste personal

3. kõrge kvalifikatsiooniga töötajad, kelle esmane väljaõpe ja täiendõpe võimaldab neil täita oma kutseülesandeid

Koolieelsete lasteasutuste töötajate tunnustamine professionaalidena on esmatähtis. Kutsealasel arengul on tohutu mõju töötajate haridusalase tegevuse kvaliteedile ja laste tulemustele. Ühtsed haridus- ja koolituskavad kõikidele koolieelsete lasteasutuste töötajatele (nt koolieelsete lasteasutuste õpetajad, abiõpetajad, kasvatajad, lapsehoidjad jne) aitavad luua ühtse tegevuskava ja arusaama kvaliteedist.

4. toetavad töötingimused, sh professionaalne juhtimine, mis loob võimalused jälgimiseks, mõtestamiseks, kavandamiseks, meeskonnatöök ja koostöök lapsevanematega.

Head töötingimused toovad töötajatele kasu ja aitavad neid hoida. Poliitikameetmed mõjutavad alushariduse ja lapsehoiu struktuurilist kvaliteeti, sh kohalikul tasandil kindlaksmääratud rühmade suurust, laste/täiskasvanute suhtarvu, tööaegu ja palgataset, mis aitab muuta töötamise koolieelses lasteasutuses atraktiivseks valikuks. Samuti vähendavad head töötingimused pidevat ja kahjulikku personali voolavust alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas.

¹⁹ Young children and their services: developing a European approach. A Children in Europe policy paper. (2008), lk 6.

²⁰ Samas: lk 5.

²¹ EC Network on Childcare and Other Measures to Reconcile the Employment and Family Responsibility of Men and Women (1996). Quality Targets in Services for Young Children. Proposal for a Ten Year Action Programme, lk 11

Õppekava

5. õppekava, mis põhineb pedagoogilistel eesmärkidel, väärtustel ja lähenemisviisidel, mis aitavad terviklikul moel lastel oma potentsiaali täielikult ära kasutada.

Laste haridus ja hoid ning nende kognitiivne, sotsiaalne, emotsionaalne, füüsiline ja keeleline areng on tähtsad. Õppekavas tuleks sätestada ühtsed eesmärgid, väärtused ja lähenemisviisid, mis vastavad ühiskonna ootustele koolieelse lasteasutuse rolli ja kohustuste suhtes – laste arengu ergutamine, et nad saavutaksid oma täieliku potentsiaali. Kõik lapsed on aktiivsed ja võimekad õppijad, kelle erinevaid oskusi õppekava toetab. Samas tuleb õppekava rakendamine kavandada avatud raamistikus, mis terviklikul viisil tunnustab ja võtab arvesse laste erinevaid huve ja vajadusi. Tasakaalustatult ühendatud haridus ja hoid toetab laste heaolu, positiivset mina-pilti ning füüsilist, sotsiaalset ja kognitiivset arengut. Väärtustatakse laste kogemusi ja aktiivset osalust ning toetatakse õppimist mängu abil ja mõistetakse selle tähtsust.

6. õppekava, mis paneb töötajad tegema koostööd laste, kolleegide ja lapsevanematega ning analüüsima oma tegevust.

Õppekava on tähtis vahend, mis aitab kujundada laste omavahelisi ning samuti laste, nende vanemate ja koolieelse lasteasutuse töötajate vahelisi ühiseid arusaamu ja usalduslikke suhteid, et ergutada laste arengut ja õppimist. Haridussüsteemi või riigi tasandil saavad õppekavast juhendada kõik koolieelsed lasteasutused, samas kui kohalikul tasandil kirjeldatakse õppekavas iga lasteasutuse tegevusi ja esmatähtsaid ülesandeid. Õppekava suhtes ühise arusaama saavutamisel on esmatähtis iga töötaja oskus analüüsida oma tegevust, teha kindlaks, mis annab tulemusi, ja luua koos kolleegidega tõendite põhjal uusi meetodeid. Alushariduse ja lapsehoiu kvaliteet paraneb, kui töötajad arutavad õppekava rakendamist oma lasteasutuses ja võtavad arvesse laste, nende vanemate ja kogu kollektiivi vajadusi. Õppekava võib sellist õpikäsitust paremaks muuta, toetades laste õppimist katsetamise ja uuenduste kaudu ning ergutades koostööd lapsevanematega, et otsustada, kuidas alusharidus ja lapsehoiu saab toetada laste arengut ja õppimist.

Seire ja hindamine

7. seire ja hindamine annab kohalikul, piirkondlikul ja/või riigi tasandil teavet alushariduse ja lapsehoiu poliitika ja tegevuse pidevaks täiustamiseks.

Alushariduse ja lapsehoiu süstemaatiline seire võimaldab koguda asjakohast teavet ja tagasisidet kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil. See teave peaks hõlbustama avatud teabevahetust, alushariduse ja lapsehoiu ladusat kavandamist, läbivaatamist, hindamist ja arendamist, et tagada kõrge kvaliteet süsteemi kõikidel tasanditel. Seire ja hindamine on tõhusam, kui hariduse pakkuja tasandil kogutud teave on kooskõlas kohaliku omavalitsuse, piirkonna ja süsteemi tasandil kogutud teabega.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Seire- ja hindamisprotsesside eesmärk on laste, perede ja kohalike kogukondade toetamine. Kõikidesse seire- ja hindamisprotsessidesse tuleks kaasata kõik sidusrühmad, sealhulgas lasteasutuste töötajad. Kuigi seire võib keskenduda struktuuride, protsesside või tulemuste kvaliteedile, on laste ja töötajate huvidele keskendumise tõttu olulisem vaadata, milline on lasteasutuses rakendatavate protsesside kvaliteet.

Nende eesmärkide saavutamine on lihtsam, kui on kehtestatud järgmine juhtimiskord

1. Alusharidus- ja lapsehoiusüsteemidega seotud sidusrühmadel on selge ja ühtne arusaam oma rollist ja kohustustest ning nad teavad, et nad peavad partnerorganisatsioonidega koostööd tegema.

Võttes arvesse alushariduse ja lapsehoiu juhtimise valdkonnaülest iseloomu, peavad sidusrühmad ja sotsiaalpartnerid tegema koostööd, et tagada alushariduse ja lapsehoiu teenuste edu. Selleks et luua selged ootused koostööle, mis tagab laste, perede ja kohalike kogukondade jaoks kvaliteetsed tulemused, saab kasutada õigusnorme ja suuniseid.

2. Õigusnormid ja/või rahastamine aitavad saavutada üldist seaduslikku õigust riigieelarvest toetatavale või rahastatavale alusharidusele ja lapsehoiule ning kõiki sidusrühmi teavitatakse korrapäraselt edusammudest selle õiguse saavutamisel.²²

Struktuurilised või seadusandlikud korraldused suurendavad alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavust, andes peredele õiguse juurdepääsuks taskukohasele alusharidusele ja lapsehoiule. Alushariduse ja lapsehoiu üldist kättesaadavust toetavate käsitusviiside kohaselt võib tõhusaks lahenduseks olla täiendavate vahendite eraldamine, et muuta alusharidus ja lapsehoiu kättesaadavamaks ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele, eelkõige sissevõetavate lastele ning ebasoodsas olukorras olevatele ja vähekindlustatud peredele.

Euroopa sihttase

Töörühm teeb ettepaneku kehtestada Euroopa tasandil alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi Euroopa sihttase. Kvaliteedi sihttaset tuleks kasutada koos 2020. aasta haridus- ja koolitusstrateegias sätestatud alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi sihttasemega.²³

²² Töörühmas osalevad Madalmaade esindajad rõhutavad alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavuse ning lapsevanemate valikuvabaduse olulisust. Nad ei toeta üldist õigust ja selle eesmärgi poole liikumist, sest see ei ole kooskõlas Madalmaade alusharidus- ja lapsehoiusüsteemiga. Madalmaade alusharidus- ja lapsehoiusüsteem koosneb nõudlusel põhinevatest lasteasutustest kuni 4-aastastele lastele ja pakkumisel põhinevatest lasteasutustest lastele alates neljandast eluaastast ning 2,5–4-aastastele ebasoodsatest oludest pärit lastele.

Tänu sellisele kombineeritud süsteemile osaleb 90% kolmeaastastest lastest koolieelses hariduses.

²³ Olemasolev arvuline sihttase sätestab, et „2020. aastaks osaleb koolieelses hariduses vähemalt 95% lastest alates neljandast eluaastast kuni koolikohustusliku eani“.

Vt http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/framework_en.htm

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Uue, kvaliteedi sihttaseme kohaselt „on 2020. aastaks vähemalt 90% alusharidusest ja lapsehoiust hea või väga hea kvaliteediga vastavalt riiklikele või piirkonna kriteeriumitele“, mis põhinevad käesoleva ettepaneku peamistel eesmärkidel.

Sihttasel võiksid täiendada iga eesmärki toetavad näitajad. Iga eesmärgi jaoks võiks kehtestada 3–4 näitajat, millest riigid saaksid valida ühe või kaks ja/või kohandada neid oma riigi tingimustele.

Kavandatud eesmärgid hõlmavad kõiki vanuserühmi sünnist kuni kohustusliku kooliea alguseni. Järelikult tuleb kvaliteedi sihttase pikemas perspektiivis läbi vaadata, sest praegu käsitleb see vaid osalemist neljandast eluaastast kuni koolikohustusliku eani.

4. Kvaliteedi parandamine

Vaatamata sellele et alushariduse ja lapsehoiu poliitika pikaajalise mõju kohta on raske täpset hinnangut anda, suureneb valdkonnas läbiviidud uuringute arv. Eelkõige on hiljuti liikmesriikides läbiviidud uuringutes püütud hinnata riigieelarvest rahastatava laiaulatusliku või üldise alushariduse ja lapsehoiu pikaajalist mõju. Näiteks on mitmes Euroopa Liidu liikmesriigis, nagu Taani²⁴, Prantsusmaa²⁵, Norra²⁶ ja Saksamaa,²⁷ rakendatud reformid suurendanud alushariduse ja lapsehoiu kättesaadavust. Nende uuringute kohaselt on alushariduses ja lapsehoius osalemise eelised seotud peamiselt laste õpitulemustega ning rõhutatakse, et ebasoodsatest oludest pärit laste puhul on positiivne mõju veelgi suurem.

Mitmes ELi liikmesriigis, sh Ühendkuningriigis, Prantsusmaal, Saksamaal, Rootsis, Norras, Madalmaades ja Itaalias, on läbi viidud uuringuid, mis uurivad alushariduse ja lapsehoiu pikaajalist mõju laste kognitiivsele ja mittekognitiivsele arengule. Enamik longituuduuringuid näitavad, et kvaliteetsetes alushariduse ja lapsehoiu programmides osalemisel on püsiv mõju laste kognitiivsele arengule ja õpitulemustele²⁸. Laste üldist arengut toetades arendab alusharidus ja

²⁴ Bingley, P. and Westergaard-Nielsen, N. (2012) Intergenerational transmission and day care in Denmark, in J. Ermisch, M. Jantti and T. Smeeding (eds.), *Inequality from Childhood to Adulthood: A Cross-National Perspective on the Transmission of Advantage*. New York: Russell Sage Foundation.

²⁵ Dumas, C. and Lefranc, A. (2012) Early schooling and later outcomes: Evidence from pre-school extension in France, in J. Ermisch, M. Jantti and T. Smeeding (eds), *Inequality from Childhood to Adulthood: A Cross-National Perspective on the Transmission of Advantage*. New York: Russell Sage Foundation.

²⁶ Havnes, T. and Mogstad, M. (2011) No Child Left Behind: Subsidized Child Care and Children's Long-Run Outcomes. *American Economic Journal: Economic Policy*, 3(2): 97–129.

²⁷ Felfe, C. and Lalive, R. (2011) *How Does Early Childcare Affect Child Development? Learning from the Children of German Unification*. CESifo Area Conference on Economics of Education: Center for Economics Studies.

²⁸ Andersson, B. E. (1992) Effects of day care on cognitive and socio-emotional competence in thirteen-year-old Swedish school children. *Child Development*, 63, 20–36.

Broberg, A. G., Wessels, H., Lamb, M. E. and Hwang, C.P. (1997) Effects of day care on the development of cognitive abilities in eight-year-olds: a longitudinal study. *Developmental Psychology*, 33, 62-69.

Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2004) *The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project. Effective Pre-School Education*. London: DfES / Institute of Education: University of London.

Melhuish, E., Quinn, L., Hanna, K., Sylva, K., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2006) *The Effective Pre-School Provision in Northern Ireland (EPPNI) Project. Summary report*. Belfast: Department of Education, Department of Health, Social Services and Public Safety, and Social Steering Group.

Sammons, P., Sylva, K., Melhuish, E., Siraj-Blatchford, I., Taggart, B., Barreau, S. and Grabbe, Y. (2007) *The Effective Pre-School and Primary Education 3-11 Project (EPPE 3-11). Influences on Children's Development and Progress in Key Stage 2: Social/ behavioural outcomes in Year 5*. London: DfES / Institute of Education, University of London.

Brilli, Y., Del Boca, D., Pronzato, C. (2011) *Exploring the Impacts of Public Childcare on Mothers and Children in Italy: Does Rationing Play a Role?* Bonn: IZA (Institute for the Study of Labour).

Spiess, C.K., Büchel, F. and Wagner, G.G. (2003) Children's school placement in Germany: Does kindergarten attendance matter? *Early Childhood Research Quarterly*, 18, 255-270.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

lapsehoid laste peamisi kognitiivseid oskusi (verbaalseid oskusi ja loogilist mõtlemist), mis aitavad omandada keele ja matemaatikaga seotud spetsiifilisi oskusi. Kui on loodud teatud tingimused – näiteks varane algus, kvaliteetsed teenused ja tõhus algharidus – võib alushariduse ja lapsehoiu positiivne mõju kesta kuni teismeeani.

Lisaks näitab enamik pikaajalisi uuringuid, et kvaliteetsetes alushariduse ja lapsehoiu programmides osalemisel on püsiv mõju laste kognitiivsele arengule ja õpitulemustele²⁹. Need uuringutulemused kinnitavad, et varane sotsialiseerumine eakaaslastega lasteasutuses arendab sotsiaalset käitumist, enesekontrolli ja iseseisvust. Kui varane sotsialiseerumine toimub lasteasutuses, mis pakub kvaliteetset hoidu ja haridust, võib positiivne mõju laste sotsiaalsele ja emotsionaalsele arengule kesta kuni teismeeani, kuigi muud asjaolud – näiteks kodune õpikeskkond ja hilisem koolikogemus – mängivad samuti tähtsat osa.

Lisaks näitavad uuringud, mille valimis olid ebasoodsatest oludest pärit lapsed, et kvaliteetne alusharidus ja lapsehoid tuleb kõige rohkem kasuks kõige ebasoodsamas olukorras olevatele lastele, kelle kognitiivne ja sotsiaal-emotsionaalne areng on kiirem kui tavalistel lastel³¹. Ilmneb, et ebasoodsas olukorras olevad lapsed saavad alusharidusest ja lapsehoiust kõige rohkem kasu siis, kui lasteasutuses on koos erinevatest sotsiaalsetest kihtidest pärit lapsed³¹. Enamik uuringuid,

²⁹ Andersson, B. E. (1992) Effects of day care on cognitive and socio-emotional competence in thirteen-year-old Swedish school children. *Child Development*, 63, 20–36.

Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2004) *The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project. Effective Pre-School Education*. London: DfES / Institute of Education: University of London.

Melhuish, E., Quinn, L., Hanna, K., Sylva, K., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2006) *The Effective Pre-School Provision in Northern Ireland (EPPNI) Project. Summary report*. Belfast: Department of Education, Department of Health, Social Services and Public Safety, and Social Steering Group.

Sammons, P., Sylva, K., Melhuish, E., Siraj-Blatchford, I., Taggart, B., Barreau, S. and Grabbe, Y. (2007) *The Effective Pre-School and Primary Education 3-11 Project (EPPE 3-11). Influences on Children's Development and Progress in Key Stage 2: Social/ behavioural outcomes in Year 5*. London: DfES / Institute of Education, University of London.

Del Boca, D. and Pasqua, S. 2010. *Esiti scolastici e comportamentali, famiglia e servizi per l'infanzia*. [Cognitive and non-cognitive outcomes, family and childcare services]. Torino: Fondazione Giovanni Agnelli.

Felfe, C. and Lalive, R. (2011) *How Does Early Childcare Affect Child Development? Learning from the Children of German Unification*. CESifo Area Conference on Economics of Education: Center for Economics Studies.

³⁰ Brilli, Y., Del Boca, D., Pronzato, C. (2011) *Exploring the Impacts of Public Childcare on Mothers and Children in Italy: Does Rationing Play a Role?* Bonn: IZA (Institute for the Study of Labour).

Felfe, C. and Lalive, R. (2011) *How Does Early Childcare Affect Child Development? Learning from the Children of German Unification*. CESifo Area Conference on Economics of Education: Center for Economics Studies.

³¹ Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2004) *The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project. Effective Pre-School Education*. London: DfES / Institute of Education: University of London.

van Tuijl, C., & Leseman, P. P. M. (2007) Increases in the verbal and fluid cognitive abilities of disadvantaged children attending preschool in the Netherlands. *Early Childhood Research Quarterly*, 22 (2), 188–203.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

mis käsitlevad konkreetsetel ebasoodsates oludes olevatele lastele suunatud programme, on näidanud, et alushariduses ja lapsehoiuses osalemisel puudub eeldatud tugev mõju laste kognitiivsele arengule³². Mõned viimased uuringud viitavad siiski sellele, et teatud olukorras võib eesmärgistatud toetusel olla keskmine mõju, näiteks laste keelelisele ja nende tähelepanu arengule.³³

See võib tähendada, et Euroopas ei ole kvaliteet mitte niivõrd konkreetsete, kognitiivsele arengule suunatud programmide tulemus, vaid pigem saavutatakse kvaliteet üldiste alushariduse ja lapsehoiu teenuste kaudu. Üldiselt kinnitavad tõendid, et alushariduse ja lapsehoiuga seotud positiivse mõju saavutamiseks on vaja institutsioonilisi struktuure, mis pakuvad kättesaadavat ja taskukohast kvaliteetset haridust ja hoitu.

Rahvusvahelistes ülevaadetes analüüsitud uuringutulemused³⁴ on sarnased selles, et kvaliteetne alusharidus ja lapsehoiu paneb tugeva aluse laste edasistele õpitulemustele ja sotsiaalsele arengule. Samas võivad kvaliteedi määratlusega seotud protsessid erineda vastavalt sotsiaalkultuurilistele ja poliitilistele tingimustele, milles alushariduse ja lapsehoiu teenuseid osutatakse. Tuleks märkida, et alushariduse ja lapsehoiu poliitika reformide aluseks olevad põhimõtted on riigiti väga erinevad³⁵.

Töörühma liikmed vaatasid, kuidas mõõdetakse alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti, ning uurisid Eurydice'i, OECD, Euroopa lapsehoiuvõrgustiku ja muude organisatsioonide tehtud tööd. Uuringutulemused ja hiljutised muudatused tegevuspoliitikas näitavad, et tuleb keskenduda vähestele teemadele, kus edusammud võivad alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti tugevalt

de Haan, A., Elbers, E., Hoofs, H. and Leseman P. (2013) Targeted versus mixed preschools and kindergartens: effects of class composition and teacher-managed activities on disadvantaged children's emergent academic skills. *School Effectiveness and School Improvement: An International Journal of Research, Policy and Practice*, 24:2, 177-194.

³² Veen, A., Roeleveld, J. en Leseman, P. (2000). *Evaluatie van Kaleidoscoop en Piramide. Eindrapportage*. Amsterdam: SCOKohnstamm Instituut.

Goede, D. de & Reezigt, G.J. (2001). *Implementatie en effecten van de Voorschool in Amsterdam*. Groningen: GION.

Veen, A., Derriks, M. & Roeleveld, J. (2002) *Een jaar later. Vervolgonderzoek evaluatie van Kaleidoscoop en Piramide*. Amsterdam: SCOKohnstamm Instituut.

³³ Slot, P.L., Mulder, H., Verhagen, J., Boom, J., & Leseman, P.P.M. (under review). Quality and curriculum of early childhood education and care predict growth of two-year-olds' vocabulary and attention skills over one year. *Developmental Psychology*.

³⁴ Burger, K. (2010). How does early childhood care and education affect cognitive development? An international review of the effects of early interventions for children from different social backgrounds. *Early childhood research quarterly*, 25(2), 140-165.

Lazzari A. and Vandenbroeck M. 2012. Literature Review of the Participation of Disadvantaged Children and Families in ECEC Services in Europe. In Bennett, J., Gordon, J. & Edelman J. (2012) *ECEC in promoting educational attainment including social development of children from disadvantaged backgrounds and in fostering social inclusion*. European Commission: DG EAC.

³⁵ NESSE. 2009. *Early childhood education and care. Key lessons from research for policymakers*. Allikas: http://ec.europa.eu/education/news/news1697_en.htm

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

parandada, on järgmised: juurdepääs, tööjõud, õppekava, seire ja hindamine ning juhtimine ja rahastamine³⁶. Alusharidus ja lapsehoid on kvaliteetne, kui struktuurilised tingimused, õpi- ja hoiuprotsessid ning tulemused on üksteisega kooskõlas ja kõik kvaliteeditegurid viivad alusharidusele ja lapsehoiule esitatavate kõrgete ootuste täitumiseni. Iga kvaliteeditegur aitab alushariduse ja lapsehoiu täiustamisele kaasa, kuid selle saavutamine on tõenäolisem, kui kõik tegurid keskenduvad laste vajadustele. Seda arvesse võttes mõeldakse kvaliteediraamistiku peamiste põhimõtete ettepanekus, et tähtis on täita ühiskonna ootused väikelastele pakutava suhtes ning tuleb tagada, et kvaliteetsesse alusharidusesse ja lapsehoiu on integreeritud nii lapsehoid, laste areng ja õppimine³⁷.

4.1 Kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu tunnused: ülevaade tõenditest

Nagu ühiskonnateaduste, hariduse ja koolituse sõltumatu eksperdivõrgu (NESSE) sümposiumi „Early matter“ järeltustes³⁸ on öeldud, on kvaliteet otsustava tähtsusega: tõendid näitavad, et kvaliteetsed alushariduse ja lapsehoiu teenused võivad aidata lastel koolis paremini hakkama saada, samas kui ebakvaliteetsed alushariduse ja lapsehoiu teenused võivad õpitulemusi kahjustada. Ebakvaliteetne alusharidus ja lapsehoid võivad tuua rohkem kahju kui kasu ning suurendada ebavõrdsust. Kuna ebakvaliteetne alusharidus ja lapsehoid toob lastele, peredele ja ühiskonnale vähe kasu ning et selle mõju võib tegelikult olla negatiivne, tuleb koguda põhjalikum teavet selle koha, millised alushariduse ja lapsehoiu omadused on seotud kõrge kvaliteediga, võttes eelkõige arvesse, et need asjaolud on eriti tähtsad laste puhul, kes elavad sotsiaalmajanduslikult ebasoodsates tingimustes³⁹.

Mitmes rahvusvahelises uuringus on jõutud sarnasele järeldusele, et kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu saavutamiseks peab olema täidetud rida struktuurilisi kvaliteedi kriteeriume⁴⁰. Need on:

³⁶ 4.–5. juunil 2012. aastal toimunud töörühma 2. kohtumise aruanne.

³⁷ Põhineb 4.–5. juunil 2012. aastal toimunud töörühma 2. kohtumise aruandel ja lapse kuvandit käsitleva kodutöö analüüsil.

³⁸ Early Matters: Symposium Conclusions, 2009.

http://www.nesse.fr/nesse/activities/symposia/symposia10-08/ecec_symposium_conclusions.pdf/view

³⁹ Vt näiteks Lazzari, A. and Vandebroek, M. (2013). The impact of Early Childhood Education and Care on cognitive development. A review of European studies. In: *Transatlantic Forum on Inclusive Early Years. Investigating the development of young children from migrant and low-income families*, 1-12.

Lesemann, P. (2009). The impact of high quality Education and Care on the development of young children. Review of literature. In: Eurydice (Ed.). *Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities*, Brussels, 17-49. Sylva, K.; Melhuish, E.; Sammons, P.; Siraj-Blatchford, I.; Taggart, B. (2011). Pre-school quality and educational outcomes at age 11: Low quality has little benefit. *Journal of Early Childhood Research*, 9 (2), 109-124.

⁴⁰ Euroopa Komisjoni lapsehoiuvõrgustik (1996) Kümne aasta tegevuskava ettepanekud.

Allikas: www.childcarecanada.org/sites/default/files/Qualitypaperthree.pdf OECD

(2006). *Starting Strong II, Early Childhood Education and Care*. Paris: OECD.

Bennett, J. (2008) *Early childhood services in the OECD countries: Review of the literature and current policy in the early childhood field*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre. Allikas: www.unicef-irc.org/publications/502

Children in Europe (2008) *Young children and their services: developing a European approach - A Children in Europe Policy paper*. Allikas: www.childrenineurope.org/docs/eng_discpaper.pdf

www.grandirabruelles.be/Publications/Europe/policydocEN.pdf

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

- õigus alusharidusele ja lapsehoiule peab olema üldine, mitte suunatud konkreetsetele lastele;
- töötajate kvalifikatsioon (vähemalt pooltel töötajatel peab olema bakalaureusekraad) ja töötingimused, mis takistavad personali liikuvust (ideaalis sama staatus ja palk nagu kohustusliku üldhariduskooli õpetajatel);
- laste vanusele ja rühma koosseisule sobiv täiskasvanute/ laste suhtarv ja rühma suurus;
- õppekava, mille riiklik raamistik võimaldab arvestada piirkonna eripäraga;
- kohalikul/piirkondlikul/keskvõimu tasandil rakendatavad kvaliteedikontrolli süsteemid (ja asjakohased mõõtevahendid);
- juhtimismeetodid, mis on integreeritud poliitika terviksüsteemi ning tagavad alushariduse ja lapsehoiu teenuste piisava rahastamise, eelkõige vaesemates piirkondades.

Hiljutises liikmesriikide häid tavasid käsitleva kirjanduse ülevaates⁴¹ nimetati mitu alushariduse ja lapsehoiuga seotud asjaolu, mis aitavad saavutada pikaajalise positiivse mõju laste kognitiivsele ja mittekognitiivsele arengule. Uuringutulemuste kokkuvõttes on nimetatud järgmised olulised tegurid:

- pedagoogiline tegevus, mis ühendab endas hariduse ja kasvatuse ning toetab laste terviklikku arengut;
- töötajad, kelle kutsealane esmane ja täiendkoolitus toetab refleksiooni ja uuenduslikku tegevust; sellele lisandub tugev juhtkond ja kõikide koolieelse lasteasutuse töötajate ühised hoiakud;
- viis, kuidas täiskasvanud reageerivad väikelaste vajadustele, toetavad nende emotsionaalset heaolu ja julgustavad neid aktiivselt õpitegevuses osalema;
- õpetamisviisid ja õpistrateegiad, mis vastavad väikelaste vajadustele ja säilitavad nende uudishimu, selle asemel et keskenduda formaalsele õppimisele, mis ei vasta laste arengupotentsiaalile;
- õppekava, milles on ühendatud töötajate ja laste algatatud tegevused, et säilitada laste aktiivne osalemine õpiprotsessis; Siia kuuluvad: laste ergutamise ise õppimisel, rühmatööd, erinevad vahendid, mis on laste jaoks huvitavad ning mängu väärtustamine, et toetada laste loomulikku viisi mõista maailma ja omandada teadmisi;
- õppekava, mille on üheskoos loonud lapsed, lapsevanemad, spetsialistid ja kohalik kogukond, kelle arvamusi ja seisukohti võetakse arvesse mitmekesisuse ja demokraatlike väärtuste propageerimisel;
- keskvalitsuse poliitika, mille eesmärk on jõuda erineva sotsiaalse, rahvusliku ja kultuurilise taustaga lasteni ja kaasata nad haridusse;

UNICEF (2013) A Framework and Tool Box for Monitoring and Improving Quality (unpublisheddraft)

⁴¹ Lazzari A. and Vandenbroeck M. (2012). Literature Review of the Participation of Disadvantaged Children and Families in ECEC Services in Europe. In Bennett, J., Gordon, J. & Edelman J. (2012).

ECEC in promoting educational attainment including social development of children from disadvantaged backgrounds and in fostering social inclusion. European Commission: DG EAC.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

- tihe koostöö lapsevanematega, sh lapsevanemate kaasamine nende laste haridust ja kasvatust käsitlevate otsuste tegemisse, mille tulemusel võivad lapsevanemad hakata aktiivsemalt tegelema laste õpetamisega kodus. Kultuurilise mitmekesisuse tingimustes tuleb erilist tähelepanu pöörata suhete loomisele lapsevanematega, et ergutada ja propageerida laste osalemist alushariduses ja lapsehoiust;
- koostöö lapsevanemate ja sidusrühmadega, sh laste tegevuste ning nende õpi- ja sotsialiseerumiskogemuste täpne ja selge dokumenteerimine;
- riigi poliitika, mille eesmärk on pidada nõu sidusrühmadega ja püüelda selle poole, et tunnustataks kõikide laste õigust osaleda alushariduses ja lapsehoiust.

Tuleb tunnustada, et sidusrühmade – teadlaste ja spetsialistide, lapsevanemate, laste ja lasteasutuse töötajate – arvamused selle kohta, kuidas kvaliteeti saavutada, on erinevad.⁴² Töörühma analüüs ja arutelud keskendusid tõenditest ja uuringutest saadud teabele. Samas täiendavad seda seisukohta lapsevanemate, lasteasutuste töötajate ja laste arvamused.

4.2. Juurdepääs teenustele – ülevaade tõenditest

Üldist ja võrdset juurdepääsu alushariduse ja lapsehoiu teenustele peetakse kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu esmatähtsaks omaduseks, mis aitab vähendada haridustasemetevahelist lõhet⁴³. Uuringute kohaselt on üldise alushariduse ja lapsehoiu korral alushariduses ja lapsehoiust osalemise mõju tugevam vaeste ja vähemusrühmadest pärit laste puhul⁴⁴. Vaatamata sellele, et rahvusvahelisel tasandil on teadlased ja poliitikakujundajad üksmeelel,⁴⁵ on kindlad dokumentaalsed tõendid selle kohta, et rahvusvahemuste ja madala sissetulekuga perede puhul on laste osalemine alushariduses ja lapsehoiust vähem tõenäoline.

Hiljutine Eurofoundi uuring⁴⁶ näitas, et peamiste takistustena alushariduses ja lapsehoiust osalemisele nimetati maksumust (59% vastajatest) ja kättesaadavust (58% vastajatest), millele järgnesid organisatsiooniline korraldus, näiteks lasteasutuse kaugus ja lahtiolekuajad (41% vastajatest).

⁴² Ceglowski, D., & Bacigalupa, C. (2002). Four perspectives on child care quality. *Early Childhood Education Journal*, 30(2), 87-92.

⁴³ Havnes, T. and Mogstad, M. (2011) No Child Left Behind: Subsidized Child Care and Children's Long-Run Outcomes. *American Economic Journal: Economic Policy*, 3(2): 97–129.

Felfe, C. and Lalive, R. (2011) *How Does Early Childcare Affect Child Development? Learning from the Children of German Unification*. CESifo Area Conference on Economics of Education: Center for Economics Studies.

Del Boca, D. (2010) *Child poverty and child well-being in the European Union: policy overview and policy impact analysis. A case study: Italy*. Budapest & Brussels: TARKI-Applica.

⁴⁴ Eurydice (2009) *Tackling social and cultural inequalities through early childhood education and care in Europe*. Brussels: EACEA.

⁴⁵ Euroopa Komisjon (2011) Väikelaste haridus ja hoid: Lapsed tuleb eluks tulevikuhiskonnas hästi ette valmistada. Allikas: http://ec.europa.eu/education/schooleducation/doc/childhoodcom_en.pdf

⁴⁶ Eurofound (2012) *Third European Quality of Life Survey - Quality of life in Europe: Impacts of the crisis*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Neid suundumusi kinnitavad liikmesriikides läbiviidud uuringute tulemused, mille kohaselt on alushariduses ja lapsehoius osalemise peamised takistused järgmised:

- maksumus on takistuseks paljudes riikides ja eriti neis, kus alushariduse ja lapsehoiu teenuste osutamine on turupõhine, näiteks Iirimaa ja Ühendkuningriigi⁴⁷. Alushariduse ja lapsehoiu maksumus on suuremaks takistuseks madalama sissetulekuga leibkondade jaoks. Näiteks Prantsusmaal kasutab lapsehoiuteenuseid 64% kõrgemasse sissetulekukvintiili kuuluvatest leibkondadest, madalamasse sissetulekukvintiili kuuluvatest leibkondadest aga 15%. Olukord on samalaadne ka teistes riikides, nii neis, kus lapsehoius osalemise määr on väga kõrge, näiteks Belgias, Soomes ja Iirimaa, kui ka neis, kus osalemise määr on madal. Taanis aga on vastupidiselt lapsehoius osalemise määr väga kõrge madalaimas sissetulekukvintiilis⁴⁸;
- juurdepääs koolieelsetele lasteasutustele, mis kipuvad olema linna- ja maapiirkondade, jõukate ja vaeste piirkondade ja suuremate piirkondade vahel ebaühtlaselt jaotatud. Vanuserühmiti grupeeritud alusharidus- ja lapsehoiusüsteemide puhul tundub olukord olevat veelgi halvem kuni kolmeaastaste vanuserühmas⁴⁹;
- lasteasutuste paindumatud lahtiolekuajad⁵⁰ ja bürokraatlikud menetlused lasteasutusse registreerimisel (nt ootenimekirjad, ükskeelsed teabelehed ja ankeedid, mis tuleb täita, jne) on üheks suuremaks takistuseks alushariduses ja lapsehoius osalemisel, eelkõige rahvusvähemuste ja marginaliseeritud rühmade puhul⁵¹
- valikukriteeriumid, mille tõttu olukorras, kus lasteasutusi on vähe, võidakse eelistada lapsi, kelle vanemad töötavad või kelle vanemad panevad oma lapse varakult ootenimekirja⁵².

Samuti näitavad uuringutulemused, et lisaks struktuurilistele tingimustele eksisteerivad varjatud takistused, mis võivad pärssida huvi alushariduses ja lapsehoius osalemise vastu, eelkõige ebasoodsas olukorras olevate laste ja perede puhul. Need takistused on järgmised:

- perepoliitika sotsiaalse liigitamise mehhanismide tekitatud ettekatsetatud eelised (näiteks lasteasutustele riigi toetuste andmise kriteeriumid, sissetulekust sõltuvad tasud ja maksusoodustused), mis eelkõige liberaalsetes ja residuaalsetes heaoluriikides eelistavad soodsamas olukorras olevaid peresid madalama sissetulekuga perede arvel⁵³;

⁴⁷Noailly, J., Visser, S., & Grout, P. (2007). *The impact of market forces on the provision of childcare: Insights from the 2005 Childcare Act in the Netherlands*. CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis.

⁴⁸EU-SILC, 2010.

⁴⁹Bennett, J. and Moss P. 2011. *Working for inclusion: how early childhood education and care and its workforce can help Europe's youngest citizens*. Allikas: <http://www.childreninScotland.org.uk/wfi/> ⁵⁰Wall, K. and Josè S. J. (2004) Managing work and care: a difficult challenge for immigrant families. *Social Policy and Administration*, 38(6), 591-62.

⁵¹OSCE (2010) *Mapping of participation of Roma and Sinti children in early education processes within the OSCE region*. Allikas: www.osce.org/odihr/73874

⁵²Vandenbroeck, M., De Visscher S., van Nuffel, K. and Ferla J. (2008) Mothers' search for infant child care: the dynamic relationship between availability and desirability in a continental European welfare state. *Early Childhood Research Quarterly*, 23(2), 245-258.

⁵³Ghysels, J. & Van Lanker, W. (2011) The unequal benefits of activation: an analysis of the social distribution of family policies among families with young children. *Journal of European Social Policies*, 21, 472-85.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

- usalduse puudus professionaalsete haridus- ja hoiuteenuste vastu, kui lasteasutuses pakutav ei vasta lapsevanemate ootustele ja väärtushinnangutele (näiteks kultuurilised lastekasvatusemeetodid ja kakskeelne areng⁵⁴).

Liikmesriikides läbiviidud uuringute tulemused on oluliselt mõjutanud käesolevas kvaliteediraamistiku peamiste põhimõtete ettepanekus väljapakutud juurepääskriteeriume. Need kriteeriumid peaksid kõrvaldama takistused, mille tõttu pered ja lapsed ei saa osaleda alushariduses ja lapsehoiuses; see hõlmab nii struktuurilisi tingimusi (kättesaadavus, taskukohasus ja pakutavate teenuste kvaliteet) kui ka sotsiaal-kultuurilisi aspekte, mis on otseselt seotud lasteasutustes kasutatavate pedagoogiliste meetodite ja õpetamistavadega.

Paljud liikmesriigid tunnistavad, et neil on raskusi, et tagada kõikidele lastele juurepääs alushariduse ja lapsehoiu teenustele, eelkõige alla kolme aasta vanustele lastele. Tihti on põhiprobleemiks tagada piisaval arvul kohti vastavalt õigusnormidele. Samuti on probleemiks võrdse ja õiglase juurepääsu tagamine. Mõlemat probleemi süvendab praegune finants- ja majandusolukord ning asjaolu, et nõudlus alushariduse ja lapsehoiu teenuste järele suureneb pidevalt. Kui üldist alusharidust ja lapsehoiu pakuvad süsteemid välja arvata, siis pole selge, milline on parim lahendus neile kahele probleemile – kuidas suurendada mahtu, et kaasata kõik lapsed, ning ühtlasi tagada teenused ebasoodsatest oludest pärit lastele. Juurepääsu parandamiseks kehtestatud meetmete puhul on raske kontrollida ja mõõta nende tulemuslikkust ja mõju. Viimastel aastatel toimunud struktuurilised ja protsessi muutused on parandanud juurepääsu ja kvaliteeti. Samas saab sellist paranemist harva mõõta, sest on vähe sihttasemeid või eesmäärke, mida saab usaldusväärsete, tunnustatud ja täpsete kriteeriumide abil kvantifitseerida.⁵⁵

Eesmärgid ja tõendid

1. eesmärk – alushariduse ja lapsehoiu teenused, mis on kättesaadavad ja taskukohased kõikidele peredele ja lastele.

2012. aastal koostatud ülevaates väljaannetest, mis käsitlevad ebasoodsas olukorras olevate laste ja perede osalemist alushariduses ja lapsehoiuses,⁵⁶ uuriti alushariduse ja lapsehoiu rolli sotsiaalse kaasatuse suurendamisel, eelkõige ebasoodsas olukorras olevatest rühmadest pärit laste puhul.

Hynes, B. O. D. and Hayes, N. (2011) Who benefits from early childcare subsidy design in Ireland? *Journal of Poverty and Social Justice*, 19(3): 277-288. 2011.

⁵⁴ Leseman, P. 2002. Early childhood education and care for children from low income and minority backgrounds. Paper presented to OECD, Oslo, June 2002. Allikas: www.oecd.org/dataoecd/48/15/1960663.pdf

⁵⁵ Allikas: Analysis on Access and Quality to support the Peer Learning Activity in Romania, 18-20 märts 2013

⁵⁶ Lazzari A. and Vandenbroeck M. (2012). Literature Review of the Participation of Disadvantaged Children and Families in ECEC Services in Europe. In Bennett, J., Gordon, J. & Edelman J. (2012) *ECEC in promoting educational attainment including social development of children from disadvantaged backgrounds and in fostering social inclusion*. European Commission: DG EAC.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

See hõlmas ülevaadet liikmesriikides läbiviidud uuringutest ning takistuste ja ebasoodsas olukorras olevate kogukondade ja/või marginaliseeritud rühmadest pärit lastega töötamise heade tavade analüüsi. Ülevaates öeldakse, et vaatamata eespool kirjeldatud ikka ja jälle esinevatele takistustele on Euroopas kasutusel palju meetodeid, mis aitavad neist raskustest üle saada, ning märgitakse, et rahvusvähemuste hulgast ja vaestest peredest pärit laste kaasamisel on tehtud märkimisväärseid edusamme⁵⁷. Analüüsi põhjal tuuakse ülevaates välja viis esmatähtsat kriteeriumi, mis suurendavad ebasoodsas olukorras olevate laste ja perede osalemist alushariduses ja lapsehoius.

Kättesaadavus: kuna vaesuses elavad pered on sageli vähem liikuvad kui jõukad pered, on tähtis, et kvaliteetsed teenused on kättesaadavad vaeste perede või rahvusvähemuste elukohas⁵⁸. See tähendab et alushariduse ja lapsehoiu teenused peaksid olema suunatud riskiperedele. Samas näitavad uuringud, et (laste) õigustel põhinevad tegevuspoliitikad on tõhusamad kui vajadustel (või riskidel) põhinevad poliitikad⁵⁹. Seoses kohtade puudusega võivad poliitikakujundajad otsustada, et investeeritakse eelkõige vaesematesse piirkondadesse, mille näiteks on integreeritud lastekeskused Ühendkuningriigis.

Taskukohasus: kui teenuseid rahastatakse riigieelarvest, on need tavaliselt tasuta või sõltub vanemate makstav tasu nende sissetulekust, selleks et alushariduse ja lapsehoiu teenused oleksid taskukohasemad eelkõige madala sissetulekuga peredele. Süsteemide puhul, kus laste õigus kohale koolieelses lasteasutuses ei ole tagatud, võib riigieelarvest rahastatavate alushariduse ja lapsehoiu teenuste maht olla piiratud ja pered võivad seista silmitsi täiendavate kuludega, näiteks privaatsusest loobumine või sekkumise negatiivsed sotsiaalsed ja psühholoogilised tagajärjed, näiteks märgistamine puudustkannatavaks⁶⁰. Seetõttu on kogu elanikkonnale mõeldud struktuuriliste teenuste, mida osutatakse kas tasuta või sissetulekust sõltuva tasu eest, võrdsustav mõju suurem kui süsteemide puhul, kus vaestele antakse eelisõigus.

Juurdepääs: kuna keelebarjäär, bürokraatliku asjaajamise tundmine, ootenimekirjad või juhtkonna sätestatud eelistused võivad vaestest ja sisserändajate peredest pärit lapsed kaudselt kõrvale tõrjuda, tuleks juurdepääs alusharidusele ja lapsehoiule hoolikalt kavandada – seda eelkõige kohalikul tasandil. Kavandamine algab nende takistuste analüüsist, mille tõttu ebasoodsas olukorras olevatel lastel ja peredel puudub juurdepääs alushariduse ja lapsehoiu teenustele. Samuti tuleks jõuda kohalikus kogukonnas varju jäävate peredeni, et suurendada usaldust marginaliseeritud rühmade ja lasteasutuste vahel⁶¹.

⁵⁷ Lisateabe saamiseks nende probleemide lahendamise tegelevate võrgustike kohta kogu Euroopas vt näiteks www.decet.org and www.issa.org ja aruanded romade haridusalgatuse kohta, mis on kättesaadavad aadressil www.osi.hu/esp/rei/.

⁵⁸ Biedinger, N., Becker, B., and Rohling, I. (2008) Early ethnic educational inequality: the influence of duration of preschool attendance and social composition. *European Sociological Review*, 24 (2), 243–256.

⁵⁹ Bennett, J. and Moss P. 2011. *Working for inclusion: how early childhood education and care and its workforce can help Europe's youngest citizens*. Allikas: <http://www.childrenscotland.org.uk/wfi/> ⁶⁰

Roose, R. & De Bie, M. (2003) From participative research to participative practice. A study in youth care. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 13, 475–485.

⁶¹ Broadhead, P., Meleady, C. & Delgado M.A. (2008) *Children, families and communities. Creating and sustaining integrated services*. Maidenhead: Open University Press.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Kasulikkus: kuna ebavõrdne alushariduses ja lapsehoiuse osalemine tuleneb poliitikate ning perede ja teenuste laadi vahelisest suhtest, peavad võimalikud kasutajad tunnetama alusharidust ja lapsehoiuse kasulikkuna. See tähendab et pered peavad tunnetama, et alushariduse ja lapsehoiuse teenused on toetavad ja nende vajadustele vastavad. Esiteks on see seotud praktiliste küsimustega, näiteks lahtiolekuajad, mille puhul võetakse arvesse, et sisserändajate pered töötavad sagedamini ametites, mis nõuavad madalamat kvalifikatsiooni, on halvemini tasustatavad ja ebaregulaarse tööajaga. Teiseks tuleb lasteasutuse töös arvesse võtta mitut laadi vanemaid ja kohalikke kogukondi. Seetõttu tuleks lasteasutuste juhtimisel kasutada demokraatlikke otsuseid võimaldavaid struktuure, kus pered saavad väljendada oma erinevaid vajadusi, et neid saaks järjepidevalt arvesse võtta ja kujundada alushariduse ja lapsehoiuse teenused vastavalt kohaliku kogukonna vajadustele. On leitud, et koolieelsed lasteasutused, kes neile eeldustele tuginedes saavutavad poliitikakujundamise suutlikkuse ja osalevad aktiivselt kohalikes konsultatsiooniprotsessides (poliitika seisukohtade propageerimine), suudavad ebasoodsas olukorras olevaid kogukondi kõige tõhusamalt kaasata⁶².

Arusaadavus: ulatus, milles alusharidus ja lapsehoiuse on kooskõlas lapsevanemate arusaamadega. See tähendab et lasteasutuse väärtushinnangud, uskumused ja õppemeetodid tuleb kooskõlastada lapsevanemate ja kohaliku kogukonnaga. Lasteasutused, kes kaasavad lapsevanemaid ja kohalikud sisserändajate kogukonnad demokraatlikku otsustusprotsessi ning pakuvad vähemusrühmadest pärit töötajatele esmast koolitust, suudavad edukamalt tagada mitmekesise taustaga laste osaluse alushariduses ja lapsehoiuses⁶³.

On tõendeid, mis näitavad, et integreeritud teenused, milles on ühendatud hoid ja haridus, väikelaste ja nende perede toetusprogrammid, teenused erivajadustega ja tavalastele, mida osutatakse asutustevahelises koostöös, võivad olla kõige tõhusamad kohaliku kogukonna vajaduste rahuldamiseks mitmekesisuse kontekstis⁶⁴.

Liikmesriikides kasutatakse erinevaid meetodeid lasteasutuste kohtade nõudluse ja pakkumise tasakaalustamiseks. Võttes arvesse, kui kaua aega võtab kvaliteetsete kohtade arvu suurendamine, ei vasta olemasolev pakkumine alati

⁶² OSI (2006) *Roma Educational Initiative. Final report prepared for the Education Support Program of the Open Society Institute*. OSI: Budapest.

⁶² Zylitz, P. O. (2010) 'Where There Are No Pre-schools (WTANP): an educational program fostering self-efficacy in Polish rural areas.' In Tuna, A. and Hayden J. *Early Childhood programs as the doorway to social cohesion*. Cambridge Scholars Publishing: ISSA.

⁶³ De Graaff, F. & Van Kuelen, A. (2008) *Making the road as we go. Parents and professionals as partners managing diversity in early childhood education*. The Hague: Bernard Van Leer. Allikas: www.bernardvanleer.org

Peeters, J. (2010) The role of ECEC services and professionals in addressing poverty and promoting social inclusion in Early Childhood education and care services in the EU Countries. *Proceedings of the ChildONE Europe Seminar*. Allikas: www.childoneurope.org/issues/publications/ECEC_Report_rev.pdf

⁶⁴ Eurydice (2009) *Tackling social and cultural inequalities through early childhood education and care in Europe*. Brussels: EACEA.

Whalley, M. and Pen Green Centre Team (2007) *Involving parents in their children's learning*. London: Sage.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

vanemate ja perede ootustele. Mõnikord avaldab selline kohtade puudus ebaproportsionaalselt suurt mõju ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele.

Mõned liikmesriigid püüdleval selle poole, et pakkuda kõigile soovijatele kohta lasteasutuses ja mitte seaduslikku õigust alusharidusele ja lapsehoiule. See näitab, et tegelikult ei suudeta teenuse pakkumist tagada. Kuna kohtade puudusel tundub olevat ebasoodsas olukorras olevatele peredele ja lastele suurem mõju, on ametiasutused kehtestanud eeskirjad (mõned põhinevad lapsevanemate osalusel, hinna või taskukohasuse kriteeriumil, teised jälle suunatud meetmetel, mis täiendavad üldisi meetmeid, näiteks on osalemine tasuta teatud arv tunde päevas), et vähendada või leevendada kohtade puudusest tulenevaid soovimatuid tagajärgi. Nende eeskirjade olemasolu tähendab, et ametiasutused teavad, et kohtade puudust niipea ei kõrvaldata ning et vaja on kehtestada vastav kord ja jälgida, et piiratud mahuga teenustele oleks tagatud võrdsem juurdepääs⁶⁵

Leedu

2011.–2013. aastal võttis Leedu kasutusele koolieelse hariduse arendamise riikliku kava. Kava eesmärgid on muuta alusharidus ja lapsehoid kättesaadavamaks kuni kuueaastastele lastele, eelkõige neile, kes elavad maapiirkonnas; vähendada laste sotsiaalset tõrjutust ja kohalike omavalitsuste vahelisi erinevusi alushariduse ja lapsehoiu tagamisel. Nende eesmärkide saavutamiseks vaadati läbi alushariduse ja lapsehoiu teenuste rahastamine ja võeti kasutusele uus süsteem, mida nimetatakse koolieelikute korviks. Koolieelikute korvi eesmärk on parandada juurdepääsu alushariduse ja lapsehoiu teenustele ning anda omavalitsuste ja eralasteaedadele vahendid, mis katavad nelja õppetunni maksumuse päevas (20 tundi nädalas). Kui lasteasutus pakkus haridust riigi rahastatavast ajast rohkem, kattis lisakulud omavalitsuse või eralasteaed. Vanemate kulud piirdusid lasteaia toidurahaga.

Teistes õigusaktides tehti muudatusi (nt muudeti hügieeninõudeid, lihtsustati lasteasutuse hoonete kasutamisele esitatavaid nõudeid jne), mis lihtsustasid koolieelse hariduse programmide kasutuselevõttu traditsioonilistes lasteasutustes ja mitmeotstarbeliste keskuste loomist maapiirkondades. Need keskused propageerivad kultuurilist teadlikkust ja osutavad tervishoiuteenuseid ning koolieelseid haridusteenuseid.

2011.–2014. aastal suurenes koolieelses hariduses osalevate laste arv 10%. Kava alusel loodi maapiirkondades 70 eralasteaeda ja 40 mitmeotstarbelist keskust. Koolieelne haridus muutus kättesaadavaks suuremale arvule lastele Leedu 60 kohalikus omavalitsuses ning erinevate valdkondade (tervishoid, haridus, lapsehoid jne) spetsialistide teenuseid osutati peredele ja lastele kooskõlastatult.

⁶⁵ Allikas: Analysis on Access and Quality to support the Peer Learning Activity in Romania, 18-20 March 2013

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Kava rakendamist toetas Haridus- ja Teadusministeerium, koostades õppematerjale ning nõustades teenuseosutajaid.

Belgia

Belgia flaamikeelne kogukond kasutab süsteemi, mille kohaselt põhineb imikutele ja kuni kolmeaastastele lastele avalikus sektoris haridus- ja hoiuteenuste osutamine vanemate sissetulekul⁶⁶. Valitsus toetab seda kava ja seetõttu saavad riiklikud koolieelsed lasteasutused määrata tasu vastavalt lapsevanemate sissetulekule. 2009. aastal laiendati kava eralasteaedades käivatele imikutele ja väikelastele. Toetuskavaga kaasnes ametlik eelissüsteem, mille kohaselt peavad lasteasutused eraldama 20% kohtadest lastele, keda kasvatab üksikvanem, või kes on madala sissetulekuga perest (sh lapsed, kelle vanemad on töötud, osalevad tööturu kaasamiskavades, on pärit väljastpoolt Belgiat jne). Kuigi 2014. aasta aprillis võeti vastu uus imikuid ja väikelapsi käsitlev määrus, on toetussüsteem ja eelissüsteem peamised juurdepääsu parandamiseks võetud seadusandlikud meetmed.

2011.–2012. aastal suurenes riiklike lasteasutuste arv, kus 20% kohtadest on eraldatud lastele, keda kasvatab üksikvanem, ja/või kes on madala sissetulekuga perest, 43%-lt 45%-le. Eelisrühma kuuluvate laste osakaal, kes käivad riigieelarvest toetatavates lasteasutustes, kasvas 13,7%-lt 2011. aastal 14,9%-le 2012. aastal.

Eelissüsteemi kasutuselevõtu edukust avalikus sektoris 2008. aastal hõlbustas üleminekuaasta. See andis lasteasutustele võimaluse kohandada vastuvõtueeskirju, et tagada vastavus uuele õigusaktile.

2. eesmärk – alusharidus ja lapsehoid, mis toetab osalust, tugevdab sotsiaalset kaasamist ja võtab omaks mitmekesisuse.

Nagu kinnitavad uuringutulemused, mis on kokkuvõtlikult esitatud ebasoodsates oludes elavate laste ja vanemate alushariduse ja lapsehoiuse osalemist käsitleva kirjanduse ülevaates (2012),⁶⁷ tuleb teha rohkem, et rahuldada nende laste ja nende vanemate vajadused, kes elavad oludes, mis takistavad neid osalemast kvaliteetses alushariduses ja lapsehoiuses. Ülevaates rõhutatakse, et vanemad peavad olema teadlikud alushariduse ja lapsehoiuse eelistest, et nad suhtuksid positiivselt lasteasutuse tegevusse ja meetoditesse. Samas peab tavalasteasutus arvesse võtma, austama ja väärtustama rahvusvähemuste väärtushinnanguid, eesmärke ja laste kasvatamisega seotud uskumusi, kasutades pedagoogilisi meetodeid, mis teadlikult toetavad sotsiaal-kultuurilist mitmekesisust ühiskonnas. Monokultuurilised alushariduse ja lapsehoiuse teenused,

⁶⁶ Näide on flaamikeelsest lapsehoiusektorist. Haridus on tasuta ning alates kahe ja poole aasta vanusest saavad lapsed käia lasteaias, mis moodustab osa haridussektorist.

⁶⁷ Lazzari A. and Vandenbroeck M. 2013. Literature Review of the Participation of Disadvantaged Children and Families in ECEC Services in Europe. In Bennett, J., Gordon, J. & Edelmann J. (2013) *ECEC in promoting educational attainment including social development of children from disadvantaged backgrounds and in fostering social inclusion*. European Commission: DG EAC.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

mis ei tunnusta ega toeta mitmekesisust, ei suuda tavaliselt võita rahvusvähemuste usaldust ning halvimal juhul viib see segregatsioonini ja soodustab diskrimineerimist⁶⁸. Sellega seoses näitab ELi liikmesriikide heade tavade analüüs, et takistused saab kõrvaldada, kui kaasata lapsevanemad ja kohalikud sisserändajate kogukonnad alushariduse ja lapsehoiu teenustega seotud demokraatlikesse otsustusprotsessidesse ja võtta tööle rahvusvähemuste esindajaid⁶⁹. Nii saab panna aluse dialoogile, mis dekulturniseerib sotsiaalse kaasatuse ja rekultualiseerib tulemused,⁷⁰ ning luua konstruktiivsel teel tõeliselt kaasavad tavad. Selleks et oluliselt suurendada ebasoodsatest oludest pärit laste võimalusi hariduses ja elus (ning seega nende sotsiaalseks kaasamiseks), peavad alusharidus ja lapsehoid olema kättesaadavad ja taskukohased ning andma soovitud tulemusi, et laste püüdlused saaksid tõeks. Analüüsides tingimusi, mis tagavad heade tavade eduka elluviimise, on kirjanduse ülevaates koostatud kaasavate tegevuspõhimõtete raamistik, mis annab juhtnööre lasteasutustele nende põhimõtete rakendamiseks igapäevatoos. Juhtnöörid on järgmised:

- haridusalgatuse keskmes peab olema laps kui õigustega kodanik. Kaasavad tegevuspõhimõtted põhinevad eetilisel kohustusel tagada sotsiaalne õiglus ja austada mitmekesisust, mis saavad konkreetse kuju väärtushinnangute – näiteks kodakondsus, demokraatia ja sotsiaalne solidaarsus – kaudu⁷¹;
- lapse identiteeti tuleb tugevdada kuuluvustunde kaudu, mis tekib mõtestatud suhetes täiskasvanute ja eakaaslastega ja suhtlemise kaudu lapse emakeelt ja kultuuritausta väärtustavas sõbralikus keskkonnas⁷². See tähendab et koolieelne lasteasutus peab koostöös lapse vanematega välja töötama meetodid, mis aitavad lapsel sujuvalt kodusest keskkonnast lasteasutusse üle minna;
- selleks et kasvatusmeetodid võtaksid arvesse laste vajadusi, tuleb need luua koostöös laste ja nende peredega. Vanemate osalemine peab põhinema võrdsel partnerlusel lasteasutusega ning hõlmama järgmist:
 - a. demokraatlikud otsustusmehhanismid (nt lastevanemate komitee) alushariduse ja lapsehoiu teenuste juhtimiseks;
 - b. töötajad, kes suhtuvad traditsiooniliste meetodite muutmisse eelarvamustevabalt. Vanemate vajadused, mida tuleb arvesse võtta, võivad olla erinevad. Vastandlike väärtushinnangute ja uskumuste ilmnemisel peaksid lasteasutused olema valmis oma tavad ja väärtushinnangud läbi vaatama.

⁶⁸ OSI, REF and UNICEF (2012) *The Roma Early Childhood Inclusion (RECI) Overview Report*. Geneva.

Allikas: www.opensocietyfoundations.org/reports/roma-early-childhood-inclusion-overview-report ⁶⁹

Bennett, J. and Moss P. 2011. *Working for inclusion: how early childhood education and care and its workforce can help Europe's youngest citizens*. Allikas: <http://www.childrenscotland.org.uk/wfi/> ⁷⁰

Vandenbroeck, M. (2007) 'De-culturalising social inclusion and re-culturalising outcomes.' In *Promoting social inclusion and respect for diversity in the early years*. Bernard Van Leer Foundation. Allikas:

www.bernardvanleer.org/Promoting_social_inclusion_and_respect_for_diversity_in_the_early_years

⁷¹ Broadhead, P., Meleady, C. & Delgado M.A. (2008) *Children, families and communities. Creating and sustaining integrated services*. Maidenhead: Open University Press.

⁷² Brooker, L. and Woodhead, M. (Ed.) (2008) *Developing positive identities*. Milton Keynes: The Open University. Allikas: http://www.ecdgroup.com/docs/lib_005464256.pdf

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Inglismaal⁷³, Põhja-Iirimaa⁷⁴ ja Saksamaal⁷⁵ läbiviidud uuringud näitavad, et parem kvaliteet ja seega paremad tulemused laste ja perede jaoks on tagatud neis lasteasutustes, kes kaasavad aktiivselt lapsevanemaid konkreetsete algatuste (nt teavitamise ja mitmeid asutusi hõlmava koostöö) kaudu ning kaasavad lapsevanemaid pedagoogiliste otsuste tegemisse;

- teavitus on oluline, et muuta alushariduse ja lapsehoiu teenused kasulikuks ja ihaldusväärseks. Kuna ebasoodsatest oludest pärit lapsed on alushariduse ja lapsehoiu teenustes alaesindatud, on teavitustöö esimene samm usalduse loomine marginaliseeritud rühmade ning alushariduse ja lapsehoiu teenuste vahel. Selle töö seostamine kohalike vabatahtlike organisatsioonidega, kellel on marginaliseeritud rühmadega väljakujunenud ja usalduslik suhe, võib osutada tõhusaks⁷⁶;
- korrapäraselt tuleks läbi viia praktikapõhiseid ja osalusuuringuid, et säilitada alushariduse ja lapsehoiu teenuste uuenduslikkus seoses kohalike vajadustega. Pikaajalised uuringud näitavad, et edukad kaasavad alushariduse ja lapsehoiu programmid põhinevad praktikapõhistel uuringutel, mis toetavad reageerivaid tegevusi ja töötajate pidevat arengut, uurides kohalikke vajadusi ja võimalusi ökoloogilises raamistikus⁷⁷. Lapsevanemate ja spetsialistide kaasamine osalusuuringutesse, mis uurivad tähendust ja väärtust ning mille käigus luuakse ja jagatakse uusi pedagoogilisi teadmisi, on kaasava tegevuse edu alus, sest see ergutab hariduslikku eksperimenteerimist ja toob lasteasutustesse püsivaid muutusi⁷⁸.

Liikmesriikides vastuvõetud tegevuspoliitika ja tavad näitavad, kui tähtis on koostöö: alushariduse ja lapsehoiu valdkonna spetsialistid ja poliitikameeskonnad peavad tegema koostööd partnerorganisatsioonide ja lapsevanematega, et parandada juurdepääsu alushariduse ja lapsehoiu teenustele. Ainult need teenused, mis on sõlminud lapsevanematega tugevad partnerlussuhted, kaasates neid demokraatlikku otsustusprotsessi, saavad tegelikult muuta ebasoodsas olukorras olevate laste ja nende perede elu.

⁷³ Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2004) *The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project. Effective Pre-School Education*. London: DfES / Institute of Education: University of London.

⁷⁴ Melhuish, E., Quinn, L., Hanna, K., Sylva, K., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2006) *The Effective Pre-School Provision in Northern Ireland (EPPNI) Project. Summary report*. Belfast: Department of Education, Department of Health, Social Services and Public Safety, and Social Steering Group.

⁷⁵ Wertfein, M., Spies-Kofler, A., & Becker-Stoll, F. (2009) Quality curriculum for under-threes: the impact of structural standards. *Early Years*, 29(1), 19-31.

⁷⁶ OSI (2006) *Roma Educational Initiative. Final report prepared for the Education Support Program of the Open Society Institute*. OSI: Budapest.

⁷⁷ Vandenbroeck, M., Geens, N., & Berten, H. (2014) The impact of policy measures and coaching on the availability and accessibility of early child care: a longitudinal study. *International Journal of Social Welfare*, 23 (1), 69-79.

Oliveira-Formosinho, J., & Araújo, S. B. (2011) Early education for diversity: Starting from birth. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(2), 223-235.

⁷⁸ Whalley and Pen Green Centre Team (2007) *Involving parents in their children's learning*. London: Sage.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Poliitikakujundajad, juhid ja kõikide süsteemide spetsialistid on teadlikud vajadusest propageerida alushariduse ja lapsehoiu teenuseid. Kõik teavad, et isegi kui teenused on kõikidele tasuta, ei piisa üksnes uste avamisest. Teenuste kasutamise tagamiseks on vaja ennetavat lähenemisviisi, mis toetab lapsevanemaid, julgustab ja motiveerib neid ning annab neile teavet. Teenuseid peavad osutama inimesed, keda teenuseid kasutada sooviv kohalik kogukond usaldab. Kui kohti ei ole piisavalt, on raske leida tasakaalu võrdse juurdepääsu tagamise püüdluste ja nende lapsevanemate veenmise vahel, kes alushariduse ja lapsehoiu teenustest kõige rohkem võidaksid. Vaatamata pingetele on hulk algatusi, mis kaasavad lapsevanemad, kohaliku kogukonna ja teised sidusrühmad alushariduse ja lapsehoiu teenustes osalemise propageerimisse. Alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedile ning selles osalemisele (mitte üksnes nimekirja kandmisele) aitavad kaasa koostöö ja teavitustegevus ning selline lähenemisviis parandab laste kogemusi lasteasutusega.⁷⁹

Portugal

Portugal algatas programmi *Territórios Educativos de Intervenção Prioritária* (esmatähtis sekkumine valdkondades, mis vajavad haridusalast abi) vaesemate piirkondade koolidele, mis töötavad ebasoodsas olukorras olevate ja/või marginaliseeritud rühmadega. Need koolid tegutsevad erikorra alusel, saavad rohkem vahendeid ja neis töötab täiendav tehniline personal (nt õpetajad, psühholoogid, vahendajad, juhendajad).

Sellise pedagoogilise uuenduse eesmärgid on järgmised:

- parandada laste kasvatus- ja õpikeskkonda, et vältida koolist puudumist ja kooli poolelijätmist. See saavutatakse mitmekesise hariduse võimaldamisega, mis toetab õppimise eri etappide, sh eelkooli lõimimist.
- luua tingimused, mis toetavad kooli ja aktiivsete vabaajategevuste vahelist seost;
- kooskõlastada sama geograafilise piirkonna ja kohaliku kogukonna hariduspoliitika ja laste koolikogemused. See hõlmab paremat vahendite haldamist ning hariduse, kultuuri-, spordi- ja vabaajategevuse ühisarendamist. Nende muutuste tulemuseks võib olla koolivõrgu ümberkorraldamine.

Programmi raames algatati kaks kooli koolieelikutele mõeldud projekti „Salas de Vidro” (klaasist tuba). Koolid korraldasid lastele mitu üritust, mis toimusid koolis ja kohalikus kogukonnas. Lapsevanemaid ergutati tegevustes osalema või neid jälgima.

Projekt algas viis aastat tagasi ja see viiakse läbi kahes piirkonnas, kus elab palju roma lapsi ja peresid. Projekti keskmes olevasse rühma kuulub 17 last – 25% rohkem kui projekti alguses. Projekti hinnatakse kord aastas ja nüüd osaleb 100% lastest ja nende emadest korrapäraselt projekti tegevustes. Projekt on mõeldud 3–6-aastastele lastele, kuid nüüd osaleb selles ka alla 3-aastasi lapsi ja ka mõni naine, kes ootab oma esimest last. Hindamine näitab, et edu aluseks on

⁷⁹ Põhineb temaatilise töörühma analüüsil, mis käsitleb juurdepääsu probleeme.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

valdkondadevahelise meeskonna loomine ja arendamine, läbipaistev lähenemisviis, kooli vastu usalduse loomine, täiendavad vahendid ja tingimused, et iga kool vastutab eelnevalt kindlaksmääratud eesmärkide saavutamise eest ja peab vahendite saamiseks tõendama, et ta on need eesmärgid saavutanud.

Rumeenia

Alates 2001. aastast haldab haridusministeerium kogukonnapõhist programmi (suvelasteaed), mis on mõeldud ebasoodsatest oludest pärit lastele, eelkõige romadele. Suveprogramm on mõeldud lastele, kes ei ole saanud pidevalt lasteaias käia ja on sügisel alustamas kooliteed. Programm kestab kuus nädalat (45 päeva) ja selles kasutatakse kohandatud õppekava, et aidata lastel jõuda samale tasemele eakaaslastega, kes on läbinud üks, kaks või kolm aastat kestva lasteaiaprogrammi. Programmis on ka sotsiaalne osa, mida toetab kohalik kogukond.

Suvelasteaias töötavad eelkooliõpetajad koos koolivahendajatega. Koolivahendajad, kelle autoriteeti kohalik kogukond tunnustab, aitavad lastel valmistuda algkoolis õppimiseks. Koolivahendaja ülesanne on tuua laps kooli, toetada tema lõimumist ja õppimist, toetada eelkooliõpetajaid ja propageerida kogukonnas hariduse väärtust. Sageli kuulub koolivahendaja kohaliku kogukonna toetusrühma. Programm algas ühes kogukonnas 20 lapsega ja on nüüdseks laienenud üle kogu riigi. Rohkem kui 900 koolivahendajat on saanud väljaõppe ja enam kui 500 neist töötab haridussüsteemis, sh koolieelsetes lasteasutustes. Alates suvelasteaia programmi algusest on eelkooliealiste roma laste programmis osalemine pidevalt kasvanud (2001. aastal osales 25 last, 2008. aastal 4800 last ja 2011 aastal 8400 last) ja ühtlasi on kasvanud nende roma laste arv, kes käivad tavalises lasteaias (2004. aastal 11 493; 2009. aastal 21 463 ja 2013. aastal 22 166 last). Piirkondades, kus tegutsevad koolivahendajad, on koolist väljalangevuse määr vähenenud 50% võrra. Lisaks suvelasteaedadele on ka teisi algatusi, näiteks teise võimaluse programm, mis toetavad ebasoodsatest oludest pärit lapsi, sh romasid.

4.3 Alushariduse ja lapsehoiu töötajad – ülevaade tõenditest

Eurofoundi peagi valmivas aruandes analüüsitakse olemasolevaid uuringuid, mis käsitlevad koolituse, töötingimuste, töötajate ja laste vahelise suhtlemise ja laste tulemuste vahelisi seoseid. Järeldustes selgitatakse, kuidas mõjutavad sobivad töötingimused ja piisavad koolitusvõimalused teenuste kvaliteeti ning töötajate ja laste vahelist suhtlemist. See on veelgi olulisem, kuna alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas töötavate inimeste kogemused, koolitus ja kvalifikatsioon on liikmesriigiti väga erinevad.⁸⁰

⁸⁰ Urban, M, Vandenbroeck, M., Peeters, J., Lazzari, A. and Van Laere, K. (2011) *CoRe: Competence Requirements in Early Childhood Education and Care*. European Commission: DG Education and Culture. Allikas: http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/2011/core_en.pdf
Key data on ECEC, Eurydice (2014)

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Rahvusvahelised uuringud on korduvalt näidanud, et personali töötingimused ja kutsealane areng on alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi olulised komponendid⁸¹, mis on seotud laste kognitiivse ja mittekognitiivse arenguga. Hiljuti OECD kvaliteediprojekti raames läbiviidud uuringus rõhutatakse, et on olemas kindlad tõendid selle kohta, et paremini haritud töötajad tagavad tõenäoliselt kvaliteetse pedagoogilise töö ja innustava õpikeskkonna, mis omakorda toetab laste arengut ja tagab paremaid õpitulemusi⁸². Seega on personali kutsealane pädevus üks kõige tähtsamaid alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedinäitajaid, eelkõige seetõttu, et see tagab protsessi kõrgema kvaliteedi. Seega toetavad lasteaiaõpetajad laste arengut, luues rikka ja innustava koolieelse õpikeskkonna, kasutades sotsiaalse suhtlemise käigus teadlikult ühtset mõtteviisi ja loogilist mõtlemist ning väärtustades laste algatusi, et suurendada nende õpivõimalusi⁸³. Rahvusvahelised uuringud näitavad ka, et alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi ja laste õpitulemuste vahel on oluline positiivne seos⁸⁴.

Samuti kinnitavad uuringud, et personali kutsealaste oskuste pidev arendamine on üks peamisi tegureid, mis tagab laste head õpitulemusi. Samas on selge, et mõju ei avalda mitte personali kutsealane areng puhtal kujul, vaid pigem sõltub mõju koolituse sisust ja läbiviimise meetodist⁸⁵. Uuringud näitavad, et kõige edukamad on need kutsealaste oskuste arendamise algatused, mille puhul õpetajad on aktiivselt kaasatud koolituse sisu väljatöötamise – tagades, et koolitus käsitleb igapäevatöö käigus esilekerkivaid probleeme – ja tegevustesse, mis toetavad neid aruteludes igapäevatöö üle ja üheskoos oma tegevuse ümberkavandamisel⁸⁶.

⁸¹ OECD (2012a) *Research brief: working conditions matter*. Allikas:

www.oecd.org/edu/school/49322250.pdf

OECD (2012b) *Research brief: Qualifications, education and professional development matters*. Allikas:

www.oecd.org/education/school/49322232.pdf

Urban, M, Vandenbroeck, M., Peeters, J., Lazzari, A. and Van Laere, K. (2011) *CoRe: Competence Requirements in Early Childhood Education and Care*. European Commission: DG Education and Culture. Allikas: http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/2011/core_en.pdf

⁸² Litjens, I. and Taguma, M. (2010) *Literature overview for the 7th meeting of the OECD Network on Early Childhood Education and Care*. OECD: Paris.

⁸³ Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2004) *The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project. Effective Pre-School Education*. London: DfES / Institute of Education: University of London.

Pramling, N. and Pramling Samuelsson, I. (2011). *Education Encounters: Nordic studies in early childhood didactics*. Dordrecht: Springer.

⁸⁴ Pešikan A. and Ivić, I. (2009) *Education against poverty: Analysis of effects of Preschool Preparatory Programmes introduction in Serbia*. Belgrade: Ministry of Education of Republic of Serbia.

Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2004) *The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project. Effective Pre-School Education*. London: DfES / Institute of Education: University of London.

⁸⁵ Fukkink, R. G., & Lont, A. (2007) Does training matter? Meta-analysis and review of caregiver training studies. *Early Childhood Research Quarterly*, 22 (3), 294-311.

⁸⁶ Bleach, J. (2013) Using action research to support quality early years practice. *European Early Childhood Education Research Journal*, 21 (3), 370–379.

Peeters J. and Vandenbroeck, M. (2010) 'Childcare practitioners and the process of professionalization.' In Miller, L. and Cable, C. (2010) *Professionalization, Leadership and Management in the Early Years*. London: Sage.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Ka CoRe uuring rõhutas, et alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi tagamiseks ei piisa ainult pädevast õpetajast ja vaja on ka pädevat süsteemi, mis toetab personali pidevat kutsealast arengut kooskõlas muutuvate sotsiaalsete vajadustega⁸⁷. Samuti on leitud tõendeid selle kohta, et lühiajalisel täienduskoolitusel, mille eesmärk on sageli konkreetsete teadmiste ja oskuste andmine, on pedagoogilisele tööle väga väike positiivne mõju⁸⁸.

Personali töötingimuste mõju käsitlevad rahvusvahelised uuringud⁸⁹ näitavad samuti, et alushariduse ja lapsehoiu kvaliteet on selgelt seotud täiskasvanute/laste suhtarvu, rühma suuruse ja palkadega. Need asjaolud mõjutavad laste tulemusi positiivselt. Samas rõhutavad uuringutulemused, et töötingimustel on kompleksne koosmõju ja seetõttu on iga konkreetse tunnuse mõju raske eraldi välja tuua⁹⁰. Võrdlevate uuringute ja ülevaatuste⁹¹ kohaselt ei avalda ükski töötingimustega seotud struktuuriline kvaliteedikomponent eraldi võetuna alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedile olulist mõju. Kvaliteedi tagab personali töötingimustega seotud mitme komponendi koosmõju. Ja erinevates riikides peab komponentidevaheline tasakaal olema erinev. Seetõttu väidetakse, et alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi tõstmist kavandades tuleb samaaegselt arvesse võtta paljusid struktuurilisi tegureid ning teada, kuidas iga struktuuriline tegur mõjutab kvaliteeti konkreetses riiklikus süsteemis.

Neile uuringutulemustele tuginedes ja pärast konsulteerimist riikide sidusrühmade esindajatega avaldas Rahvusvaheline Tööorganisatsioon hiljuti suunised

Vujcic, L. (2008) 'Research and Improvement of One's own Practice – Way to Development of Teachers'/preschool teachers' Practical Competence.' In Žogla, I. (2008) *Teacher of the 21st century: Quality Education for Quality Teaching*. Riga: University of Latvia Press.

⁸⁷ Urban, M, Vandenbroeck, M., Peeters, J., Lazzari, A. and Van Laere, K. (2011) *CoRe: Competence Requirements in Early Childhood Education and Care*. European Commission: DG Education and Culture. Allikas: http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/2011/core_en.pdf

Lazzari, A., Picchio, M., and Musatti, T. (2013). Sustaining ECEC quality through continuing professional development: systemic approaches to practitioners' professionalisation in the Italian context. *Early Years: an International journal of research and development. Special issue: 'Continuing professional development and the early years workforce'*, 33 (2), 133-145.

⁸⁸ Pianta, R. C., Mashburn, A. J., Downer, J. T., Hamre, B. K., & Justice, L. (2008) Effects of web-mediated professional development resources on teacher-child interaction in pre-kindergarten classrooms. *Early Childhood Research Quarterly*, 23(4), 431-451.

⁸⁹ OECD (2012a) *Research brief: working conditions matter*. Allikas: www.oecd.org/edu/school/49322250.pdf

⁹⁰ OECD (2012a) *Research brief: working conditions matter*. Allikas: www.oecd.org/edu/school/49322250.pdf

⁹¹ Munton, T., Mooney, A., Moss, P., Petrie, P., Clark, A., Woolner, J., et al. (2002). *Research on ratios, group size and staff qualifications and training in early years and childcare settings*. TCRU: University of London. Commissioned by the Department for Education and Skills.

Cryer, D., Tietze, W., Burchinal, M., Leal, T., & Palacios, J. (1999). Predicting process quality from structural quality in preschool programs: A cross-country comparison. *Early Childhood Research Quarterly*, 14(3), 339-361.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

„Heade töötingimuste loomine koolieelsete lasteasutuste töötajatele“ (2014)⁹². Suunistes tunnustatakse koolieelsete lasteasutuste töötajate tähtsat rolli kvaliteetsete alushariduse ja lapsehoiu teenuste tagamisel kõikidele ja rõhutatakse, et töötajate kutsealasele arengule, staatusele ja töötingimustele tuleks pöörata rohkem tähelepanu. Nagu kaasamist toetava projekti raames Bennetti ja Mossi poolt koostatud uuringute ülevaates (2011)⁹³ rõhutatakse, on koolieelsete lasteasutuste töötajad väga olulised, sest tööjõukulud moodustavad lõviosa väikelastele osutatavate teenuste kogumaksumusest ja töötajad on laste kogemuste ja õpitulemuste jaoks määrava tähtsusega. Seetõttu on personali värbamine, koolitus ja kohtlemine väikelastele osutatavate teenuste ja kõikide laste kaasamise seisukohast esmatähtis.

Alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi tagamisel tuleb keskenduda tööjõule, töötajate esmasele ja täienduskoolitusele, töötingimustele ja juhtimisele. Kõige tähtsam on pedagoogilise eestvedamise mõju ning teooria ühendamine praktikaga. Kui töötajad on saanud hea väljaõppe, neid juhatakse oskuslikult ja töö koolieelses lasteasutuses toetab nende kutsealast arengut, võib oodata kõrgemat kvaliteeti. Tuleb siiski kindlaks teha, millised tingimused mõjutavad kvaliteeti kõige rohkem ja kas muudatused koolituses, juhtimises ja töötingimustes annavad parimaid tulemusi laste ja nende õpitulemuste seisukohast. Liikmesriikides kasutatakse töötajate koolitamisel, arendamisel ja juhtimisel palju erinevaid uusi meetodeid, kuid mõned asjad on kõikide puhul ühised: teooria ja praktika ühendamine esmases koolituses; üha enam tunnustatakse, et kutsealane areng on tulemuslikum, kui see põhineb kindlaksmääratud koolitusvajadustel; juhtimine on parem, kui pedagoogiline vastutus on ühendatud haldusalaste ülesannetega; samuti tuleb järjepidevalt pöörata tähelepanu laste õpi- ja kasvatusvajadustele.

Eesmärgid ja tõendid

3. eesmärk: kõrge kvalifikatsiooniga töötajad, kelle esmane väljaõpe ja täiendõpe võimaldab neil täita oma kutseülesandeid.

Teadlased, õpetajad ja poliitikakujundajad on üksmeelel selles, et alushariduse ja lapsehoiu kvaliteet ja seega ka kasu, mida lapsed ja vanemad alushariduse ja lapsehoiu teenustest saavad, sõltub haritud, kogenud ja pädevatest töötajatest. Personali koolituse kvaliteedil ja asjakohasusel on otsene mõju õpetajatele ja kaudne mõju lastele.

On kindlaid tõendeid selle kohta, et personali pädevus on oluline: parem esmane väljaõpe ja erialakoolitus on seotud alushariduse ja lapsehoiu kvaliteediga ning laste kiirema arenguga⁹⁴.

⁹² ILO (2014) *Policy guidelines on the promotion of decent working conditions for early childhood education personnel*. Geneva. Allikas: www.ilo.org/sector/Resources/codes-of-practice-and-guidelines/WCMS_236528/lang--en/index.htm

⁹³ Bennett, J. and Moss P. 2011. *Working for inclusion: how early childhood education and care and its workforce can help Europe's youngest citizens*. Allikas: <http://www.childrenscotland.org.uk/wfi/>

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

On olemas dokumentaalsed tõendid selle kohta, et koolieelsete lasteasutuste töötajad, kes on omandanud tasemehariduse ja läbinud koolieelse lasteasutuse õpetajakoolituse, on lastega suheldes innustavamad, soojemad ja toetavamad, mis omakorda soodustab laste üldist arengut ja õppimist. Samas näitavad uuringud ka seda, et ainuüksi töötajate kvalifikatsioonist alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi prognoosimiseks ei piisa: oluline on koolituse sisu ja metoodika. Erinevate koolitusmeetodite – loengud, rühmatöö, praktika koolieelses lasteasutuses juhendaja käe all ja tegevuse ühine analüüsimine – kombineerimine on see, mis tagab teooria ja praktika õige vahekorra, sest need meetodid parandavad töötajate arutlusoskust ja on peamiseks teguriks, mis tagab eduka esmase koolituse ja hariduse⁹⁵.

Samuti näitavad uuringutulemused, et õpetajate kvaliteet on väga keerukas nähtus,⁹⁶ ja esmase koolituse läbinud töötajate arvu suurendamisest ei piisa, et parandada alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti või optimeerida kasu, mida lapsed alushariduses ja lapsehoius osalemisest saavad. Pidev kutsealane areng – tingimusel, et see on piisavalt pikk ja intensiivne – võib olla töötajate pädevuse suurendamisel sama tähtis kui enne tööleasumist omandatud kvalifikatsioon. Pideva koolituse käigus omandatakse uusi teadmisi, täiustub kasvatustöö ja süveneb arusaam pedagoogikast⁹⁷. Seetõttu peab erialane täiendkoolitus vastama töötajate vajadustele; täiendkoolitus peab olema kättesaadav kõikidele koolieelse lasteasutuse töötajatele, sh abiõpetajatele ja abipersonalile, ning selles osalemine peaks olema kutsealal jätkamise ja edutamise tingimus⁹⁸. Töösse sisseelamise ajal peaksid koolieelsete lasteasutuste uued töötajad töötama juhendaja käe all. Kõikidel personaliliikmetel peaks olema võimalus osaleda korrapäraselt asutusesisestel täiendkoolitustel (sh praktikapõhistes uurimisprojektides) ning pedagoogilistes toetusprogrammides (nt nõustamine, koostöö teiste kohalike sotsiaal- ja haridusasutustega). Lisaks tuleks luua töötajatele tingimused mitmekesisemate kutsealaste kogemuste omandamiseks, koostööks teiste kutsealade esindajatega ja paindlike kutsealaste arenguvõimaluste uurimiseks, nii et see toetaks ebasoodsas olukorras olevate rühmade esindajate töölevõtmist⁹⁹.

⁹⁴ Fukkink, R. G., & Lont, A. (2007) Does training matter? Meta-analysis and review of caregiver training studies. *Early Childhood Research Quarterly*, 22 (3), 294-311.

Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2004) *The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project. Effective Pre-School Education*. London: DfES / Institute of Education: University of London.

⁹⁵ Nigris, E. (2004). *La formazione degli insegnanti: percorsi, strumenti, valutazione*. Roma: Carrocci Editore.

Favre, D. (2004). Quelques réflexions de formateur sur l'analyse des pratiques professionnelles en secteur petite enfance. . In D. Fablet (Ed.), *Professionnel(le)s de la petite enfance et analyse de pratiques*. Paris: L' Harmattan, 17-38.

Gulløv, E. & Højlund, S. (2003). *Feltarbejde blandt børn. Metodologioetik i etnografisk børneforskning*. København: Gyldendal.

⁹⁶ Early, D., Maxwell, K., Burchinal, M., Bender, R., Ebanks, C., Henry, G., et al. (2007). Teachers' education, classroom quality, and young children's academic skills: results from seven studies of preschool programs. *Child Development*, 78(2), 558-580.

⁹⁷ Urban, M, Vandenbroeck, M., Peeters, J., Lazzari, A. and Van Laere, K. (2011) *CoRe: Competence Requirements in Early Childhood Education and Care*. European Commission: DG Education and Culture. Allikas: http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/2011/core_en.pdf

⁹⁸ OECD (2012b) *Research brief: Qualifications, education and professional development matters*. Allikas: www.oecd.org/education/school/49322232.pdf

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Kutsealase pädevuse arendamine ei ole vaid üksikute õpetajate kohustus; see on kollektiivide, koolituskeskuste, kohalike haldusasutuste ja valitsusväliste asutuste ühine jõupingutus. Kohalikul, piirkondlikul ja riigi tasandil tuleks kehtestada alushariduse ja lapsehoiu juhtimissüsteemid, mis hõlmavad sidusaid meetmeid personali jätkuvaks kutsealaseks arendamiseks. Euroopa Liidu liikmesriikides läbiviidud edukat kutsealast arengut toetavaid algatusi kirjeldavate juhtumiuuringute metaanalüüs näitas, et tõhusad algatused on need, mida rakendatakse sidusas pedagoogilises raamistikus, mis aitab õpetajatel oma igapäevatööd mõtestada. Samuti aitavad tõhusad algatused õpetajatel välja töötada ja kasutada muutva mõjuga tegevusi, mis vastavad laste ja perede vajadustele kohalikus kogukonnas¹⁰⁰. Alushariduse ja lapsehoiu töötajate kutsealane areng peaks toimuma eri vormis ja hõlmama järgmist:

- heade tavade vahetamine alushariduse ja lapsehoiu keskuste vahel (dokumenteerimine, võrgustiku loomine ja teabe levitamine);
- osalusega tegevusuuringud ja üksteiselt õppimine (õpetajate ühendused);
- pedagoogiline abi, mida annavad õpetajad (pedagoogilised koordinaatorid, nõustajad jt);
- koolitused alushariduse ja lapsehoiu keskuste koordinaatoritele/juhtidele/direktoritele.

Kokkuvõttes võib öelda, et rahvusvahelistes aruannetes leitakse üksmeelselt, et koolitust tuleb kohandada nii, et see vastavaks madala sissetulekuga peredest ja rahvusvähemuste hulgast pärit lastega töötava personali vajadustele¹⁰¹. Võttes tööle rohkem erineva taustaga inimesi ja aidates neil vajadusel omandada järk-järgult kõrgem kvalifikatsioon (teise ja kolmanda astme haridus) tagatakse märkimisväärne kasu lastele, eelkõige neile, kes on pärit vaestest ja sisserändajate peredest. Sageli on probleemiks kaasavate koolitusprogrammide loomine, mis aitaksid alaesindatud rühmadel omandada kolmanda taseme kutsealane kvalifikatsioon. CoRe uuringu¹⁰² tulemused näitavad, et selle probleemi lahendamiseks rakendatud edukate strateegiatega hulka kuuluvad erinevate kvalifikatsiooni omandamise võimaluste loomine, kogunud, kuid erialase hariduseta töötajate varem omandatud teadmiste tunnustamine ja täiendavate tugikursuste korraldamine rahvusvähemuste hulgast pärit üliõpilastele¹⁰³.

⁹⁹ Vonta, T., Balič, F., Jager, J., Rutar, S. (2010) Inter-professional collaboration in pre-school and primary school contexts. Unpublished case study from Slovenia prepared for the CoRe project. CoRe uuringuid käsitlevad dokumendid on kättesaadavad aadressil: www.vbjk.be/en/node/3559

¹⁰⁰ Urban, M, Vandenbroeck, M., Peeters, J., Lazzari, A. and Van Laere, K. (2011) *CoRe: Competence Requirements in Early Childhood Education and Care*. European Commission: DG Education and Culture. Lisateave: http://ec.europa.eu/education/library/study/2011/core_en.pdf

¹⁰¹ Bennett, J. and Moss P. 2011. *Working for inclusion: how early childhood education and care and its workforce can help Europe's youngest citizens*. Allikas: <http://www.childreninscotland.org.uk/wfi/> ILO (2014) *Policy guidelines on the promotion of decent working conditions for early childhood education personnel*. Geneva. Allikas: www.ilo.org/sector/Resources/codes-of-practice-and-guidelines/WCMS_236528/lang--en/index.htm

¹⁰² Urban, M, Vandenbroeck, M., Peeters, J., Lazzari, A. and Van Laere, K. (2011) *CoRe: Competence Requirements in Early Childhood Education and Care*. European Commission: DG Education and Culture. Lisateave: http://ec.europa.eu/education/library/study/2011/core_en.pdf

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Suurte ootuste tekkimiseks tuleb töötajaid koolitada, et nad teaksid oma rolli ja kohustusi. Koolitused käsitlevad töötamist valdkondadevahelistes meeskondades, tööd lapsevanemate ja kogukonna liikmetega ning enda pädevuste ja oskuste tunnustamist arutelude kaudu. Ootused ei ole siiski seotud üksnes koolitusega; juhtimine on esmatähtis edasimineku toetamiseks, enesessevaatamise väärtustamiseks ja personali julgustamiseks, et ta jätkaks oma oskuste arendamist ja tugevdamist.

Prantsusmaa

Prantsusmaal on suured ootused väikelastega töötavate mitmesuguste töötajakategooriate tasemehariduse suhtes. 2013. aastal viidi läbi algkooliõpetajate esmase koolituse reform, et leida kõrgkoolides, mis valmistavad ette õpetajaid (ESPE - école supérieure du professorat et de l'éducation), uus tasakaal praktika ja teooria vahel. Reform puudutas lasteaiaõpetajaid (école maternelle – koolieelne lasteasutus lastele alates kolmandast eluaastast, mõnes vaesemas piirkonnas alates teisest eluaastast, kuni keskkooli alguseni) ja seega hõlmas ka alushariduse ja lapsehoiu mõningaid tahke.

Eeldatakse, et suurem osa söimekasvatajatest (crèches – lastesõimed alla kolmeaastastele lastele) on omandanud kõrgema taseme hariduse. Traditsiooniliselt on nende haridus siiski tervishoiu ja spordi valdkonnast ning keskendunud laste tervisele ja füüsilisele arengule.

Prantsusmaa kasutatakse süsteemi, milles vanuserühmad on üksteisest eraldatud, ning kuna erinevaid koolieelsete lasteasutuste töötajaid on väga palju, on nende koostöö esmatähtis. Hiljuti uuesti sõnastatud suunistes kirjeldatakse, kuidas tugevdada alushariduse ja lapsehoiu teenuste osutajate ja lasteaedade vahelisi suhteid. Riikliku haridusameti direktor ja kohalikud omavalitsused algatasid Grenoble'is eksperimentaalse täiendkoolituskava, mille eesmärk on koondada koolieelsete lasteasutuste töötajaid, et tagada suhtlemine erinevate kutsealade vahel (nt auxiliaires de puériculture, éducatrices de jeunes enfants, ATSEM, enseignants d'école maternelle). Koolituskava¹⁰⁴ katsetati Grenoble'is; see põhineb õpetajate vajadustel ja aitab parandada nende töö kvaliteeti. Tegemist on uue projektiga ja on juba märke, et projekt osutub edukaks.

Pilootkoolitusel osales 25 õpetajat, sh lasteaedade eelkooliõpetajad ja alushariduse ja lapsehoiu töötajad, ning 100 laste ebasoodsate tingimustega piirkondadest. Õpetajatel ning alushariduse ja lapsehoiu töötajatel paluti anda tagasisidet koolituse väärtuse kohta ning öelda, kas:

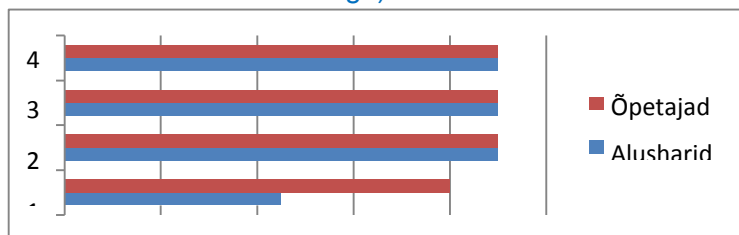
¹⁰³ Avaldamata CoRe juhtumiuuringud, mis viidi läbi Prantsusmaal, Taanis, Inglismaal ja Belgias (Flandrias). Lisateave: www.vbjk.be/en/node/3559

¹⁰⁴ <http://www.education.gouv.fr/cid72693/loi-d-orientation-et-de-programmation-pour-la-refondation-de-l-ecole-de-la-republique.html>

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

- 1: projekt oli hea võimalus tutvuda üksteise ülesannete ja eesmärkidega;
- 2: projekt aitas neil kooskõlastada oma tegevusi laste toetamiseks;
- 3: projekt oli hea võimalus, et mõista laste eest pideva hoolitsemise olemust;
- 4: projektist on olnud kasu nende töös.

Järgmises tabelis on näidatud, kuivõrd osalejad nõustusid eelnimetatud nelja väitega (tähistatud ribadena 20%-lise sammuga).

Koolituse käigus paluti osalejatel ka nimetada, millised koolituse osad olid kõige kasulikumad.

Nimetati järgmisi osi:

- õpetajatele ning alushariduse ja lapsehoiu töötajatele meeldis üksteise tegevuse vaatlemine;
- tugevnesid alushariduse ja lapsehoiu töötajate ning eelkooliõpetajate vahelised suhted¹⁰⁵ ning leiti, et töötamine lapsevanematega on hõlpsam;
- laste jaoks on vanematest lahtilaskmine ja sotsiaalne kohanemine hõlpsam. Vanemad ja lapsed suhtuvad palju paremini sellesse, kuidas on korraldatud laste aeg koolis (sh kooliväliline tegevus).

Pilootprojekt oli edukas, kuna:

- hiljutised muudatused Prantsusmaa poliitikaraamistikus¹⁰⁶ toetavad eelkoolide ja koolieelsete lasteasutuste vahelist koostööd;
- alushariduse ja lapsehoiu töötajad ja eelkooliõpetajad peavad tegema koostööd;
- ebasoodsate piirkondade alushariduse ja lapsehoiu töötajad ning eelkooliõpetajad on oma tööle pühendunud;
- pilootprojekt viidi läbi kooskõlas selgete ja rangete suunistega ning seetõttu olid kohtumised ja koolitused hea ülesehitusega ja viljakad.

¹⁰⁵ <http://eduscol.education.fr/cid66998/eduscol-the-portal-for-education-players.html>

¹⁰⁶ (NOR : MENE1242368C circulaire n° 2012-202 du 18-12-2012 MEN - DGESCO A1-1)

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Kava eesmärk on anda koordinaatoritele mitmesuguseid pedagoogilisi ja organisatsioonilisi teadmisi, mis tulevad kasuks paljudes olukordades.

Magistriõppes on nüüdseks õppinud kaheksa rühma ja 100% üliõpilastest on kava edukalt läbinud. Hindamine näitas, et 98,7% kandidaatidest pidas magistriõpet väga heaks või heaks ning 97,5% soovitaks seda tulevastele koordinaatoritele. Samuti näitas hindamine, et väärtustati mõtestavat lähenemisviisi ja 80% õpetajate pedagoogilised oskused said hindeks hea või väga hea. Magistriõppe eesmärk on pakkuda muutusi kaasatavat õpikogemust, mis võimaldab tulevastel koordinaatoritel saada eluaegseteks õppijateks, kellel on oskused ja teadmised, mis on vajalikud töötamiseks muutuv ja mõtestatud keskkonnas.

Kandidaatide ja korraldajate arvates on magistriõpe edukas, sest see on alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas teedrajav. Siiani ei ole veel hinnatud, kas seda liiki koolitus muudab alushariduse ja lapsehoiu koordinaatorite töö tõhusamaks, ega ka seda, kuidas parema haridusega personal mõjutab alushariduse ja lapsehoiu teenuste kvaliteeti.

4. eesmärk: toetavad töötingimused, sh professionaalne juhtimine, mis loob võimalused jälgimiseks, mõtestamiseks, kavandamiseks, meeskonnatöök ja koostöök lapsevanematega.

Head töötingimused vähendavad pidevat ja kahjulikku personali voolavust alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas. Rahvusvahelised uuringud kinnitavad, et personali töötingimused, mis on seotud täiskasvanute/laste suhtarvu, rühma suuruse ja palkadega, on olulised¹⁰⁷.

Uuringute tulemused on sarnased selles suhtes, et töötajate/laste suhtarv võib oluliselt mõjutada laste eest hoolitsemise kvaliteeti¹⁰⁸. Uuringute tulemused näitavad, et mida rohkem on iga lapse kohta töötajaid, seda tõenäolisemalt on täiskasvanute ja laste vaheline suhtlemine (nii individuaalne kui ka rühmas) positiivne ja laste vajadusi arvesse võttev. Mõju laste arengule on leidnud laialdast kinnitust¹⁰⁹. Samas näitavad uuringutulemused, et töötajate/laste suhtarvu mõju kvaliteedile on seotud muude lapsehoiu keskkonna elementidega, sh töötajate hariduse ja koolituse, palkade ja rühmade suurusega.

Seoses rühma suurusega kinnitavad uuringutulemused arvamust, et see on täiskasvanute/laste suhtarvu kõrval üks peamisi tegureid, millel on väike, kuid oluline mõju töötajate ja laste vahelisele suhtlemisele ja õpetamisele

¹⁰⁷ OECD (2012a) *Research brief: working conditions matter*. Allikas: www.oecd.org/edu/school/49322250.pdf

¹⁰⁸ Munton, T., Mooney, A., Moss, P., Petrie, P., Clark, A., Woolner, J., et al. (2002). *Research on ratios, group size and staff qualifications and training in early years and childcare settings*. TCRU: University of London. Commissioned by the Department for Education and Skills.

¹⁰⁹ Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2004) *The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project. Effective Pre-School Education*. London: DfES / Institute of Education: University of London.

Pramling, N. and Pramling Samuelsson, I. (2011). *Education Encounters: Nordic studies in early childhood didactics*. Dordrecht: Springer.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

kvaliteedile.¹¹⁰ Sellel on ka positiivne mõju laste õpitulemustele. Samas näitavad töötajate/laste suhtarvu käsitlevad uuringutulemused, et on raske hinnata, kuidas rühma suurus eraldi mõjutab töötajate ja laste vahelist suhtlemist ja laste õpitulemusi.

Kuna mõju on keerukas ja mitmekordne, ei ole uuringute põhjal võimalik täpselt määratleda, milline on optimaalne töötajate/laste suhtarv ja klassi suurus¹¹¹. Uuringud viitavad sellele, et erinevates riikides tuleb otsustamisel arvesse võtta kohalikke alushariduse ja lapsehoiu põhimõtteid ja heade tavade määratlust. Otsustamisel võib arvesse võtta eeldust, et sobiv rühma suurus ja mõistlik töötajate/laste suhtarv loovad paremad tingimused sotsiaalseks suhtlemiseks ja laste õppimise toetamiseks.

Kuigi paljudes riikides läbiviidud uuringud kinnitavad arvamust, et kvaliteetsete alushariduse ja lapsehoiu teenuste osutamiseks peavad personali töötingimused olema õiglased, on paljude töötajate töötasu siiski väga madal – eelkõige nendel, kes tegelevad väiksemate lastega süsteemides, kus vanuserühmad on eraldatud. Nagu aruandes *Starting Strong II* on öeldud, „näitavad eri riikide andmed, et kasvatajate ja õpetajate palgalõhe on suur ning enamikus riikides on kasvatajad madala haridusega ning saavad miinimumpalka“¹¹². Sellega seoses väidetakse, et alushariduse ja lapsehoiu töötajatega ei ole arvestatud, kui püütakse leida lahendust, et vähendada lõhet haridustasemetel ja sotsiaalset ebavõrdsust¹¹³. Kui seoses kasvatajatega ei võeta parandusmeetmeid, võib neist saada hoopis osa probleemist – suureneb ebavõrdsus ja eraldatus¹¹⁴. Projekti *Working for Inclusion* järeldustes hoiatatakse, et madala hariduse ja väikese palgaga töötajad mitte ainult ei kahjusta alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti, vaid ei ole ka jätkusuutlikud¹¹⁵. Seda kinnitab suundumus, et riikides, kus kasvatajate palgad on madalad, väheneb nende arv väga kiiresti.

Kui alushariduse ja lapsehoiu töötajatel on võimalus oma oskusi arendada, mõjutab see oluliselt teenuse kvaliteeti. Töötajate koolitus ja areng, hea juhtimine ja toetav töökeskkond ei ole siiski ainsad asjaolud, mis tagavad hea kvaliteedi. Tuleb ka luua sellised töötingimused, mille puhul väärtustatakse töötajat, jäetakse talle piisavalt aega ettevalmistuseks, koosolekutel osalemiseks ja töö mõtestamiseks ning kus täiskasvanute/laste suhtarv võimaldab pöörata üksikutele lastele piisavalt tähelepanu. Head töötingimused loovad motiveeritud

¹¹⁰ Blatchford, P., Moriarty, V., Edmonds, S., & Martin, C. (2002). Relationships between class size and teaching: A multimethod analysis of English infant schools. *American Educational Research Journal*, 39(1), 101-132.

¹¹¹ Munton, T., Mooney, A., Moss, P., Petrie, P., Clark, A., Woolner, J., et al. (2002). *Research on ratios, group size and staff qualifications and training in early years and childcare settings*. TCRU: University of London. Commissioned by the Department for Education and Skills.

¹¹² OECD. (2006) *Starting Strong II*, p. 15.

¹¹³ Eurydice (2009) *Tackling social and cultural inequalities through early childhood education and care in Europe*. Brussels: EACEA.

¹¹⁴ Projekti *Working for Inclusion* (Bennett ja Moss, 2011) andmed näitavad, et mõnes alusharidus- ja lapsehoiu

süsteemis, eelkõige neis, mis on turu- ja kasumipõhised, on kasvatajate töötasu nii madal, paljud neist võiks liigitada kategooriasse töötav vaene.

¹¹⁵ Bennett, J. and Moss P. 2011. *Working for inclusion: how early childhood education and care and its workforce can help Europe's youngest citizens*. Allikas: <http://www.childrenscotland.org.uk/wfi/>

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

töötajad, kellel on aeg ja vahendid, mis on vajalikud laste toetamiseks ja nende vanemate ning kohaliku kogukonna liikmetega töötamiseks.

Norra

2003. aastal algatas Norra Hariduse ja Väljaõppe Direktoraat mentorlusprojekti, et toetada tööd alustavaid lasteaiaõpetajaid (lasteaia käivad lapsed sünnist kuni kohustusliku kooliea alguseni).¹¹⁶ Õpetajakoolitust kavatseti pakkuda üliõpilastele, kellel olid parimad eeldused saada heaks õpetajaks, kuid samas tunnustati, et õpetajatöö teatud aspekte on kõige parem õppida töö käigus kogemusi omandades. 2006. aastal läbiviidud hindamise¹¹⁷ käigus tehti kindlaks projekti positiivsed tulemused ning seejärel lepiti kokku, et kõikidele äsja kooli lõpetanud lasteaiaõpetajatele antakse võimalus töötada juhendaja käe all. Samuti näitas hindamine, et on vaja ette valmistada rühm kvalifitseeritud juhendajaid, ning seetõttu koostati kogu riigis kasutatav õppekava (30 ainepunkti). Alates 2011.–2012. õppeaastast pakutakse kooli lõpetanud lasteaiaõpetajatele nende esimesel tööaastal võimalust töötada juhendaja käe all.

2014. aasta uuring¹¹⁸ näitas, et:

- 67% alustavatest lasteaiaõpetajatest töötas juhendaja käe all (2012. aastal 63%);
- kaheksa lasteaeda kümnest pakuvad juhendamist (2012. aastal kuus kümnest);
- lasteaedades on juhendajateks peamiselt kas õppealajuhataja või lasteaia juhataja. Lisaks kasutatakse mõnes omavalitsuse välisjuhendajatena pädevaid isikuid, kes töötavad omavalitsuses muul ametikohal;
- juhendamine on korraldatud mitmeti, kooskõlas kohalike vajaduste ja võimalustega;
- enamik (58%) lasteaedade juhatajatest ütles, et nad on kulutanud töönaädalal oma tööaega nii juhendajate kui ka uute töötajatega tegelemiseks;
- mentorlusprogrammide sisu on erinev. Kõige populaarsemad teemad on juhtroll hariduses ja koostöö lapsevanematega.

Programmi edu tagamiseks tuleb mõista, kui tähtis on juhendamine äsja ülikooli lõpetanud spetsialistide jaoks. Korraldus on tähtis; samuti on tähtis määrata kindlaks juhendajate ja äsja ülikooli lõpetanud spetsialistide ühised kohustused ning leppida kokku, millised on iga isiku roll ja kohustused. Programm toimib kõige paremini, kui selle kohta saadakse süstemaatilist tagasisidet ning

¹¹⁶ 1990ndatel aastatel loodi riiklik pedagoogilise mentorluse programm. See ei olnud siiski mõeldud otseselt äsja kooli lõpetanud lasteaiaõpetajatele.

¹¹⁷ Dahl T, Buland T, Finne H og, Havn V (2006), Hjelp til praksisspranget Evaluering av veiledning av nyutdannede lærere

http://www.sintef.no/upload/Teknologi_og_samfunn/GSU/Sluttrapport%20med%20vedlegg,%20Veiledning%20av%20nyutdannede.pdf

¹¹⁸ Veiledningsordning for nytilsatte nyutdannede lærere og barnehagelærere. Resultater fra kartleggingen 2014

http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Rapporter/Barnehager_veiledningsordningen_kartlegging.pdf

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

hinnatakse edusamme ja arengut. Juhendaja peab olema vastava kvalifikatsiooniga ja tema tööplaanis peab olema ruumi juhendamisega tegelemiseks¹¹⁹.

Eesti

Eestis on alushariduse ja lapsehoiu sisehindamise kriteeriumid sätestatud haridus- ja teadusministri määrusega. Kriteeriumid hõlmavad järgmist:

- juhtimine ja haldamine;
- personalijuhtimine;
- koostöö huvi- ja sidusrühmadega;
- ressursside haldamine;
- haridusportsessid ja laste õpitulemused;
- koolieelseid lasteasutusi (kus käivad lapsed alates 18 kuu vanusest kuni 7 aasta vanuseni) käsitlev statistika, sealhulgas täiskasvanute/laste suhtarvud, rühmade suurused ja õpetajate palgatase.

Sisehindamist toetavat nõustamistegevust toetab ministeerium. Nõustatakse koolieelsete lasteasutuste juhatajaid. Koolieelse lasteasutuse seaduses (mis hõlmab lapsi vanuses 18 kuud kuni 7 aastat) hiljuti tehtud muudatustega sätestati täiskasvanute/laste suhtarv lasteaiarühmas. Sõimerühmas on see suhtarv maksimaalselt 1:8 ja lasteaiarühmas 1:12. Õpetajate tööaeg on 35 tundi nädalas, millest viis tundi on ette nähtud tegevuste ettevalmistamiseks ja aruteludeks kollektiiviga.

2009. aastal käivitati Euroopa Sotsiaalfondi programm (EDUKO), et muuta õpetajaharidus avatumaks, paindlikumaks ja rohkem praktilisele tööle suunatuks. EDUKO projekti raames viidi läbi kolm uuringut, mille tulemusi kasutati ulatuslikult täienduskoolituse kavandamisel. Neis uuringutes („Eesti, Soome, Rootsi ja Ungari lasteaiaõpetajate professionaalsus“¹²⁰ ja „Eestvedamise mõju Eesti, Rootsi ja Soome lasteaiaõpetajate professionaalsusele“¹²¹) analüüsiti lasteaiaõpetajate ja -juhatajate hinnanguid töötavate lasteaiaõpetajate professionaalsusele ja lasteaia juhtimise mõju sellele. Uuringute tulemusi kasutati Eestis lasteaiaõpetajate kutsestandardite väljatöötamiseks. Kutsestandardeid kasutatakse nüüd õpetajate ja juhatajate esmase ja täiendkoolituse ning kutsealase arengu kavandamisel.

4.4 Õppekava – ülevaade tõenditest

¹¹⁹ <http://www.udir.no/Utvikling/Veiledning-av-nyutdannede-larere/>

¹²⁰ Peterson, T., Veisson, M., Hujala, E., Härkönen, U., Sandberg, A., Johansson, I., Kovacsne Bakosi, E. (2016). Professionalism of Preschool Teachers in Estonia, Sweden, Finland and Hungary. European Early Childhood Education Research Journal, 24(3), 0000 [in press]

¹²¹ Peterson, T., Veisson, M., Hujala, E., Sandberg, A., Johansson, I. (2014). The Influence of Leadership on the Professionalism of Preschool Teachers in Estonia, Sweden and Finland. In A. Liimets ja M. Veisson (eds.). Teachers and Youth in Educational Reality (119 - 142). Peter Lang Verlag

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Teadlased ja poliitikakujundajad on üksmeelel selles, et alushariduse ja lapsehoiu õppekava saab käsitleda võimsa vahendina, mille abil parandada lastele sünnist kuni kohustusliku kooliea alguseni osutatavate teenuste kvaliteeti¹²². Tegelikult võib selge õppekava, milles on sidusas raamistikus sätestatud alushariduse ja lapsehoiu täpsed eesmärgid,¹²³ oluliselt toetada õpetajate tegevust tõhusa õpikeskkonna loomisel, mis toetab laste kognitiivset ja sotsiaal-emotsionaalset arengut ja seega tagab, et lapsed saavad alushariduses ja lapsehoius osalemisest maksimaalset kasu.

Euroopa riikides on alushariduse ja lapsehoiu õppekavade ülesehitus ja rakendamine paljuski sarnane,¹²⁴ kuigi kultuurilised väärtused ja arusaamad lapsepõlvest on riigiti, piirkonniti ja õppekavati erinevad. Vaatamata sellele et alushariduse ja lapsehoiuga seotud laiemates arenguvaldkondade (emotsionaalne, personaalne ja sotsiaalne areng, keel ja suhtlemine, teadmised ümbritsevast maailmast ja selle mõistmine, loov eneseväljendus ja füüsiline areng ning liikumine) suhtes ollakse üldiselt üksmeelel, on suur erinevus selles, kui palju ruumi on jäetud akadeemilisele õppimisele¹²⁵. Mõnes riigis on esikohal kirja- ja arvutusoskus ning vaatamata õppekava laiendamisele keskenduvad laste varased õpikogemused peamiselt kohustuslikuks kooliks ettevalmistamisele (koolivalmidus). Teistes riikides aga ei soovita lisada alushariduse õppekavasse tasemehariduse elemente. Laste õpipotentsiaali ärakasutamiseks peetakse sobilikumaks laiemat terviklikku lähenemisviisi, mis kogemusõppe, mängu ja sotsiaalse suhtlemise kaudu toetab laste kognitiivset ja mittekognitiivset arengut. Selles suhtes näitavad uuringute tulemused, et akadeemilise õppe esikohale seadmine ei tasu ennast ära¹²⁶. Tegelikult kinnitavad uuringu „Tulemuslik pedagoogika väikelapseas“ (Effective Pedagogy in the Early Years (EPPI))¹²⁶, et õppimise esmatähtis eeltingimus on lapse ja tema vajadusi arvestava täiskasvanu vaheline pidev hea suhe. Uuringus on tulemuslike pedagoogiliste tegevustena määratletud need tegevused, mis hõlmavad: lapse ja täiskasvanu vastastikust osalemist, teadmiste, tähenduste ja arusaamade ühist loomist ning juhendamist ja tuge, st ettenäitamist, selgitamist ja küsimuste esitamist, eelkõige

¹²² Rayna, S., & Laevers, F. (2011). Understanding children from 0 to 3 years of age and its implications for education. What's new on the babies' side? Origins and evolutions. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(2), 161-172.

Oberhumer, P. 2005. International Perspectives on Early Childhood Curricula. *International Journal of Early Childhood*, 37(1), 27-38.

UNICEF (2012) Draft document of 'A framework and tool box for monitoring and improving quality'.

¹²³ Bertrand, 2007 quoted in OECD (2012), *Starting Strong III: A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care*, OECD.

¹²⁴ Professor Paul Lesemani ettekanne alushariduse ja lapsehoiu temaatilise töörühma kohtumise (18-9-2013, Brüssel) Utrechti Ülikool.

¹²⁵ Laevers, F. (2005) The curriculum as means to raise the quality of early childhood education. Implications for policy, *European Early Childhood Education Research Journal*, 13:1, 17-29.

¹²⁶ OCED (2004) *Curricula and Pedagogies in Early Childhood Education and Care. Five Curriculum Outlines*. Paris: OECD Directorate for Education.

¹²⁷ Siraj-Blatchford, I., Muttock, S., Sylva, K., Gilden, R., & Bell, D. (2002). *Researching Effective Pedagogy in the Early Years. Research Report No. 356*. London: Department of Education and Skills.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

avatud küsimuste esitamine, mis innustavad last mõtlema ja õppima. See tähendab et alushariduses ja lapsehoiuses saab õpetamine olla tulemuslik ainult siis, kui see toetab aktiivset ühist tõlgendamist, ja mitte siis, kui tegemist on pelgalt teadmiste edasiandmisega¹²⁸.

Uuringute tulemuste põhjal võib järeldada, et alushariduse õppekava on võimas vahend, mis muudab alusharidus- ja lapsehoiusteemad tõhusamaks, kuid samas võib „sünnitada protsesse, mis peaesmärki ei täida, sest nad on vastuolus heade tavadega“¹²⁹. Seega, et alushariduse õppekava oleks tulemuslik, ei tohi selle koostamisel tugineda vaid teadmiste lapse arengust, vaid tuleb arvesse võtta ka väljakujunenud kohalikke häid haridustavasid.

Olemasolevatele uuringuandmetele tuginedes võib alushariduse õppekavade puhul märgata liikumist teatud ühtsete omaduste poole, mida peetakse kõikjal heaks tavaks¹³⁰. Need omadused on:

- õppekava, mille aluseks on põhimõtted ja väärtushinnangud, mis tunnustavad lapse kui pädeva inimese õigusi (1989. aastal vastuvõetud ÜRO lapse õiguste konventsioon) ja austavad vanemaid kui lapse peamisi kasvatajaid;
- õppekava kujutab endast ulatuslikku pedagoogilist raamistikku, milles on sätestatud põhimõtte, et laste arengut toetatakse õppe- ja kasvatustegevustega, mis võtavad arvesse lapse huvisid, vajadusi ja võimeid. Selline raamistik annab pedagoogidele ja kasvatajatele üldiseid juhised selle kohta, kuidas laste õpirotsessi toetada – näiteks täiskasvanutega suhtlemise ja nende kaasamise kaudu, rühmatöö kaudu, rikastatud õpikeskkonna kaudu, temaatiliste või projektipõhiste meetoditega –, et saavutada õppekava eesmärgid;
- õppekava, milles on sätestatud selged eesmärgid laste terviklikuks arenguks laiemates arenguvaldkondades (emotsionaalne, personaalne ja sotsiaalne areng, keel ja suhtlemine, teadmised ümbritsevast maailmast ja selle mõistmine, loov eneseväljendus ja füüsiline areng ning liikumine) ning milles on püütud leida tasakaal õppimise ja heaolu vahel. Võttes arvesse, et varases lapsepõlves ümbritsevad last väga erinevad inimesed ja inimsuhted,

¹²⁸ Oberhumer, P. 2005. International Perspectives on Early Childhood Curricula. *International Journal of Early Childhood*, 37(1), 27-38.

¹²⁹ Laevers, F. (2005) The curriculum as means to raise the quality of early childhood education. Implications for policy, *European Early Childhood Education Research Journal*, 13:1, 17-29.

¹³⁰ Bennett, J. (2013) *Early childhood curriculum for children from low-income and immigrant backgrounds*. Paper presented at the second meeting of the Transatlantic Forum on Inclusive Early Years held in New York, 10-12 July 2013.

Pramling, I, Sheridan, S. and Williams, P. (2006) Five preschool curricula - Comparative perspective. *International Journal of Early Childhood*, 38 (1), 11-30.

Laevers, F. (2005) The curriculum as means to raise the quality of early childhood education. Implications for policy, *European Early Childhood Education Research Journal*, 13:1, 17-29.

Oberhumer, P. 2005. International Perspectives on Early Childhood Curricula. *International Journal of Early Childhood*, 37(1), 27-38.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

on laiemad õpieesmärgid asjakohasemad ja sobivamad kui vanusepõhised järjestikused normid;

- õppekava, mis keskendub suhtlemisele ja dialoogile, mis on põhitegurid, mis toetavad lapse õppimist ja heaolu tähenduste ja kuuluvustunde loomise kaudu;
- õppekava, mis innustab personali töötama üheskoos ja pidevalt hindama oma tegevust, et seda täiustada. Uuringud näitavad, et õpetajate teadmised sellest, kuidas lapsed õpivad ja arenevad, paranevad, kui nad võtavad arvesse laste vajadusi, ning et ainult teadmistest lapse arengu kohta tõhusaks õppe- ja kasvatustööks ei piisa. Seetõttu aitab oma tegevuse korrapärane mõtestamine laste õpikogemuste jälgimise ja dokumenteerimise kaudu töötajatel lahendada uusi probleeme kõikide laste vajadusi ja võimeid arvesse võttes. Õpetajate koostöö võib panna aluse õpetamistavade pidevale ühis-, lahti- ja ümbermõtestamisele dialoogis lastega ja kaasates lapsevanemaid võrdsete partneritena haridust käsitlevate otsuste tegemisse;
- õppekava, mis näeb ette koostööd lapsevanematega ja toetab kokkulepitud demokraatlikke väärtusi sotsiaal-kultuurilise mitmekesisuse raames¹³¹.

Liikmesriikides lähtutakse alushariduse õppekavade koostamisel erinevatest põhimõtetest. Mõned õppekavad koostatakse kohalikul, mõned piirkondlikul ja mõned üldise haridussüsteemi tasandil. Lisaks keskenduvad mõned õppekavad rohkem lapsehoiule ja teised jälle haridusele. Üha sagedamini ei määratleta alushariduse õppekava kitsalt, vaid see hõlmab paljusid väärtushinnanguid ja põhimõtteid, mis moodustavad õppekava raamistiku, mis innustab töötajaid oma tegevust mõtestama. See võib olla üksikasjalikest ettekirjutustest tõhusam. Õppekavasse tuleb lisada tegevused, mis panevad kõiki lapsi ennast pingutama. Need tegevused peaksid olema seotud laste eluga ja nende jaoks olulised.

Õppekava raamistik või suunised peaksid võimaldama kõikidel koolieelsetel lasteasutustel (nende hulka kuuluvad nii päevahoiud, lastesõimed kui ka lasteaiad) koostada õppekava, mis võtab arvesse kohaliku mitmekesisust ja ressursse ning laste ja nende vanemate sotsiaal-kultuurilist tausta. Iga õppekava peaks arvesse võtma laste vajadusi ja tuleks koostada aruteludes laste, nende vanemate, kohaliku kogukonna liikmete ja koolieelsete lasteasutuste töötajatega.

Eesmärgid ja tõendid

5. eesmärk – õppekava, mis põhineb pedagoogilistel eesmärkidel, väärtustel ja meetoditel, mis aitavad terviklikul viisil lastel oma potentsiaal täielikult ära kasutada.

Alushariduses ja lapsehoiuses kasutatavad pedagoogilised meetodid põhinevad eeldusel, et lapsehoid, haridus ja sotsialiseerumine moodustavad lahutamatu terviku¹³².

¹³¹ Prött, R. & Preissing, C. (2006) *Bridging Diversity: an early childhood curriculum* [Berliner Bildungsprogramm]. Berlin: Verlag das Netz.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Lapsehoid ei ole üksnes väikelaste järele vaatamine; see põhineb arusaamal, et lapsehoiuga seotud tegevused annavad lastele võimaluse õppida ja areneda, sest laste ja töötajate vahel toimub intensiivne suhtlemine. Samuti aitab lapsehoid lapsi innustada ja kaasata neid õpiprotsessidesse, luues positiivse emotsionaalse atmosfääri, kus lapsed tunnevad ennast kindlalt. Hoolivate suhete loomiseks peab lapsehoid soodustama suhtlemist, mis võtab arvesse lapse vajadusi, on vastastikune, austav, positiivne ja julgustav ning toetab lapse üldist arengut ja heaolu¹³³. Paljud uuringud kinnitavad, et täiskasvanute ja laste vahelise ning laste omavahelise suhtlemise kvaliteet mõjutab laste kognitiivset ja mittekognitiivset arengut¹³⁴. Uuringud näitavad, et sotsiaalse suhtlemise positiivne mõju laste õpiprotsessidele suureneb mitmekesisuse ja sotsiaalse segunemise tingimustes. Pidevalt tekivad uued kognitiivsed ülesanded ja positiivset minapilti saab toetada viisil, mis suurendab laste teadlikku osalust koolieelsete lasteasutuste tegevuses.

Samas peab alusharidus minema kaugemale formaalsest õppes, mida traditsiooniliselt kasutatakse üldhariduskoolis. Uuringud näitavad, et traditsioonilised järjestikused ja ainepõhised õpetamismeetodid ei toeta tõhusalt väikelaste õppimist, samas kui terviklik lähenemisviis, mis toetab lapse üldist arengut mitmes valdkonnas, on tõhusam, sest see toetab laste õpistrateegiaid¹³⁵. Nagu Bennett (2013) on öelnud: „Väikelapse kognitiivne areng ei sobi kokku traditsioonilise aineõppega. Pigem keskendub see tähenduste loomisele: lapse koht perekonnas; lapsele lähedaste täiskasvanute roll ja töö; identiteedi kujundamine; kuidas anda teada oma vajadustest ja soovidest; kuidas edukalt suhelda ja sõpru leida; kuidas asjad toimivad; aastaegade muutumine ja muud lapse ümber toimuvad olulised sündmused.“¹³⁶

Tunnistades, et laps õpib paremini, kui toetatakse tema identiteeti ja kuuluvustunnet ning antakse talle võimalus õppida tundma teda ümbritsevat maailma, saab õppekava anda teavet selle kohta, kuidas õpetajad ja kasvatajad saavad luua rikkaliku õpikeskkonna, mis pakub lastele mitmekesiseid võimalusi mänguks, maailma uurimiseks ja sotsiaalseks suhtlemiseks. Tõhusa õpikeskkonna loomiseks tuleb

¹³² Kaga, Y., Bennett, J., & Moss, P. (2010). *Caring and learning together: A cross-national study on the integration of early childhood care and education within education*. UNESCO.

¹³³ Laevers, F. (2005) The curriculum as means to raise the quality of early childhood education. Implications for policy, *European Early Childhood Education Research Journal*, 13:1, 17-29.

¹³⁴ Sylva, K., Melhuish, E. C., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. and Taggart, B. (2004) *The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project. Effective Pre-School Education*. London: DfES / Institute of Education: University of London.

Kutnick, P., Brighi, A., Avgitidou, S., Genta, M. L., Hännikäinen, M., Karlsson-Lohmander, et al. (2007) The role and practice of interpersonal relationships in European early education settings: sites for enhancing social inclusion, personal growth and learning? *European Early Childhood Education Research Journal*, 15:3, 379-406.

¹³⁵ van Kuyk, J. (2006) 'Holistic or sequential approach to curriculum: what works best for young children?' In van Kuyk (ed.) *The quality of early childhood education*. Arnhem: CITO.

¹³⁶ Bennett, J. (2013) *Early childhood curriculum for children from low-income and immigrant backgrounds*. Paper presented at the second meeting of the Transatlantic Forum on Inclusive Early Years held in New York, 10-12 July 2013, 11.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

mitmekesisistada õpikogemusi ja kasutada mõistete tutvustamisel ja mõtete väljendamisel sümbolite keelt: on leitud, et mõlemad on lapse mõtestatud kognitiivse arengu seisukohast esmatähtsad¹³⁷.

Lisaks muutub laps enesekindlamaks ja tema kuuluvustunne süveneb, kui koolieelsete lasteasutuste igapäevategevuses väärtustatakse tema panust ja võetakse arvesse tema arvamust. Seega tuleks kõigis alushariduse õppekavades tunnustada laste tähtsust ja anda neile võimalus neid ümbritseva maailma mõtestamiseks. Seepärast peaks iga haridusliku algatuse puhul, mille eesmärk on toetada õppimist, kõige tähtsam olema laste mäng¹³⁸.

Uuringutulemused on näidanud, et väikelaste õppimine sõltub väga palju sotsiaalsest keskkonnast, stabiilsest ja usalduslikust suhtlemisest teiste laste ja täiskasvanutega ning vabast ja tingimusteta ruumist ja ajast mängimiseks ja vabaks eneseväljenduseks.¹³⁹ Mäng harivas ja hoolivas keskkonnas on osa lapse elust ning annab talle võimaluse iseseisvalt valikuid teha.

Õppekava, mis võimaldab lastel õppida mängu abil, innustab neid täielikult pühenduma ning suhtlema motiveeritult ja ennetavalt¹⁴⁰. Mäng toetab lapse huvisid, innustab teda otsustama, probleeme lahendama ja iseseisvuma. Lapsed õpivad tegema valikuid ja üha enam vastutama oma õppimise eest. See võimaldab neil tunda end edukana, muutuda enesekindlamaks ja võtta vanusele kohaselt osa koolieelse lasteasutuse otsustest ja tegevustest¹⁴¹. Ja mis kõige tähtsam – kui lapse õppimist toetab täiskasvanu, kes suudab luua lapsele võimaluse arenemiseks, võib mängust saada võimas vahend, mis paneb aluse formaalsele õppimisele. Uuringud näitavad, et mäng arendab metakognitiivseid oskusi, mida seostatakse alushariduse pikaajalise positiivse mõjuga (näiteks verbaalsed oskused ja loogiline mõtlemine); väljakujunenud sümboolne mäng võib mõjutada konkreetseid kirja- ja arvutamisoskusi¹⁴². Seda kinnitavad ka rahvusvahelised kirjanduse ülevaated, mis

¹³⁷ Mantovani, S. (2007) Early Childhood Education in Italy. In R. S. New, and M. Cochran *Early Childhood Education: An International Encyclopedia*. Westport CT: Praeger Publishers, 1110 – 1115.

¹³⁸ Pramling, N. & Pramling Samuelsson, I. Eds. 2011. *Education Encounters: Nordic studies in early childhood didactics*, Dordrecht, The Netherlands: Springer.

¹³⁹ Siraj-Blatchford, I. (2009) Conceptualising progression in the pedagogy of play and sustained shared thinking in early childhood education: a Vygotskian perspective. *Educational and Child Psychology*, 26 (2). p. 77-89; Vygotsky, L. (2004). Imagination & creativity in childhood. *Journal of Russian & East European Psychology* 42, (1), p. 4-84. Wood, E. (2013). *Play, Learning and the Early Childhood Curriculum*. 3rd edition, Sage: London

¹⁴⁰ Monaco, C. and Pontecorvo, C. (2010) The interaction between young toddlers: constructing and organising participation frameworks. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(3), 341-371.

¹⁴¹ Jensen, J. J. (2011). Understandings of Danish pedagogical practices. In Cameron, C. & Moss, P. (eds.) *Social Pedagogy and Working with Children and Young People*, p. 141 -1 57. London: Jessica Kingsley Publishers.

¹⁴² Bodrova, E. (2008) Make-believe play versus academic skills: a Vygotskian approach to today's dilemma of early childhood education, *European Early Childhood Education Research Journal*, 16:3, 357-

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

rõhutavad, et laste arengupotentsiaal on optimaalne, kui õppimist toetab laste algatatud tegevuste ja täiskasvanu juhitud hariduslike tegevuste tasakaalustatud koostoime¹⁴³.

Kokkuvõttes võib öelda, et alushariduse õppekava peaks põhinema terviklikul raamistikul, mis võimaldab lastel järjepidevalt areneda sünnist kuni (vähemalt) kohustusliku koolieani. Kooliminekuks tuleb pöörata eriti suurt tähelepanu ning see peaks olema korraldatud kõikide osapoolte koostöös, et võtta arvesse ja väärtustada laste, koolieelse lasteasutuse personali, õpetajate ja lapsevanemate arvamusi¹⁴⁴.

Alusharidus paneb aluse laste elukestvatele õppele, tasakaalustatud arengule, heaolule ja tervisele. Alusharidus hoolitseb, harib ja kasvatab ning tõhusa hariduse aluseks on teadmised sellest, kuidas lapsed kasvavad, arenevad ja õpivad. Need teadmised omandatakse paljude erinevate valdkondade, uuringute ja pedagoogiliste meetodite uurimisega.

Õppekava tunnustab laste kasvatus- ja hariduse, nende kognitiivse, sotsiaalse, emotsionaalse ja füüsilise arengu olulisust alushariduses. Lisaks õppimisele tuleb luua ohutu keskkond, mis tagab parimad tingimused kasvamiseks ja arenguks. Õppekava, milles on ühendatud kasvatus ja haridus, arendab laste positiivset minapilti, põhioskusi ja mõtlemist. Õppekava peab aitama lapsel mõista oma kogemusi, kaasama neid läbi mängu ja innustama aktiivset osalust. Õppekava, mis põhineb peagoogilisel meetodil, milles kasvatus, haridus ja sotsialiseerumine moodustavad lahutamatu terviku, viib kõige tõenäolisemalt suurte ootusteni¹⁴⁵ ja aitab lastel saavutada häid tulemusi.

Saksamaa

Saksamaal antava alushariduse tugev külg on sotsiaalpedagoogika ja kolm kontseptsiooni: Erziehung'i mõistmine (sotsialiseerumine); Bildung (haridus) ja Betreuung (hoolitsemine). Need kõik on alushariduse lahutamatud osad. Neis hariduse mõõtetes võetakse arvesse laste vajadust uurida ja mõtestada neid ümbritsevat maailma. Samuti aitavad need rahuldada laste kognitiivseid, emotsionaalseid, sotsiaalseid ja praktilisi õppimisvajadusi. Alushariduse sotsialiseerumise mõõde on seotud sooviga aidata lastel orienteeruda sotsiaalses maailmas, arendada väärushinnanguid ja võimeid. Selle mõõtte üks eesmärke on arendada laste sotsiaalset käitumist. Hoolitsemise dimensioon keskendub

369. Van Oers, B. (2010) Emergent mathematical thinking in the context of play. *Educational Studies in Mathematics*, 74(1), 23-37.

¹⁴³ Burger, K. (2014) Effective early childhood care and education: Successful approaches and didactic strategies for fostering child development, *European Early Childhood Education Research Journal*, DOI: [10.1080/1350293X.2014.882076](https://doi.org/10.1080/1350293X.2014.882076)

¹⁴⁴ Moss, P. (eds) (2013) *Early childhood and compulsory school education: Reconceptualising the relationship*. London: Routledge.

¹⁴⁵ Mõiste suured ootused on määratletud ettepaneku lisa esitatud sõnastikus

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

eelkõige laste füüsilisele, emotsionaalsele ja vaimsele heaolule. Usaldusväärseid ja ehedaid suhteid koolieelse lasteasutuse töötajatega peetakse laste uurimise ja õppimise ning sotsialiseerumise seisukohast esmatähtsaks. Kõik kolm dimensiooni moodustavad ühtse ja tervikliku meetodi, mis toetab lapsi koolieelses lasteasutuses. See meetod on sätestatud föderaalseaduses.

16 liidumaal vastuvõetud õppekavad põhinevad sotsialiseerumise, hariduse ja hoolitsuse triaadil. Õppekava ühtsed põhimõtted kehtestati 2004. aastal „Lasteasutustes antava alushariduse ühtses raamistikus“. Need põhimõtted hõlmavad koostööl põhinevat lähenemisviisi laste õpetamisele ja kaasava pedagoogika visiooni. Raamistikus kehtestatakse alushariduse üldised eesmärgid, pedagoogilised suunised ja peamised õpivaldkonnad. Raamistikus on välditud kitsast ainepõhist (koolisarnast) lähenemisviisi, määratledes õpivaldkonnad laialt, näiteks keel ja suhtlemine, loodusteadused, esteetiline kasvatus ja meedia, motoorne areng ja tervis, looduslikud ja kultuurilised keskkonnad, väärtushinnangud ja usuõpetus. Raamistik ja liidumaade õppekavad hõlmavad lapsi sünnist kuni kohustusliku koolieani ja osaliselt ka vanemaid lapsi. Õppekava mõju ei hinnata süstemaatiliselt; samas on erinevate õppekavade koostamine tekitanud arutelu alushariduse sisu ja koolieelsete lasteasutuste pedagoogilise tegevuse üle. Nende arutelude tulemusel on paranenud alushariduse kvaliteet.

Sloveenia

Haridussüsteemi reformiti põhjalikult 1995. aastal – reformi peamiseks käivitajaks oli Riiklik Õppekavade Nõukogu. Nõukogu ülesanne on alushariduse (koolieelsetes lasteasutustes käivad lapsed vanuses 11 kuud kuni 6 aastat) õppekava koostamine, põhi- ja keskkooli ainekavade koostamine, täiskasvanuhariduse muudatuste rakendamine, komisjonide loomine haridussüsteemi üksikute osade kontrollimiseks jne. Alushariduse komisjon (kuhu kuulusid ülikoolide eksperdid, mitmete asutuste, näiteks Riikliku Haridusinstituudi ja Haridusuuringute Instituudi haridusnõustajad ning lasteaedade esindajad) koostas õppekava projekti, mis põhines Riikliku Õppekavade Nõukogus väljatöötatud põhimõtetel ja meetodikal. Kõik Sloveenia eelkooliõpetajad kutsuti osalema õppekava testimises, mis toimus uuringute kaudu ja fookusgruppides, kus õpetajad said õppekava projekti arutada. Arutelude tulemused dokumenteeriti ja saadeti õppekava projekti autoritele. Õppekavakomisjoni liikmed analüüsisid eelkooliõpetajate märkusi ja koostasid ettepaneku nende märkuste integreerimiseks õppekavasse. Analüüsi tutvustati eelkooliõpetajatele ning lisati dokumentidele, mis esitati koos õppekava ettepaneku viimase versiooniga. Üldharidusekspertide nõukogu (valitsuse moodustatud nõuandev kogu) võttis riikliku õppekava vastu 1999. aastal.

Kaks aastat pärast seda, kui üldharidusekspertide nõukogu oli riikliku õppekava vastu võtnud, tehti selles muudatused. Eelkooliõpetajate jaoks loodi intensiivne täiendkoolituse kava, mis hõlmas seminare, konverentse ja õpetajatest moodustatud uuringurühmi. Uue õppekava rakendamise eest vastutasid lasteaiad (eelkoolid), keda abistasid Riikliku Haridusinstituudi haridusnõustajad. Iga lasteaed pidi moodustama erimeeskonna, kes vastutas õppekava rakendamise eest.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Uue õppekava rakendamisega algas ka muudatuste süstemaatiline seire ja hindamine. Praegu vastutavad pideva seire korraldamise eest riiklikud asutused.

Õppekava reformi edu aluseks oli läbipaistvus ja kõikide huvitatud osapoolte kaasamine. See aitas leida tervikliku ja järjepideva lahenduse, et tagada avalik arutelu ja õpetajate koolitamine seoses uue õppekava kasutuselevõtuga.

Riiklik alushariduse õppekava (lastele vanuses 11 kuud kuni 6 aastat) põhineb arengul. See hõlmab kvaliteetset kavandamist, nende õpiprotsesside rakendamist ja hindamist, mis peavad lapse individuaalseid omadusi ja arengut olulisemaks kui ettenähtud tulemusi. Riiklik õppekava on avatud ja paindlik dokument. See sisaldab põhimõtteid, suuniseid, eesmärke ja tegevusvaldkondi, mis on iga vanuserühma jaoks erinevad. Tegevusvaldkonnad on järgmised: liikumine, keel, loodus, ühiskond, kunst ja matemaatika. Kõikides valdkondades kasutati eetikal, tervishoiul, ohutusel ja haridusel põhinevat interdistsiplinaarset õpetamiseetodit.¹⁴⁶

6. eesmärk – õppekava, mis paneb töötajad tegema koostööd laste, kolleegide ja lapsevanematega ning analüüsima oma tegevust.

See eesmärk rõhutab, kui tähtis on alushariduse ja lapsehoiu õppekava laste tervikliku arengu seisukohast, pakkudes avatud raamistikku, mis on nii eksperimentaalne kui ka hariv¹⁴⁷. See tähendab et õppekava peab jätma õpetajatele ruumi, et võtta arvesse lapse huvisid, kogemusi ja küsimusi ning asetada õppekava keskmesse laps, kes on enda õpingute peategelane. Samas peab õppekava hõlmama ka valdkonnapõhist õpisisu, näiteks õpetama kirjaoskust ja keelt ning arvutamist ja toetama lapse sotsiaal-emotsionaalset ja motoorset arengut. Personali peamine ülesanne on töötada välja haridus- ja didaktilised strateegiad, mis ühendavad lapse huvid ja algatused nende õppimisaspektidega ja soodustavad teadmiste ühisloomist. Teisisõnu öeldes, kasvataja peab sisenema lapse maailma ja muutma tema huvid ja küsimused ühiseks tähenduseks ja arusaamaks.¹⁴⁸

– Kõik õppekavad tuleb koostada osalusprotsessis ja nendega peavad kaasnema pedagoogilised eksperimendid ja praktikapõhised uuringud, et lapse õpi- ja sotsialiseerumiskogemus oleks tõhus¹⁴⁹. Pidev innovatsioon, mis

¹⁴⁶ Hariduse arendamine. Riiklik aruanne. Avaldanud Haridus-, Teadus- ja Spordiministeerium 2001. aastal.

¹⁴⁷ Bennett, J. (2013) *Early childhood curriculum for children from low-income and immigrant backgrounds*. Paper presented at the second meeting of the Transatlantic Forum on Inclusive Early Years held in New York, 10-12 July 2013.

¹⁴⁸ Samas.

¹⁴⁹ Pirard, F. (2011) From the curriculum framework to its dissemination: the accompaniment of educational practices in care facilities for children under three years. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(2), 255-268.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

võtab arvesse laste vajadusi ja potentsiaali, ei ole esmatähtis mitte ainult õppekava eduka rakendamise seisukohast, vaid ka laste õpikogemuste kvaliteedi tagamiseks alushariduses ja lapsehoius. Selleks on vaja haritud ja oma tööd mõtestada oskavaid õpetajaid, kes teevad koostööd kolleegidega kutsealal ja kasutavad metoodilisi vahendeid, näiteks vaatlust ja dokumenteerimist,¹⁵⁰ oma tegevuse pidevaks täiustamiseks. Need kaalutlused on kooskõlas uuringutulemustega, mis näitavad, et aeg, mis kulub ettevalmistuseks ja kavandamiseks (tunniväline aeg), ja ühistöö (kontakttunnid) ning kutsealase arengu võimalused mõjutavad oluliselt alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti¹⁵¹.

CoRe uuringu (2011)¹⁵² tulemused rõhutavad, et õpetajate mõtestamisoskust tuleb toetada kõikidel alusharidus- ja lapsehoiusüsteemi tasanditel. Koolieelsete lasteasutuste tasandil on selleks vaja:

- aega ja ruumi kolleegidega koos töötamiseks ja ühistegevusteks;
- luua ühiselt pedagoogilisi teadmisi õpitegevuste dokumenteerimise ja ühishindamise kaudu;
- luua erinevaid kutsealase arengu vahendeid, mis vastavad õpetajate vajadustele (pedagoogilised juhised, juhendamine, vastastikune õppimine, asutusesisesed täiendkoolitused, võrgustike loomine teiste asutustega heade tavade vahetamiseks jne);
- osaleda meetmeuuringutes ja arendada süstemaatiliselt koostööd kohalike uuringu- ja koolituskeskustega;
- suurendada poliitikakujundamise suutlikkust ja kasutada kohalikke poliitikakujundamise konsultatsioone, et soodustada kohalikus kogukonnas lastekasvatuse kultuuri arengut¹⁵³.

Lisaks personali mõtestamisoskuste toetamisele peaks õppekava soodustama dialoogi ja koostööd lapsevanematega. Uuringud näitavad, et lapsevanemate kaasamine mõjutab tugevalt alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti, eelkõige suureneva sotsiaal-kultuurilise mitmekesisuse tingimustes.¹⁵⁴ Seega peaksid õpetajad julgustama lapsevanemaid väljendama oma arvamust igapäevase õppetegevuse kohta ning võtma nende seisukohti

Bleach, J. (2013) Using action research to support quality early years practice, *European Early Childhood Education Research Journal*, 21(3), 370-379.

¹⁵⁰ Picchio, M., Giovannini, D., Mayer, S., & Musatti, T. (2012) Documentation and analysis of children's experience: An ongoing collegial activity for early childhood professionals. *Early Years*, 32(2), 159-170.

Molina, P., Marotta, M., & Bulgarelli, D. (2014) Observation-project: a professional tool for caregivers. Two experiences in Italian day-care settings, *European Early Childhood Education Research Journal*, DOI: 10.1080/1350293X.2014.895559

¹⁵¹ Wertfein, M., Spies-Kofler, A., & Becker-Stoll, F. (2009) Quality curriculum for under-threes: the impact of structural standards, *Early Years: An International Research Journal*, 29:1, 19-31. Pugnaghi A. (2014) Valutare la relazione educativa nella scuola dell'infanzia: una ricerca in provincia di Modena. [Evaluating the quality of educational relationship in pre-school. A research carried out in Modena province] *Orientamenti Pedagogici*. Trento: Erickson.

¹⁵² Urban, M, Vandenbroeck, M., Peeters, J., Lazzari, A. and Van Laere, K. (2011) *CoRe: Competence Requirements in Early Childhood Education and Care*. European Commission: DG Education and Culture. Allikas: http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/2011/core_en.pdf

¹⁵³ Samas.

¹⁵⁴ OECD (2013). *Starting Strong III*, 218.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

haridusprojektide loomisel ja kohandamisel arvesse¹⁵⁵. Seega on eriti tähtis töötada välja tegevused, mis süstemaatiliselt kaasavad lapsevanemaid laste õppimisse, näiteks laste lasteaiakogemuste dokumenteerimine või lapsevanemate kaasamine osalusuuringutesse, mis loovad ühise arusaama laste arengust¹⁵⁶. Sellised algatused, mille puhul õpetajate tegevus on ühendatud lapsevanemate kaasamisega haridust puudutavatesse otsustusprotsessidesse, soodustavad õppekava ühist koostamist ja loovad seega tingimused arusaamade ja tavade jagamiseks, mis tagab aja jooksul algatuste eduka rakendamise. Ja mis kõige tähtsam, lapsevanemate kaasamine õppekava käsitlevatesse otsustusprotsessidesse annab selge kuju demokraatialle ja osalusele – väärtustele, mis on alushariduse ja lapsehoiu sotsiaalse funktsiooni tuumaks ja kaasamise vältimatu tingimus.

Kokkuvõtteks võib öelda, et uuringutulemused näitavad, et pikaajaline investeerimine õpetajatesse, kes oskavad oma tööd mõtestada, ja lapsevanemate kaasamine alusharidusse ja lapsehoiu loob dünaamilise keskkonna, kus osalejad saavad üksteiselt õppida¹⁵⁷. See võimaldab igal õpetajate meeskonnal leida neile sobiva parim lahendus, kasutades olukorra analüüsimisel ühiseid teadmisi ja arusaamu õppekava hariduslikest eesmärkidest ning kohalikest tingimustest. See annab osalejatele võimaluse minna eesmärkidest kaugemale ja vältida olukorda, kus õppekava muutub paindumatuks ja kitsaks paradigmaks¹⁵⁸. Õpetajad saavad õppekava ka muuta ja kasutada seda pedagoogiliste eksperimentide¹⁵⁹ ja pideva innovatsiooni vahendina, et parandada alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti kohalikul tasandil.

Lastel on õigus saada vajalikku toetust paljudest allikatest. Lisaks pedagoogidele ja teistele alushariduse ja lapsehoiu valdkonna töötajatele toetavad lapsi oma teadmistega ka tervishoiu-, sotsiaalhoolekande- ja haridussektori töötajad. Järelikult peaks alushariduse ja lapsehoiu õppekava julgustama alusharidusõpetajaid tegema koostööd teiste sektoritega, et soodustada laste terviklikku arengut ja heaolu ning võtta arvesse nende konkreetseid vajadusi. Õppekavad peaksid olema lapsekeskse valdkondadevahelise koostöö raamistikuks, mis on paindlik ja võimaldab asutustel võtta arvesse iga lapse vajadusi. Koostöö teiste asutuste ja sektoritega on tähtis laste üldise heaolu tagamiseks ning peaks olema koolieelsete lasteasutuste õppekavades olulisel kohal.¹⁶⁰ Paljudes

¹⁵⁵ Pirard, F. (2011) From the curriculum framework to its dissemination: the accompaniment of educational practices in care facilities for children under three years. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(2), 255-268.

¹⁵⁶ Rinaldi, C. (2006) *In dialogue with Reggio Emilia: Listening, researching and learning*. London: Routledge.

Whalley and Pen Green Centre Team (2007) *Involving parents in their children's learning*. London: Sage.

¹⁵⁷ Rayna, S., M.M. Rubio, and H. Scheu. (2010) *Parents-professionnels: la coéducation en questions*. Toulouse: Editions Érès.

¹⁵⁸ Jensen, A. S., Broström, S., & Hansen, O. H. (2010) Critical perspectives on Danish early childhood education and care: between the technical and the political. *Early Years*, 30(3), 243-254.

¹⁵⁹ Pirard, F. (2011) From the curriculum framework to its dissemination: the accompaniment of educational practices in care facilities for children under three years. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(2), 255-268.

¹⁶⁰ Learning for Well-being Consortium of Foundations in Europe: Learning for Well-being. A policy priority for children and youth in Europe. 2012

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

riikides on loodud võrgustikud, mis pakuvad terviklikku tuge, mida peetakse eriti oluliseks ebasoodsas olukorras olevate perede ja erivajadustega laste puhul¹⁶¹.

Iirimaa

*Aistear*¹⁶² on Iirimaa riiklik raamõppekava kuni kuueaastastele lastele. *Aistear*, mis iiri keeles tähendab teekonda, sätestab laste õpi-ja arengueesmärgid. Tuginedes neile eesmärkidele ja kaheteistkümnele väikelaste õppimise ja arengu põhimõttele, sisaldab raamõppekava praktilist teavet ja ideid, mis aitavad õpetajatel (ja lapsevanematel) pakkuda lastele kogemusi, mis on toredad, motiveerivad ja sunnivad lapsi pingutama ning aitavad neil saada paremaid tulemusi.

Kasutades tegevusuuringu meetodit, õpetati algatuse „Aistear in Action“¹⁶³ raames õpetajaid kasutama *Aistear*'i põnevate ja kaasahaaravate õppekavade koostamiseks, mis võtavad arvesse laste huvisid ja nende uudishimu ümbritseva maailma vastu. Kaks aastat kestnud algatuse raames koguti õpetajatelt, lastelt ja lapsevanematelt andmeid. Peamised tulemused on esitatud lõpparuandes:

http://www.ncca.ie/en/Curriculum_and_Assessment/Early_Childhood_and_Primary_Education/Early_Childhood_Education/Aistear_Toolkit/AIA_Report.pdf.

Algatuse „Aistear in Action“ käigus tehti kindlaks, et pärast raamõppekava kasutuselevõttu toimusid kohalike õppekavade koostamises järgmised muutused:

- mängul põhinev õppekava on rikkalikum, demokraatlikum, rohkem pingutama sundiv ja huvitavam ning soodustab laste oskuste, hoiakute, väärtushinnangute, teadmiste ja arusaamade arengut;
- õpetajate ja laste vaheline suhtlemine on paranenud;
- rohkem pööratakse tähelepanu vaatlusele, dokumenteerimisele ja kutseala käsitlevatele aruteludele;
- suhted lapsevanematega on siiramad.

Hindamise käigus tehti kindlaks, mida saab algatusest õppida riikliku tegevuspoliitika kujundamisel:

- *Aistear* on muutuste ja kvaliteedi parandamise tõekehtne: algatus „Aistear in Action“ näitas, kuidas on võimalik õppekava koostada, kui õpetajaid toetatakse *Aistear*'i kasutamisel;
- mitmetahuline mentorlusmudel aitab õppekavasid muuta. Teemaatilised kohtumised, koolitused/täiendkoolitused ja koolieelsete lasteasutuste külastused on esmatähtsad, et toetada ja hõlbustada õpetajate tööd *Aistear*'iga;

¹⁶¹ Bennett, J. (2013) *Early childhood curriculum for children from low-income and immigrant backgrounds*. Paper presented at the second meeting of the Transatlantic Forum on Inclusive Early Years held in New York, 10-12 July 2013.

¹⁶² The National Council for Curriculum and Assessment (NCCA) on riigiasutus, mis nõustab hariduse ja kutseoskuste ministrit õppekavadega ning alushariduse, alg- ja keskkoolide hindamisega seotud küsimustes.

¹⁶³ Algatus *Aistear in Action* käivitati NCCA ja lapsehoiuorganisatsiooni Early Childhood Ireland koostöös. Early Childhood Ireland on liikmelisusel põhinev üleriigiline vabatahtlik lapsehoiuorganisatsioon, mille liikmed osutavad päevahoiu ja koolieelse hariduse teenuseid.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

- tähtis on luua terviklik süsteem; Raamõppekava ja väliskontrollisüsteem tuleb omavahel paremini kooskõlla viia;
- probleemid süsteemi tasandil. Haridussüsteemi tasandil takistab innovatiivsete ja kaasahaaravate õppekavade koostamist asjaolu, et aeg, mis kulub õppekava koostamiseks ja kolleegidega koostööks, ei ole tasustatud.

Kreeka

2007.-2008. aastal käivitas Kreeka uue projekti, et hõlbustada väikelaste üleminekut eelkoolist (kuhu lapsi võetakse vastu alates neljandast eluaastast ning mis on viie- ja kuueaastaste jaoks kohustuslik) päris kooli. Projekt viidi läbi programmi „Haridus ja esialgne kutseõpe“ raames ning seda rahastati Euroopa Liidu (Euroopa Sotsiaalfondi) vahenditest ja riigieelarvest. Eelkoolist kooli üleminekut peeti etapiks laste elus, mil toimuvad suured muutused ja lastelt nõutakse kiiret arenemist; seetõttu on vaja intensiivselt ja kiiresti õppida ning üleminek peab olema ühiskonnas reguleeritud. Eelkoolist kooli üleminek tuli korraldada ühiselt ning leiti, et esmatähtis on kõikide osaliste teavitamine ja kaasamine, et jõuda ühisele arusaamale selles, mis on laste jaoks parim.

Projekti peamised eesmärgid olid:

- parandada lasteaedade kvaliteeti, tõhustades neis antavat haridust ja tugevdades selle seost algkooliga;
- parandada koolieelsete lasteasutuste õpetajate ja algkooliõpetajate vahelist üksteisemõistmist ja suhtlemist seoses lasteaedades ja koolides kasutatavate õpetamismeetoditega.

Projektis osales 487 lasteaeda kogu Kreekast ja juhendajate meeskonnad, kes nõustasid koolieelseid lasteasutusi. Projekti käigus innustasid alushariduse nõustajad lasteaedu, lapsi, lapsevanemaid ning eelkooli- ning algkooliõpetajaid tegema koostööd.

Eelkooliõpetajad korraldasid alushariduse nõustajate toetusel spetsiaalseid eelkoolist kooli üleminekuiga seotud tegevusi, mis keskendusid laste vajadustele. Nende eesmärk oli toetada lapsi, et vähendada ärevust ja tugevdada nende vastupanuvõimet muutuste perioodil. Tegevuste raames:

- arutati lastega algkooli minekut ja küsiti nende arvamusi selle kohta, kuidas nad koolimineku endale ette kujutavad. Lapsed rääkisid, milline algkool nende arvates on, näiteks: „see on suur kool“, „seal on palju õpetajaid ja klassiruumi“, „lapsed ei mängi, vaid ainult loevad ja kirjutavad“, „seal on koolidirektor“, „seal on koolisöökla“ jne;
- kooliõpilasi kutsuti lasteaedadesse, et nad räägiksid algkoolis õppimisest;
- külastati algkooli, et tutvuda koolikeskkonnaga ja õppekavaga;
- korraldati kohtumisi lapsevanematega, et arutada nende rolli ja ootusi, mida see tähendab laste jaoks ning kuidas tagada sujuv üleminek;

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

- algkooliõpetajatele tutvustati lasteaialapsi.

Oli oluline, et lasteaia- ja kooliõpetajad kuulaksid laste arvamusi ja muresid, kaasaksid lapsed, pered ja kõik õpetajad tegevustesse, mis toetavad lapsi sel tähtsal ajal. Haridusministeerium korraldas projekti hindamise, kogudes õpetajate, lapsevanemate, laste, alushariduse nõustajate ja algkoolide direktorite arvamusi. Hindamine näitas, et projekt:

- aitas tõhustada haridus- ja kasvatustööd lasteaedades;
- kujundas lastes positiivse hoiaku koolimaailma suhtes;
- toetas laste sotsialiseerumist;
- suurendas projekti tegevuste abil väikelaste huvi kooli vastu;
- meeldis osalejatele, kellest enamik soovis, et projekt jätkuks.

4.5 Seire ja hindamine – ülevaade töenditest

Seire ja hindamine on alusharidus- ja lapsehoiusteemide kvaliteedi parandamisel tähtsad, sest need juhivad tähelepanu alushariduse ja lapsehoiu tugevatele ja nõrkadele külgedele ning annavad tõuke muutusteks, et toetada sidusrühmade ja poliitikakujundajate algatusi, mille eesmärk on võtta arvesse laste, lapsevanemate ja kohalike kogukondade vajadusi. Teadlased ja poliitikakujundajad on üksmeel selles, et süstemaatiline andmekogumine, uuringud ja pidev hindamine on tõhusad vahendid, mis aitavad pidevalt täiustada alusharidust ja lapsehoiu ning soodustavad laste arengut¹⁶⁴. OECD koostatud kirjanduse ülevaates, mis käsitleb alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi seiret,¹⁶⁵ märgitakse, et meetodid, mida riikides kasutatakse kvaliteedi seirel ja hindamisel, hõlmavad alushariduse ja lapsehoiu nelja dimensiooni:

1. teenuse kvaliteet: peamiselt aruandluse eesmärgil läbiviidav hindamine keskendub õigusnormidele ja standarditele vastavuse kontrollimisele (näiteks kontrollkäigud või uuringud);
2. personali kvaliteet: peamiselt sisearuandluse eesmärgil läbiviidav hindamine, mille eesmärk on täiustada personali tegevust ja oskusi (näiteks vaatlused, vastastikune eksperthindamine ja enesehindamine);
3. õppekava rakendamine: peamiselt õppekava kasulikkuse hindamiseks, muutmise ja kohandamise vajaduse ning personali täiendkoolituse vajaduste väljaselgitamiseks läbiviidav hindamine;
4. lapse areng ja tulemused: nii kujundav kui ka üldine hindamine (viimast kasutatakse harva, sest selle vanuserühma puhul ei peeta ametlikku testimist sobivaks). Alushariduses ja lapsehoiuses kasutatakse sagedamini mitteametlikke kujundava hindamise meetodeid, et hinnata laste arengut ja edusamme ning saada ülevaade nende

¹⁶⁴ OECD (2012) *Quality toolbox: executive summary*. Allikas:

www.oecd.org/edu/school/startingstrongiii-aqualitytoolboxforearlychildhoodeducationandcare.htm#1

¹⁶⁵ Taguma, M. and Litjens, I. (2013) *Literature Review on Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care (ECEC)*. OECD Network on Early Childhood Education and Care: Directorate for Education and Skills.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

õpi- ja sotsialiseerumiskogemustest (vaatlused, dokumenteerimine, laste töid sisaldavad mapid ja jutustavad kirjeldused).

Vaatamata sellele et uuringuid käsitlevas kirjanduses toetatakse mõtet, et tegevuse seire ja hindamine on alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi tagamiseks esmatähtis, ei anna seire- ja hindamismenetluste rakendamine iseenesest veel positiivseid tulemusi¹⁶⁶.

Uuringud näitavad, et seire- ja hindamismenetlused ja -vahendid peavad olema kooskõlas konkreetsete eesmärkidega: näiteks

- riigieelarveliste vahendite kasutamist käsitlev aruandlus;
- täiustamine: alusharidus- ja lapsehoiusteede nõrkade ja tugevate külgede väljaselgitamine ning puuduste kõrvaldamiseks asjakohaste strateegiade koostamine sidusrühmadega konsulteerides;
- personali koolitusvajaduste väljaselgitamine: et täiendkoolitus vastaks kohaliku kogukonna laste ja perede vajadustele;
- poliitikakujundajate toetamine: et anda valdkonna haldajatele teavet, mis aitab neil teha teadlikke otsuseid ja meetmeid vastavalt vajadusele ja tõhusalt kohandada või ümber suunata;
- avalikkuse teavitamine: näiteks lapsevanemad või sidusrühmad saaksid kasutada seire- ja hindamistulemusi tegevuspoliitika seisukohtade propageerimiseks.

Uuringutes leitakse üksmeelselt, et seire- ja hindamisprotsessidesse tuleks kaasata pered, õpetajad ja muud sidusrühmad. Asjaomaste sidusrühmade kaasamine teenuse või personali kvaliteedi või isegi õppekava rakendamise seire- ja hindamisprotsessidesse võib suurendada vanemate osalemist¹⁶⁷ ja panna nad tundma, et nad on laste haridusega tihedalt seotud. See võib parandada alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti ning anda tuge kohalikele vajadustele vastavate tegevuspoliitikate ja tavade väljatöötamiseks. Seega peab kvaliteedi hindamine ja seire toimuma osalus- ja konsulteerimisprotsessina¹⁶⁸, sest inimeste arvamused selle kohta, mida tähendab alushariduse ja lapsehoiu kvaliteet ja kuidas seda parandada, on erinevad¹⁶⁹. Sellega seoses väidab Sheridan (2009)¹⁷⁰, et alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti tuleks käsitada pideva dünaamilisusena, mis ulatub kaugemale objektiivsuse ja subjektiivsuse traditsioonilisest dihhotoomiast. See tähendab, et alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi hindamiseks ja parandamiseks võetavad meetmed peaksid olema „dünaamilised ning võtma arvesse kultuurilisi eripärasid ja tausta“¹⁷¹, et arvestada kõikide osalejate erinevate seisukohtadega.

¹⁶⁶ Samas.

¹⁶⁷ OECD (2012) *Quality toolbox: executive summary*. Allikas:

www.oecd.org/edu/school/startingstrongiii-aqualitytoolboxforearlychildhoodeducationandcare.htm#1

¹⁶⁸ Bondioli, A. and Ghedini, P.O. (2000) *La qualità negoziata: gli indicatori per i nidi della Regione Emilia-Romagna* [The negotiated quality: indicators for 0-3 services in Emilia-Romagna Region]. Bergamo: Edizioni Junior.

¹⁶⁹ Dahlberg, G., Moss, P. and Pence, A. (2007) *Beyond quality in early childhood education and care: Languages of evaluation*. London: Routledge.

¹⁷⁰ Sheridan, S. (2009) Discerning pedagogical quality in preschool. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 53(3), 245-261.

¹⁷¹ Samas.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Uuringud juhivad tähelepanu ka sellele, et kutsealase arenguga seotud pidev hindamine võib avaldada positiivset mõju õpetajate tegevusele ja laste tulemustele¹⁷². Sellega seoses viitab mitu uuringut, et personalipoolne enesehindamine võib olla tõhus enesetäiendamise vahend, sest see aitab õpetajatel oma tööd mõtestada ja soodustab koostööd¹⁷³. Samuti tundub uuringute kohaselt, et õppekava seire on eriti kasulik siis, kui sellega kaasneb personali koolitus ja juhendamine. Samas näitavad uuringute tulemused, et kui seire ja hindamine toimub juhtkonna aruandluse raames ja selles ei võeta arvesse õpetajate arvamusi, võib selle mõju alushariduse ja lapsehoiu teenuste kvaliteedile olla hoopis negatiivne¹⁷⁴.

Seoses laste arengu jälgimisega kinnitavad OECD kirjanduse ülevaates käsitletud uuringud ühemõtteliselt, et laste õpitulemuste ametlik hindamine, mille eesmärk on hinnata laste koolivalmidust, et vajadusel lükata koolimineku edasi või mitte lubada lapsel kooli minna, kahjustab laste kognitiivset ja sotsiaal-emotsionaalset arengut¹⁷⁵. Uuringud näitavad, et mitteametlikud seiremeetodid, näiteks vaatlus, laste õpi- ja sotsialiseerumiskogemuste dokumenteerimine ja nende oskuste kirjeldamine (näiteks laste töödest mapi koostamine) võivad mõjutada lapse õpitulemusi positiivselt. Need meetodid aitavad õpetajatel paremini mõista, kuidas lapsed koolieelse lasteaia igapäevategevuse käigus õpivad.

Seire ja hindamine üheskoos panevad aluse alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi tunnustamisele. Tegevuse mõtestamine on tunnustatud alusharidusõpetajate kutseoskus ning seetõttu ei tohiks seda käsitada väljastpoolt pealesurutud nõudena või projekti või kava vabatahtliku lisana. Käesolevas kvaliteediraamistiku peamiste põhimõtete ettepanekus on seire ja hindamine jätkuva arutelu ning ja arengu ja edusammude mõtestamise protsessi osa. Üldiselt on seire hindamise lahutamatu osa. Hindamise käigus kasutatakse eelmiste seirete teavet, et mõista, kuidas hindamise objekt on arenenud ja muutusi esile kutsunud. Kuna alushariduse ja lapsehoiu seire ja hindamine puudutab laste ja nende perede elu ja kogemusi, tuleb järgida eetikapõhimõtteid (näiteks läbipaistvus ja otstarbekus) ning juhendada lapsekesksusest ja ühistest väärtustest – võrdsus, õiglus, sooline võrdõiguslikkus ja mitmekesisuse austamine.

Eesmärgid ja tõendid

¹⁷² Taguma, M. and Litjens, I. (2013) *Literature Review on Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care (ECEC)*. OECD Network on Early Childhood Education and Care: Directorate for Education and Skills.

¹⁷³ Sheridan, S. (2001). Quality evaluation and quality enhancement in preschool: A model of competence development. *Early Child Development and Care*, 166(1), 7-27.

¹⁷⁴ Ahrenkiel, A., Schmidt, C., Nielsen, B. S., Sommer, F., & Warring, N. (2013) Unnoticed Professional Competence in Day Care Work. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 3(2), 79-96.

¹⁷⁵ Taguma, M. and Litjens, I. (2013) *Literature Review on Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care (ECEC)*. OECD Network on Early Childhood Education and Care: Directorate for Education and Skills.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

7. eesmärk – seire ja hindamine annab kohalikul, piirkondlikul ja/või riigi tasandil teavet, mis on vajalik alushariduse ja lapsehoiu põhimõtete ja tegevuste pidevaks täiustamiseks.

Kvaliteeti tõstvate tegevuspõhimõtete hindamiseks on vaja pidevalt teavet selle kohta, mis on tõhus, millises olukorras ja kelle jaoks. Järelikult võimaldab alusharidus- ja lapsehoiusteemide süstemaatiline seire ja hindamine koguda asjakohast teavet, mis toetab kohaliku, piirkondliku ja riigi tasandi otsustusprotsesse. Üks eeltingimusi on see, et eri tasanditel kasutatavad hindamismeetodid on üksteisega kooskõlas¹⁷⁶. Sellega seoses on leitud, et ühtsetes alusharidus- ja lapsehoiusteemides on teenuste korraldamine ja kvaliteedi tagamine tõhusam, samas kui eraldatud vanuserühmadega süsteemides kipub alushariduse ja lapsehoiu kvaliteet olema madalam, sest haldusvastutuse killustatuse tõttu on juhtimine keerukam¹⁷⁷.

Seire ja hindamine peaks tuginema pideval konsulteerimisel sidusrühmadega, kelle ülesandeks on kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu pakkumine. Sellises raamistikus toimub alushariduse ja lapsehoiu teenuste osutamine vastastikusel protsessis, milles on ühendatud ülalt-alla ja alt-üles algatused. See aitab tagada, et kvaliteedi parandamine ja õpetamismeetodite uuendamine on püsiv. See tähendab, et erineval juhtimistasandil toimuva seire ja hindamise puhul võib vajalikuks osutuda mitmekesistatud menetluste kasutamine.

Projekti „Working for Inclusion“¹⁷⁸ raames läbiviidud uuringu kohaselt võib alusharidus- ja lapsehoiusteemide kvaliteedi nõuetekohast seiret ja hindamist takistada statistilise teabe puudumine, mis kipub nii liikmesriikides kui ka Euroopa Liidus olema lünklik. On vaja süstemaatiliselt koguda usaldusväärseid andmeid, et lahendada järgmised, kvaliteetse ja õiglase alushariduse ja lapsehoiu tagamise seisukohast esmatähtsad küsimused:

- kättesaadavus: millised rühmad alushariduse ja lapsehoiu teenuseid kasutavad, kuidas nad seda teevad ning ja kuidas see muutub (kui üldse);
- töajad: töajade sotsiaal-demograafiline koosseis, haridus (esmane ja täiendkoolitus) ja kvalifikatsioon, tööaeg ja töötajad, värbamine ja töötajate hoidmine;
- alushariduse ja lapsehoiu haridusastme rahastamine tervikuna: kulutused (nii avaliku kui ka erasektori kulutused), mis võimaldavad hinnata alusharidusele ja lapsehoiule eraldatud vahendite osakaalu SKTs ning seda, kuidas kaetakse kogukulud (nt kui suur osa kuludest kaetakse riigieelarvest ja kui suure osa katavad lapsevanemad, töandjad ja muud isikud? Kui suure osa leibkonna sissetulekust kulutavad alusharidusele ja lapsehoiule erinevad leibkondade rühmad?)

¹⁷⁶ Taguma, M. and Litjens, I. (2013) *Literature Review on Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care (ECEC)*. OECD Network on Early Childhood Education and Care: Directorate for Education and Skills.

¹⁷⁷ PPMI. (forthcoming) *Study on the effective use of early childhood education and care (ECEC) in preventing early school leaving (ESL)*. European Commission: DG Education and Culture.

¹⁷⁸ Bennett, J. and Moss P. 2011. *Working for inclusion: how early childhood education and care and its workforce can help Europe's youngest citizens*. Allikas: <http://www.childrenscotland.org.uk/wfi/>

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Seire ja hindamine võib käsitleda erinevaid alushariduse ja lapsehoiu aspekte. Kvaliteedi tõstmiseks tuleb tagada, et need tegevused on seotud alushariduse ja lapsehoiu kvaliteediga. Koolieelsete lasteasutuste tegevuse kontrollimine on tähtis, kuid see ei ole sama, mis keskendumine kvaliteedi parandamisele süsteemi ja teenuseosutaja tasandil. Seega võib seire ja hindamine keskenduda struktuurilistele küsimustele, näiteks sellele, kas on täidetud akrediteerimise ja reakrediteerimise nõuded; kas on täidetud alushariduse ja lapsehoiu teenuseid osutavatele organisatsioonidele esitatavad nõuded ja kas on läbi viidud kontroll, mille alusel otsustatakse, kas organisatsioonil on õigus saada vahendeid riigieelarvest või kohalikust eelarvest. Kvaliteedi kontrollimine hõlmab ka alushariduse ja lapsehoiu protsesse ja tulemusi, st kas õpetamismeetodid, õppekava ja töötajate/laste suhted võimaldavad lastel teha edusamme. Asjakohased, õigeaegsed ja täpsed andmed ja teave aitavad koolieelsete lasteasutuste juhtidel teha õigeid otsuseid selle kohta, kuidas kõige tulemuslikumalt alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti tõsta.

Madalamaad

Madalmaade Haridusinspeksioon hindab alushariduse õppekavade kvaliteeti. Haridusinspeksioon hindab koolieelse lasteasutuse õppekava, pedagoogilist atmosfääri, õpetamismeetodeid, õpetajate ja laste vahelist suhtlemist, vanemate kaasamist ja hoolitsuse kvaliteeti (alusharidus ja lapsehoid hõlmab 2,5- kuni 4-aastasi ja 4- kuni 6-aastasi lapsi ning osaliselt eelkooli ja kooli). Samuti hinnatakse kohaliku omavalitsuse ülesandeid alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas, näiteks eelkooli ja algkooli tegevuste kooskõlastamist. Iga kontrollivaldkonda hinnatakse 4-astmelisel skaalal. See annab täiendavat teavet selle kohta, millised on iga koolieelse lasteasutuse ja kohaliku omavalitsuse tugevad küljed ja milliseid valdkondi tuleks parandada.

Kontrolliaruanded – nii need, mis käsitlevad koolieelseid lasteasutusi, kui ka need, mis käsitlevad kohalikke omavalitsusi – avaldatakse. Aruandeid kasutatakse koolieelsete lasteasutuste ja kohalike omavalitsuste töö kvaliteedi parandamiseks. Näiteks kasutavad omavalitsused kokkuleppel riigi valitsusega kontrolliaruandeid selleks, et teha kindlaks valdkonnad, mis vajavad kõige rohkem parandamist, ning et näha, kas on tehtud edusamme.

Koolieelse lasteasutuse kvaliteedi parandamise oluline vahend on sisehindamine ja -seire, näiteks aitab videojälgimissüsteem (mis hõlmab lasteasutusi, kus käivad kuni 12-aastased lapsed, sh kuni 4-aastastele lastele mõeldud päevahoiuasutused ja koolivälised lapsehoiuasutused) hinnata ja parandada õpetajate ja laste vahelist suhtlemist. Koolieelse lasteasutuse õpetajate meeskond analüüsib ja arutab videoid, millel on kujutatud lastega suhtlemist. Sellise meetodi hindamine on näidanud, et arutelude tulemusel paraneb õpetajate suhtlemisoskus ja pedagoogiline tundlikkus.

Mõlemal juhul on edu aluseks seire- ja hindamisandmete mõtestamine ja mõtestamise tulemustele tuginedes meetodite väljatöötamine, mis parandavad alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti.

Taani

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Alates 2007. aastast on Taani Hindamisinstituut (EVA) jälginud avaldatud uuringuaruandeid, mis käsitlevad kuni kuueaastasi lapsi Skandinaavia riikide koolieelsetes lasteasutustes.¹⁷⁹ Kvalifitseeritud teadlaste komisjon peab arvet kõikide Norras, Rootsis ja Taanis avaldatud uuringute üle ja hindab neid. Kvaliteetsed uuringud on koondatud Põhjamaade alushariduse ja lapsehoiu andmebaasi (Nordic Base of Early Childhood Education and Care (nb-ecec.org)). Andmebaasi uuendatakse kord aastas ja see on mõeldud kasutamiseks õpetajatele, üliõpilastele, teadlastele, haridusjuhtidele ja poliitikutele.

Igal aastal annab EVA välja alushariduse ja lapsehoiu sektori spetsialistidele mõeldud ajakirja, mille artiklid põhinevad uuringute andmebaasil. Ajakirja, mille nimi on *Bakspejlet*¹⁸⁰, eesmärk on tutvustada ja inspireerida igapäevaseid tegevusi, mis põhinevad uutel ja asjakohastel teadmistel ja uuringutel.¹⁸¹ Ajakirjas on lühikesed ja kergesti loetavad uuringutulemusi tutvustavad artiklid ning artiklid, mis räägivad sellest, kuidas õpetajad on uuringutulemusi lastega tehtavas töös kasutanud. Samuti õpetatakse, kuidas uuringute käigus kogutud teadmisi hõlpsamini igapäevatöös kasutada.

Õpetajate seas läbiviidud kvalitatiivsetest uuringutest, mis käsitlesid nende arvamusi lühiartiklitest, selgus, et õpetajad on väga rahul sellega, kuidas teadmisi teadusajakirja kaudu vahendatakse. Õpetajad leidsid, et ideed, kuidas arutleda uuringuteemade üle, olid koosolekutel väga kasulikud, sest need aitasid luua teoreetilistele aruteludele teaduslikku tõenditel põhinevat tausta.

Ajakirja edu aluseks on see, et teadmised ja uuringutulemused esitatakse kergesti loetavate lühikeste artiklite kujul. Neis artiklites tunnustatakse ja väärtustatakse alushariduse ja lapsehoiu pedagoogilist mõju laste elule. Ajakiri aitab teavitada õpetajaid ja omavalitsuse spetsialiste ning see, et ajakiri on suunatud kahele sihtrühmale, ongi tema edu peamine põhjus.

8. eesmärk – Seire ja hindamine lapse parimates huvides

Kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu arendamisel on väga tähtis, et seire ja hindamine toimuks vastavalt selgelt määratletud eetilistele põhimõtetele, mis tagavad kõikide sidusrühmade, sh laste, perede ja lasteasutuse personali õiguste austamise ja kaitse. Igaühel, keda huvitab alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi parandamine, peaks olema võimalus aidata kaasa seirele ja hindamise läbiviimisele ja sellest kasu saada. Seetõttu peaksid seire- ja hindamismenetlused soodustama kõikide sidusrühmade aktiivset kaasamist ja nendevahelist koostööd, mitte üksnes hindama koolieelse lasteasutuse tegevust konkurentsitingimustes. Uuringud näitavad, et koolieelsete lasteasutuste hindamise tulemuste levitamine ja avaldamine mitte ainult ei põhjusta poliitilisi ja eetilisi probleeme, vaid sellel võib olla ka palju negatiivseid kõrvalmõjusid. Madalmaades, Prantsusmaal ja Inglismaal läbiviidud uuringute tulemused näitavad,

¹⁷⁹ Seiret on aastaid rahastanud Norra Hariduse ja Väljaõppe Direktooraat koos Rootsi Riikliku Haridusameti ja Taani Haridusuuringute Keskusega. Viimase ülesandeks on uuringute kaardistamine ja läbivaatamine.

¹⁸⁰ <http://www.eva.dk/dagtilbud/bakspejlet>

¹⁸¹ 2014 aastal avaldati Norras Taani ajakirja eeskujul sarnane ajakiri VETUVA („Kas tead mida?“).

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

et tulemuste avaldamine mõjutab lapsevanemate valikut vähe¹⁸² ja üks soovimatuid kõrvalmõjusid võib olla sotsiaalne kihistumine. Arvatavasti kasutavad avaldatud andmeid kõige rohkem keskklassi lapsevanemad, kes on kõige liikuvad. Samuti on ilmselt keskklassi lapsevanemad need, kes nõuavad kõige rohkem õpilaste jaotamist eri tasemega rühmadesse¹⁸³. Seega tuleks tulemuste avaldamisel olla ettevaatlik.

Uuringud näitavad, et asjaomaste sidusrühmade kaasamine seire- ja hindamisprotsessidesse võib muuta õpetamise kvaliteedi parandamise ja õpetamismeetodite uuendamise tulemused püsivaks. Sidusrühmad võivad tähelepanu juhtida valdkondadele, mis vajavad parandamist, ning anda teavet ühiskonna lapsevanemate ootustest alusharidusele ja lapsehoiule¹⁸⁴.

See viitab, et kõik seire- ja hindamisprotsessis osalejad – sealhulgas juhid, teadlased, õpetajad ja pered – peaksid aktiivselt osalema eesmärgi määratlemises ning teabe kogumise ja levitamise menetluste loomises. Nii innustatakse lapsevanemaid ja õpetajaid väljendama oma seisukohti ja arvamusi, mis on väärtuslik panus alushariduse ja lapsehoiu tegevuste ja põhimõtete kvaliteedi parandamisse, ja neil avaneb võimalus kasutada seire ja hindamise tulemusi tegevuspoliitika seisukohtade propageerimiseks¹⁸⁵. Sellega seoses on eriti tähtsad seiremeetodid ja osalushindamise menetlused, mis võimaldavad kuulata laste arvamusi ja selgitada täpselt välja, millised on nende õpi- ja sotsialiseerumiskogemused koolieelses lasteasutuses. Lapsekesksed osalusega tegevusuuringumeetodid¹⁸⁶ ja laste kogemuste dokumenteerimine ja kirjeldamine annavad mõtestatud ülevaate laste igapäevasest elust koolieelses lasteasutuses¹⁸⁷. Nende meetodite abil saab laste arvamusi kasutada tõhusalt alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi parandamiseks.

Kuigi kõik liikmesriigid on kehtestanud alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi seiresüsteemi, on sihttasemeid või eesmärgi vähe. Seire hõlmab kontrollimist, kas järgitakse akrediteerimise ja heakskiitmisega seotud eeskirju, kas on vaja enesehindamist ja kas on välishindamises osalemise kohustus. Vaatamata paljudele meetoditele, mida kasutatakse kvaliteedi hindamisel, on kõige tähtsam seada hindamisprotsessis esikohale lapse huvid. Alusharidus- ja lapsehoiusesteemi ja üksikute koolieelsete lasteasutuste tulemuslikkuse mõõtmisel peab kaitsma iga üksiku lapse huvisid. Lasteasutuse tegevust käsitlevad märkused ja aruanded,

¹⁸² de Wolf, I. F. & Janssens F. J. G. (2007) Effects and side effects of inspections and accountability in education: an overview of empirical studies, *Oxford Review of Education*, 33 (3), 379-396.

¹⁸³ Karsten, S., Visscher, A., & De Jong, T. (2001). Another Side to the Coin: the unintended effects of the publication of school performance data in England and France. *Comparative Education*, 37(2), 231-242.

¹⁸⁴ Taguma, M. and Litjens, I. (2013) *Literature Review on Monitoring Quality in Early Childhood Education and Care (ECEC)*. OECD Network on Early Childhood Education and Care: Directorate for Education and Skills.

¹⁸⁵ McKinnon, E. (2014) *Using Evidence for Advocacy and Resistance in Early Years Education*. London: Routledge.

¹⁸⁶ Einarsdóttir, J. (2007). Research with children: Methodological and ethical challenges. *European early childhood education research journal*, 15(2), 197-211.

¹⁸⁷ Picchio, M., Di Giandomenico, I., Musatti, T. (2014) The use of documentation in a participatory system of evaluation. *Early Years*, 34(2), 133-145.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

omavalitsuse kehtestatud kord ja isegi kogu haridussüsteem peavad kaitsma üksikisikute isikuandmeid. Alushariduse ja lapsehoiu tulemuslikkuse mõõtmisel tuleks koguda ning aruanded peaksid sisaldama märkusi ja teavet õppekava, juhtrolli, töötajate ja laste vaheliste suhete, õpetamismeetodite, lapsevanemate ja sidusrühmade kaasamise jms kohta.

Itaalia

Itaalia Riiklik Teadusnõukogu on alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi mõõtmiseks välja töötanud osalushindamise süsteemi, mida kasutavad mitmed piirkondlikud ja kohaliku omavalitsuse asutused. Selle süsteemi kohaselt on ametiasutuste kaks peamist ülesannet – alushariduse ja lapsehoiu kvaliteedi kontrollimine ning kvaliteedi parandamise toetamine – integreeritud üldisesse hindamisprotsessi. Hindamisprotsess hõlmab dokumentide analüüsi, mis käsitlevad laste ja nende vanemate igapäevaseid kogemusi alushariduse ja lapsehoiu teenuste puhul. Hindamisprotsessist võtavad osa kõik sidusrühmad, kes arutavad alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti enda kui õpetajate, lapsevanemate ja juhtide seisukohast. Arutelude eesmärk on kontrollida, kas laste ja nende vanemate kogemused teenuse puhul on kooskõlas kohalike koolieelsete lasteasutuste hariduseesmärkidega, mis on sätestatud õigusaktides. Kogu hindamisprotsess dokumenteeritakse üksikasjalikult vastava asutuse toimikus (*Dossier*).

Süsteemi on kasutanud Umbria piirkond (1999–2002) laste ja vanemate keskustes (kaheksa koolieelset lasteasutust); Rooma linn (2004–2009) kõikide subsideeritud koolieelsete lasteasutuste (127) hindamisel; Pistoia omavalitsus (2006–2009) munitsipaallasteasutuste hindamisel (kümme koolieelset lasteasutust); Parma omavalitsus (2010–2014) munitsipaallasteasutuste hindamisel (kümme koolieelset lasteasutust). Menetlusi on kohandatud, et need sobiksid alushariduse kohaliku korraldusega.

Kõik omavalitsuses leidsid, et hindamissüsteemist oli alushariduse ja lapsehoiu teenuste juhtimisel kasu. See võimaldas kohalikul omavalitsusel kontrollida iga koolieelse lasteasutuse vastavust struktuurinõuetele, teha kindlaks nõrgad ja tugevad küljed ja kavandada uuenduslikke meetmeid, mis aitavad parandada üksikute koolieelsete lasteasutuste tegevust või täiustada kogu kohalikku alusharidus- ja lapsehoiusüsteemi.

Itaalia koolieelsetes lasteasutustes on tavaline, et laste õpiprotsess dokumenteeritakse, et toetada lapsevanemate osalemist ja arendada õpetajate oskust mõtestada oma tegevust. Leiti, et dokumentide kasutamine hindamissüsteemis toetas sidusrühmade osalemist, sest sellega tagati, et konkreetseid probleeme käsitlevad arutelud põhinesid ühistel alustel ning et otsused olid läbipaistvad ja kõikidele kasulikud.

Tšehhi Vabariik

Tšehhi Vabariigis hinnatakse alushariduse ja lapsehoiu (selles osalevad 3- kuni 6-aastased lapsed) kvaliteeti lasteasutuste enesehindamisega ja välishindamisega, mille viib läbi Tšehhi Vabariigi Koolide Inspeksioon. Enesehindamine on kohustuslik ja tuleb läbi viia korrapäraselt ning ettenähtud vormis; iga koolieelset lasteasutust kontrollitakse kord kuue

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

aasta jooksul. Kontrollimisel kasutatakse kokkulepitud metoodikat, et hinnata koolieelses lasteasutuses valitsevaid tingimusi, laste arengut, lasteasutuse arengut ja laste õpitulemusi. Kontrolli käigus tehakse kindlaks, kas koolieelne lasteasutus on saavutanud õppekavas sätestatud hariduseesmärgid, lasteasutuses kasutatavate õpetamismeetodite kvaliteeti ja milliseid edusamme on tehtud alates eelmisest välishindamisest.

Kontrolliraamistik ja hindamiskriteeriumid on avalikult kättesaadavad ning koolieelsete lasteasutuste juhid saavad neid kasutada asutusesisesel enesehindamisel. Enesehindamise tulemusena tehtavad muudatused aitavad lasteasutusel valmistuda kontrolliks ning teha jooksivaid muudatusi. Kontrolliaruanded, sh kvaliteeti käsitlevad positiivsed ja negatiivsed arvamused, avaldatakse ja need annavad kasulikku teavet personalile, juhtkonnale, lapsevanematele ja teistele sidusrühmadele. Iga aruanne sisaldab ettepanekuid kvaliteedi parandamiseks.

Kontrolli käigus kogutakse andmeid Haridusinspektsiooni andmebaasi jaoks. Andmete alusel avaldatakse kord aastas aruanne alusharidus- ja lapsehoiusteemi tõhususe kohta.

4.6 Juhtimine ja rahastamine – ülevaade tõenditest

On palju dokumentaalseid tõendeid selle kohta, et kvaliteetne ja kättesaadav alusharidus ja lapsehoid võivad muuta laste ja nende perede elu. Paljudes ELi liikmesriikides on läbi viidud arvukaid uuringuid, mis kinnitavad, et alusharidusel ja lapsehoiul võib olla oluline roll haridustasemetevahelise lõhe vähendamisel ja sotsiaalse ühtekuuluvuse soodustamisel. Alusharidus ja lapsehoid võib oluliselt kaasa aidata strateegia „Euroopa 2020“ prioriteetsete poliitikaeesmärkide saavutamisele¹⁸⁸.

Samas näitavad uuringud, et nende eesmärkide saavutamiseks peavad kvaliteetne alusharidus ja lapsehoid olema kättesaadavad juba väga varasest east, sest esimestel eluaastatel on lapse areng kõige kiirem ja just siis pannakse alus kogu elu kestvatele harjumustele ja käitumismallidele.

Kvaliteetne alusharidus ja lapsehoid on ka osa riiklike poliitikate terviklikust süsteemist, mis seostavad alushariduse ja lapsehoiu teiste teenustega, mis tagavad väikelaste ja nende perede heaolu¹⁸⁹. Alushariduse ja lapsehoiu seostamine muude teenustega on eriti oluline madala sissetulekuga või ebasoodsas olukorras olevate perede laste jaoks, sest alushariduses ja lapsehoiuse osalemise võimalik mõju on nende puhul isegi tugevam kui parematest oludest pärit eakaaslaste puhul¹⁹⁰. Kuigi uuringute tulemused kinnitavad, et alusharidusel ja lapsehoiul võib olla võrdsete tingimuste loomisel oluline roll, näitavad nad ka seda, et

¹⁸⁸ Strateegia „Euroopa 2020“ ja selle järeltegevused: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

¹⁸⁹ Eurydice (2009) *Tackling social and cultural inequalities through early childhood education and care in Europe*. Brussels: EACEA.

¹⁹⁰ Lazzari A. and Vandenbroeck M. 2013. Literature Review of the Participation of Disadvantaged Children and Families in ECEC Services in Europe. In Bennett, J., Gordon, J. & Edelman J. (2013) *ECEC in promoting educational attainment including social development of children from disadvantaged backgrounds and in fostering social inclusion*. European Commission: DG EAC.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

sotsiaal-majanduslikel ja sotsiaal-kultuurilistel teguritel on laste õpitulemustele suur mõju¹⁹¹. Sotsiaalpoliitikaga seotud laiemate sotsiaal-majanduslike tegurite mõju ei tohi alahinnata. Perekonna olukorra mõju laste haridustasemele on väiksem neis riikides, kus lapsehoid on üldiselt kättesaadav ja elanike sotsiaal-majanduslikud erinevused on vähem silmatorkavad. UNICEF on leidnud, et selleks, et alusharidus ja lapsehoid parandaksid laste ja nende vanemate tulevikuväljavaateid, peavad need olema tihedalt seotud töö-, tervishoiu- ja sotsiaalpoliitikaga, mis tagavad vahendite võrdsema ümberjaotamise, andes täiendavaid vahendeid ebasoodsas olukorras olevatele piirkondadele¹⁹².

Juhtimine ja rahastamine, mille puhul väärtustatakse alusharidust ja lapsehoiu ning tunnustatakse selle tähtsust, võivad selle kvaliteeti oluliselt parandada. Üha enamates liikmesriikides kehtestatakse õigusaktides selgemad eeskirjad, mis käsitlevad alushariduse ja lapsehoiu kvaliteeti, protsesse ja tulemusi, ning sõnastatakse täpsemalt neile esitatavad nõuded. Need muudatused näitavad, et üha enam tunnistatakse, et kvaliteetne alusharidus ja lapsehoid on tähtsad ja et sellese valdkonda tehtud investeeringud vähendavad hilisemaid kulusid, parandavad laste tulevikuväljavaateid ja tugevdavad ühiskonna ühiseid väärtusi.

Eesmärgid ja tõendid

9. eesmärk: Alusharidus- ja lapsehoiusteedemiga seotud sidusrühmadel on selge ja ühtne arusaam oma rollist ja kohustustest ning nad teavad, et nad peavad tegema koostööd partnerorganisatsioonidega.

Euroopa Liidu liikmesriikides läbiviidud uuringutes leitakse, et teenuste traditsiooniline ülesehitus ja eesmärgid tuleb laste ja nende perede seisukohast uuesti läbi mõelda, et ühendada traditsiooniliselt eraldiseisvad mõisted (lapse)hoid ja (alus)haridus¹⁹³. Hariduse ja hoiu ühendamine ei tohiks piirduda koolieelses lasteasutuses kasutatavate õpetamismeetoditega, vaid peaks ulatuma kogukonnas laste harimise ja heaolu eest vastutavate asutuste ja organisatsioonide seinte vahelt kaugemale. Kohalikul tasandil tähendab see sidusrühmade koostööd¹⁹⁴, mis võib toimuda asutustevahelise koostöö vormis (nt koolieelsete lasteasutuste ja sotsiaal- ning terviseametite vaheline koostöö), kutsealal töötajate partnerluse vormis (nt koolieelsete lasteasutuste ja koolide vahel) ja sidusrühmade võrgustike vormis (nt võrgustikena, kuhu kuuluvad vabaühendused ja kohalikud omavalitsused). Selleks et sellised algatused oleksid tulemuslikud,

¹⁹¹ Bennett, J. (2013) *Early childhood curriculum for children from low-income and immigrant backgrounds*. Paper presented at the second meeting of the Transatlantic Forum on Inclusive Early Years held in New York, 10-12 July 2013.

¹⁹² Bennett, J. 2008. (2008) *Early childhood services in the OECD countries: Review of the literature and current policy in the early childhood field*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre. Allikas: www.unicef-irc.org/publications/502

¹⁹³ Bennett, J. and Moss P. 2011. *Working for inclusion: how early childhood education and care and its workforce can help Europe's youngest citizens*. Allikas: <http://www.childreninscotland.org.uk/wfi/> ¹⁹⁴

Oberhuermer, P. (2005). *Conceptualising the early childhood pedagogue: Policy approaches and issues*

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

of professionalism. *European Early Childhood Education Research Journal*, 13(1), 5-16.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

peab neid toetama terviklik poliitikaraamistik, mis soodustab asutustevahelist koostööd, kooskõlastades kohalikke algatusi ja tehes neisse pikaajalisi investeeringuid¹⁹⁵.

Hariduse ja hoiu ühendamiseks võetavad meetmed peaksid siiski ulatuma kohalikust omavalitsusest kaugemale ning hõlmama ka piirkondlikke ja riiklikke poliitilisi seisukohti. Uuringud näitavad, et kui alushariduse ja lapsehoiu juhtimine ei ole ühendatud, st alushariduse ja lapsehoiu reguleerimise ja rahastamise eest vastutavad nii kesk- kui ka piirkondlikul tasandil erinevad ametkonnad) või on ühendatud vaid osaliselt (nagu enamikus liikmesriikides), saab alla kolmeaastastele osaks kehvem hoolitsus, lapsevanemate kulud on suuremad, juurdepääs on ebavõrdsem ja rohkem on madala haridusega inimesi, kes töötavad madalalpalgalistel ametikohtadel.

Samas tundub, et täielikult integreeritud süsteemid tagavad sidusama alushariduse ja lapsehoiu poliitika (reguleerimine ja rahastamine, õppekava, töötajate haridus ja koolitus ning töötingimused, seire- ja hindamissüsteemid) ning väikelastele ja nende peredele eraldatakse rohkem vahendeid¹⁹⁶.

Ühtsete süsteemide puhul, mis pakuvad alushariduse ja lapsehoiu sektori juhtimiseks ja rahastamiseks terviklikumat raamistikku, on alushariduse ja lapsehoiu teenused kvaliteetsemad ja õiglasemad ning kulutõhusamad¹⁹⁷.

Kui keskvalitsus ja kohalik omavalitsus jagavad vastutust, võetakse kohalikke vajadusi rohkem arvesse. Samas võib detsentraliseeritud juhtimine suurendada ohtu, et piirkondadevahelised erinevused juurdepääsus alusharidusele ja lapsehoiule ning nende kvaliteedis süvenevad¹⁹⁸. Õigusküsimuste peadirektoraadi hiljutises Euroopa Parlamendile esitatud aruandes öeldakse: „Vaja on süsteemsemat ja integreerimat lähenemist alushariduse ja lapsehoiuga seotud teenustele kohalikul, piirkondlikul ja riiklikul tasandil, kaasates kõiki asjaomaseid sidusrühmi, sealhulgas perekondi, ja tehes eri poliitikavaldkondade (nagu haridus, kultuur, sotsiaalküsimused, tööhõive, tervis ja justiitsküsimused) vahel tihedat koostööd“¹⁹⁹.

Kõik liikmesriigid tagavad, et peamised sidusrühmad on kaasatud alushariduse ja lapsehoiu teenuste väljatöötamise ja osutamisse. Mõnes liikmesriigis on kehtestatud ametlikud menetlused, mis tagavad, et sidusrühmade ja partnerorganisatsioonidega konsulteeritakse ning nende seisukohti väärtustatakse ja võetakse alushariduse ja lapsehoiu korraldamisel arvesse. Teistes on suhted juhuslikumad ja sõltuvad konkreetsete koolieelsete lasteasutuste juhtide projektidest ja otsustest. Alusharidus ja lapsehoiu on palju tõenäolisemalt kvaliteetsed siis, kui sidusrühmadega konsulteeritakse korrapäraselt ja süstemaatiliselt

¹⁹⁵ Lazzari, A. (2012). The Public Good. Historical and Political Roots of Municipal Preschools in Emilia Romagna. *European Journal of Education*, 47(4), 556-568.

¹⁹⁶ Kaga, Y., Bennett, J., and Moss, P. (2010). *Caring and learning together: A cross-national study on the integration of early childhood care and education within education*. UNESCO.

¹⁹⁷ Euroopa Komisjoni õigusküsimuste peadirektoraat (2013) *Barcelona eesmärgid: Väikelaste hoiuteenuste arendamine Euroopas jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu edendamiseks* Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Majandus- Ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele, lk 16.

¹⁹⁸ OE CD (2006) *Starting Strong II*. Paris: OECD.

¹⁹⁹ Samas.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

alushariduse ja lapsehoiu ülesehituse ja rakendamise üle. Lisaks jätab see rohkem ruumi olemasolevate heade tavade säilitamiseks ja nende ulatuse laiendamiseks.

Madalmaad

Madalmaades tegelevad riikliku kvaliteediraamistiku viimistlemisega lapsevanemate, lapsehoiuga tegelevate ettevõtjate ning alusharidust ja lapsehoiu pakkuvate mittetulundusühingute esindajad. Kvaliteedistandardite kohandamine toimub ühiskondliku dialoogi kaudu vastavalt avalikku arutelu käsitlevale paktile. Pakt kujutab endast suulist kokkulepet ning arutelude tulemused esitatakse riigi valitsusele. Valitsus aktsepteerib ühiskondliku dialoogi tulemusi, vormistades need õigusaktina. Valitsus võtab väga harva vastu õigusakte, mida ei ole vastavalt paktile arutatud. 2005.–2011. aastal võttis valitsus arvesse kõiki vastavalt paktile läbiarutatud küsimusi.

Pakti alusel vastuvõetud õigusaktid on tegevusraamistikuks Haridusinspeksioonile, kes esitab kord aastas ülevaate alushariduse ja lapsehoiu olukorrast ning sellest, kuidas kohalikud omavalitsused järgivad laushariduse ja lapsehoiu kvaliteedistandardeid. Siiani on iga nelja aasta järel korraldatud kvaliteediuuring (NCKO), mille viib läbi Amsterdami Ülikool/Kohnstammi Instituut.²⁰⁰ Uuringus mõõdetakse päevahoiukeskustes antava hariduse kvaliteeti. Madalmaade süsteemi, mis algab paktiga ja hõlmab kontrolliraamistikku, hindas 2011. aastal sõltumatu hindaja.²⁰¹

Alushariduse ja lapsehoiu sellise korralduse tõhusust mõõdeti päevahoiukeskuste üldise kvaliteedi alusel. Hindamine toimus NCKO uuringu raames, mille eesmärk oli kogu süsteemi hindamine. NCKO uuring näitas, et peaaegu kõikide päevakeskuste kvaliteet oli keskmine. Samuti näitas uuring, millistele valdkondadele tuleb pöörata rohkem tähelepanu, näiteks jättis mõnes valdkonnas alushariduse ja lapsehoiu protsessi (õpetajate ja laste vaheline suhtlemine) kvaliteet soovida.

Paktipoliitika sõltumatu hindamine/uurimine näitas, et valitsuse ja päevahoiusektori otsuste tulemusel on kvaliteedikriteeriumid lisatud õigusaktidesse. Õigusaktid ei kirjuta ette, kuidas tuleb alushariduse ja lapsehoiu kvaliteet tagada. Kokkulepe jätab koolieelsetele lasteasutustele vabad käed kohaldada õigussüsteemi raames enda hariduspoliitikat. Teisalt märkis sõltumatu hindaja, et hindamiseks läbiviidud uuringu kohaselt on alushariduse ja lapsehoiu keskpärane kvaliteet on ainus valdkond, mis vajab tähelepanu.

Vaatamata probleemidele, mida selline lähenemine alushariduse ja lapsehoiu poliitikale tekitab, peetakse paktisüsteemi edukamaks kui valitsuse ülalt-alla-poliitikat. Pakt toimib, sest see tagab kõikide alushariduse ja lapsehoiuga seotud partnerite kaasamise arutellusse, et leida oma kogemustele tuginedes ühiselt lahendus.

Iirimaa

²⁰⁰ Fukkink, R. cs, UvA Kohnstamm Institute, R.U Nijmegen (2013) Pedagogische kwaliteit van de kinderopvang voor 0-4 jarigen in de Nederlandse kinderdagverblijven in 2012

²⁰¹B&A Consulting (2011) Regels, toezicht en handhaving in de kinderopvang

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Youngballymun on keerukas kogukonna muutmise algatus (community change initiative – CCI)²⁰², mis loodi 2007. aastal, et tugevdada õpetajate, organisatsioonide ja haridussüsteemi suutlikkust. Selle aluseks on kohalikul tasandil väljatöötatud nelja lapsekeskse ennetus- ja varase sekkumise strateegia rakendamine. Koos moodustavad need strateegiad integreeritud ja tervikliku raamistiku laste õppimise ja heaoluga seotud kehvade tulemuste algpõhjustega võitlemiseks. Strateegia „Ready, Steady, Grow“ (Tähelepanu! Valmis olla! Kasva!) on youngballymuni piirkonnapõhine väikelaste vaimse tervise strateegia, mille eesmärk on tugevdada lapsevanemate, õpetajate ja teenuse osutamisega seotud ringkondade suutlikkust väikelaste vaimse tervise valdkonnas, et toetada tugevate sidemete loomist, imikute ja väikelaste tervist ja arengut²⁰³.

Strateegiat „Ready, Steady, Grow“ on hinnatud²⁰⁴. Hindamise esimeses etapis uuriti, mil määral algatus tugevdab suutlikkust, toetab koostööd teiste talituste ja asutustega ning soodustab probleemide varast avastamist ja spetsialisti juurde suunamist. Peamiste sidusrühmadega viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud, mille tulemustele tuginedes koostati uuring, mis viidi läbi kaks korda suurema arvu teenuseosutajate seas.

Hindamise teises osas hinnati lapsevanemate ja laste psühholoogilise toetamise kava. Hindamise tulemusel tehti kindlaks mitu peamist tegurit, mis tagavad eduka kogukonnasisese koostöö:

- protsessi juhtijate ülekaalus;
- sidusrühmade kaasamine avatud, läbipaistvasse ja usaldusväärsesse protsessi, kus osalejad saavad osa võtta otsuste tegemisest;
- tõhus teavitatus (nt teavitas youngballymun väikelaste vaimse tervise tähtsusest);
- varasem koostöö, mis võimaldab kasutada olemasolevaid suhteid;
- organisatsioonide ühised eesmärgid ja ühine visioon;
- kokkusaamise võimalus (ühistel koolitustel, valdkondadevaheliste meeskondade kohtumistel jne);
- koostööks piisavate vahendite olemasolu;
- koolieelsete lasteasutuste füüsiline lähedus.

10. eesmärk Õigusnormid ja/või rahastamine aitavad saavutada üldist seaduslikku õigust riigieelarvest toetatavale või rahastatavale alusharidusele ja lapsehoiule ning kõiki sidusrühmi teavitatakse korrapäraselt edusammudest selle õiguse saavutamisel.

²⁰² Kogukonna muutmise algatusi eristab tavapäraest teenuse osutamise programmidest mitu omadust. Need algatused vaatlevad kogukonna probleeme tervikuna; hõlmavad kõiki valdkondi; kasutavad pikaajalisi strateegiaid, mõõndes, et süsteemi muutmine võtab aega; keskenduvad koostööl põhinevate suhete loomisele ja ergutavad osalemist otsuste tegemisel.

²⁰³ Selle tegevuse keskmes on lapsevanemate ja laste psühholoogilise toetamise kava – kõigile avatud, keskkuses asuv laste arengu kliinik

²⁰⁴ Lõpphindamise aruanne on avaldatud aadressil:
http://www.youngballymun.org/the_results/research_findings/

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Kõikides ELi liikmesriikides üha kasvav vajadus lahendada mitmesuguseid probleeme, näiteks sotsiaalne tõrjutus ja madal haridustase, kinnitab, et kvaliteetsele alusharidusele ja lapsehoiule võrdse juurdepääsu tagamise majanduslik aspekt on mõjuv. Uuringud näitavad, et kui riigieelarvest toetatava alusharidus ja lapsehoiu kohti ole piisavalt, muutuvad tõrjutuks just need lapsed ja pered, kellele oleks alusharidust ja lapsehoiu kõige rohkem vaja²⁰⁵.

On kindlalt tõendatud, et alusharidus- ja lapsehoiusteedes, mis toimivad suures osas turupõhiselt, on ebavõrdne juurdepääs alusharidusele ja lapsehoiule ning sotsiaalne kihistumine väga levinud nähtused²⁰⁶ ja seda mitmel põhjusel:

- kasumit teenivad eralasteasutused asuvad enamasti jõukates piirkondades;
- riigieelarvest toetatavates lasteasutustes on vähe kohti ning bürokraatlik asjaajamine ja ebavõrdne juurdepääs lasteasutusse registreerimist käsitlevale teabele (sh keelebarjäär) takistavad marginaliseeritud rühmadel lasteasutusse pääsemist, isegi kui neil on selleks õigus;
- vaestes piirkondades asuvad kasumit teenivad eralasteasutused pakuvad enamasti madalama kvaliteediga teenust ja see võib süvendada ebasoodsas olukorras olevate laste ja nende jõukamate eakaaslaste vahelist ebavõrdsust;
- soodustustel ja meetmetel, mille eesmärk on suurendada madala sissetulekuga perede laste osalemist alushariduses ja lapsehoiust, võib olla soovimatu kahjulik mõju.

Seetõttu on teadlased ja poliitikakujundajad üha enam üksmeelel²⁰⁷ selles, et kui soovitakse vähendada haridustasemetevahelist lõhet, on järk-järguline üleminek riigieelarvest toetatavale üldisele alusharidus- ja lapsehoiusteedele nii esmatähtis kui ka hädavajalik. Üksmeelel ollakse ka selles, et teenuste otsene riiklik rahastamine võimaldab ametiasutustel suunata vahendeid tõhusamalt, saavutada mastaabisäästu ja parandada riigi tasandil teenuste kvaliteeti, koolitada tõhusamalt personali ja õiglasemat juurdepääsu teenustele võrreldes vanematele makstavaid toetusi hõlmavate süsteemidega²⁰⁸.

Kokkuhoiu ajal on riikide valitsustel raske tagada üldist, riigieelarvest rahastatavat alusharidust ja lastehoidu. Sellele vaatamata on probleem ülitähtis, eeldades, et kehtestatud on tõhusad kontrollistrateegiad edusammude jälgimiseks ja rakendamisel esinevate puuduste avastamiseks.

²⁰⁵ Euroopa Komisjoni õigusküsimuste peadirektoraat (2013) *Barcelona eesmärgid: Väikelaste hoiuteenuste arendamine Euroopas jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu edendamiseks* Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Majandus- Ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele., lk 12.

²⁰⁶ Lloyd, E., & Penn, H. (Eds.). (2012). *Childcare Markets: Can They Deliver an Equitable Service?* The Policy Press.

²⁰⁷ Seda saab järeltada asjaolust, et liikmesriikides läbiviidud uuringute tulemused (nt Lazzari ja Vandenbroeck, 2012) JA Euroopa tasandil koostatud olulised poliitikadokumendid (õigusküsimuste peadirektoraat, 2013; alusharidust ja lapsehoiu käsitlev Euroopa Komisjoni teatis, 2011) osutavad samasse suunda.

²⁰⁸ Euroopa Komisjoni õigusküsimuste peadirektoraat (2013) *Barcelona eesmärgid: Väikelaste hoiuteenuste arendamine Euroopas jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu edendamiseks* Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Majandus- Ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Uuringud näitavad, et riikides, kus alushariduse ja lapsehoiu toetusi on riigi raha säästmiseks vähendatud, on teenuse kvaliteet paratamatult halvenenud²⁰⁹.

Kohtade arvu suurendamine ja lastele õiguse andmine kohale lasteasutuses aitab tagada kõikidele õiguse alusharidusele ja lapsehoiule. Uuringud näitavad, et poliitikad, mis põhinevad lapse õigustel, mitte nende vajadustel, on tõhusamad²¹⁰. Seaduslik õigus ei tähenda tingimata, et teenus on tasuta, vaid ainult seda, et seda toetatakse riigieelarvest ja see on taskukohane.

Saksamaa

Saksamaal 2008. aasta detsembris jõustunud liidu seadus (Kinderförderungsgesetz - KiFöG) sätestas ühe- kuni kaheaastaste laste seadusliku õiguse kohale koolieelses lasteasutuses või perepäevahoius. Õigusakt laiendas seaduslikku õigust, mis juba oli lastel kolmandast eluaastast kuni koolieani, nooremale vanuserühmale. Õigus jõustus üleminekuaja lõppemise järel 2013. aasta augustis. Liiduvalitsus andis 16-le liidumaale rahalist toetust lasteaiakohtade arvu suurendamiseks. Aastatel 2008–2014 kulutas liiduvalitsus 5,4 miljardit eurot kuni kolmeaastaste laste kaasamiseks alusharidusse ja lapsehoiu. Alates 2014. aastast eraldatakse lapsehoiuteenuste tegevuskulude katteks 845 miljonit eurot aastas. Liidu eelarvest antakse täiendavaid vahendeid liidumaadele, kes kasutavad oma eelarvevahendeid alushariduse ja lapsehoiu teenuste laiendamiseks.

See õiguslik meede andis tugeva tõuke alushariduse ja lapsehoiuteenuste pakkumise suurenemisele. Kuni kolmeaastaste laste osalemist jälgitakse ja liidu valitsus esitab kord aastas Bundestagile (parlamendile) aruande. 2008.–2014. aastal suurenes koolieelses lasteasutuses käivate kuni kolmeaastaste laste osakaal Lääne-Saksamaal 12,1%-lt 27,4%-le ja Ida-Saksamaal 41,9%-lt 54%-le.

Poliitika oli edukas, sest selles olid ühendatud seaduslik õigus kohale koolieelses lasteasutuses, liidu valitsuse, liidumaade ja kohalike omavalitsuste sihtotstarbelised investeeringud ja edusammude tähelepanelik jälgimine. Lisaks koolieelsetes lasteasutustes käivate laste arvu jälgimisele on teenuse kuni kolmeaastastele lastele laiendamise tõhusaks stiimuliks ka lapsevanemate seas korrapäraselt läbiviidavad uuringud, mis käsitlevad nõudlust koolieelse lasteasutuse kohtade järele.

Luksemburg

Luksemburgi iseloomustab peamiselt mitmerahvuseline elanikkond. 2014. aastal oli 47,7% kuni 12-aastastest Luksemburgis elavatest lastest mõne muu riigi kodanik. Alushariduse ja lapsehoiu teenuste osutamist on laiendatud kolme õigusaktiga: 1998. aastal (éducation précoce kasutuselevõtt), 2005. aastal (uue lapsehoiumudeli kasutuselevõtt

²⁰⁹ Akgunduz, Y. E., Jongen, E., Leseman, P., & Plantenga, J. (2013). *Cutting from the future? Impact of a subsidy reduction on child care quality in the Netherlands* (No. 13-18).

²¹⁰ Vt eespool 1. eesmärgi käsitlevat arutelu.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

omavalitsustes: maison relais pour enfants) ja 2009. aastal (lapsehoiuteenuste vautšeri – *chèque-service accueil* – kasutuselevõtt).

Koolikohustus algab neljaaastaselt, kui lapsed lähevad kaks aastat kestvasse eelkooli. Kaheaastane eelkool on koolisüsteemi osa ja lapsevanematele tasuta: eelkoolis käib 100% lastest. Luksemburgi haridussüsteem pakub alushariduses osalemise võimalust (*éducation précoce*) ka kolme- kuni neljaaastastele ning 78% lastest seda võimalust kasutabki. Kuna ka *éducation précoce* on formaalse haridussüsteemi osa, on see lapsevanematele tasuta.

Lasteaiad on lahti aasta läbi ja lapsevanemad maksavad osa alushariduse kuludest. Valitsus kavatseb kaotada lasteaiatasud, et tagada juurdepääs kõikidele lastele sõltumata nende vanemate sotsiaalsest ja majanduslikust olukorrast. Pärast lapsehoiuteenuse vautšereid (*chèque-service accueil*) käsitleva 2009. aasta seaduse vastuvõtmist valib palju rohkem lapsevanemaid selle süsteemi ja aastatel 2009 kuni 2013 kahekordistus kohtade arv koolieelsetes lasteasutustes.

Lisa

Põhimõisted

Pädev alusharidus- ja lapsehoiuse süsteem

Alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas tuleks pädevust käsitada kogu süsteemi omadusena. Pädev süsteem hõlmab pädevaid inimesi, inimeste ja meeskondade vahelist suhtlemist koolieelses lasteasutuses, asutustevahelist suhtlemist (koolieelsed lasteasutused, lastesõimed, eelkoolid, koolid, laste ja vanemate tugiteenused jne) ning tõhusat juhtimist poliitika tasandil.

Juurdepääs

Perel on juurdepääs alusharidusele ja lapsehoiule, kui kvaliteetset haridust pakkuvas koolieelses lasteasutuses on vaba koht või kui seal võib vaba koha avada, juhul kui kaugus ega maksumus ei takista alushariduses osalemist.

Kättesaadavus

Kättesaadavus tähendab probleeme, millega lapsevanemad alusharidusele juurepääsu taotledes kokku puutuvad. Need probleemid, näiteks lapsevanemate vähesed teadmised alusharidusega seotud menetlustest või alushariduse väärtusest, füüsilised takistused puuetega lastele, ootenimekirjad, valikuvõimaluse puudumine, keelebarjäär jne, võivad otseselt või kaudselt takistada alushariduses osalemist.

Lapsekeskne õpetus, mis arvestab lapse huvidega

Lapsekeskne lähenemisviis tugineb lapse vajadustele, huvidele ja kogemustele. Vajaduste hulka kuuluvad kognitiivsed, sotsiaalsed, emotsionaalsed ja füüsilised vajadused. Lapsekeskne lähenemisviis kasutab õpetamismeetodit, mis toetab laste terviklikku arengut ja võimaldab täiskasvanutel seda arengut juhtida ja toetada.

Terviklik teenus

Terviklik teenus läheb alushariduse andmisest kaugemale ja hõlmab koostööd teiste teenustega, et keskenduda lapse arengu kõikidele aspektidele, näiteks nende tervisele ja heaolule, lastekaitsele, laste ja nende vanemate toetamisele nende kodus ja kohalikus kogukonnas.

Riskirühma kuuluvad lapsed

Lapsed võivad kuuluda riskirühma isiklike asjaolude tõttu või seetõttu, et nad ise või nende vanemad kuuluvad rühma, mis on ühiskonnas ebasoodsas olukorras. Selliste laste hulka võivad kuuluda puuetega lapsed; vaimse tervise probleemidega lapsed; asendushooldusel olevad lapsed; lapsed, keda ähvardab hooletussejätmine või kuritarvitamine; registreerimata lapssisserändajad/varjupaigataotlejad; vaeste või sotsiaalselt tõrjutud perede lapsed; sisserändajate lapsed ja/või erineva keeletaustaga lapsed; lapsed, kelle vanematel on piiratud juurdepääs teenustele; romad ja rändlejad lapsed.

Õppekava

Alushariduse õppekava (mis hõlmab pigem kaudseid kui otseseid aspekte) hõlmab arendavat hoolitsust, kujundavat suhtlemist, laste õpikogemusi ja toetavat hindamist.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Mõnikord on õppekava kehtestatud ametlikes dokumentides, mis käsitlevad kõikide väikelaste personaalset ja sotsiaalset arengut ja õppimist ning valmistavad neid ette eluks ja kodanikuna ühiskonnas osalemiseks.

Õppekava raamistik

Õppekava raamistik (mis võib olla riiklik, piirkondlik või kohalik) on kirjeldatud väärtushinnangud, põhimõtted, suunised ja normid, millest juhendatakse laste eest hoolitsemisel ja nende õpetamisel.

Alusharidus ja lapsehoid

Alusharidus ja lapsehoid on mis tahes reguleeritud süsteem, mis pakub haridust ja hoidu lastele sünnist kuni kohustusliku koolieani (sõltumata asutusest, rahastamisviisist, lahtiolekuaegadest ja õppekava sisust) ning hõlmab päevahoiukeskusi ja perepäevahoidu, era- ja riiklike lasteasutusi ning eelkoole.

Hindamine

Jätkuva või lõppenud alusharidust ja lapsehoidu käsitleva projekti, kava või poliitika korralduse, rakendamise või tulemuste tõhususe süstemaatiline hindamine.

Juhtimine

Juhtimine on kohustuste jaotamine valitsuse ning riiklike ja eralasteasutuste vahel, sh kohustuse kooskõlastamise mehhanismid.

Suured ootused

Suured ootused tekivad siis, kui alusharidus- ja lapsehoiuse süsteem ja süsteemi töötajad on lapsekesksed ning keskenduvad sellele, mida iga laps suudab nende toetusel teha, õppida ja saavutada. See aitab luua keskkonna, kus lapsi innustatakse oma potentsiaali täielikult ära kasutama ning nende edu ja saavutusi tunnustatakse ning peetakse õpi- ja hoiukeskkonna oluliseks osaks.

Terviklik käsitlus

Alushariduse ja lapsehoiu terviklik käsitlus on lapsekeskne ning tähendab seda, et tähelepanu pööratakse kõikidele lapse arengu, heaolu ja õpivajaduste aspektidele, sealhulgas neile, mis on seotud sotsiaalse, emotsionaalse, füüsilise, keelelise ja kognitiivse arenguga.

Integreeritud süsteemid

Integreerimine tähendab kooskõlastatud lastepoliitikat, mille puhul lapsehoiu- ja haridusteenuseid osutatakse koos. Ka muud teenused, näiteks sotsiaalhoolekanne, koolid, pereteenused, tööturu- ja tervishoiuteenused, võivad teha koostööd, et soodustada laste osalemist alushariduses ja lapsehoiuses. Kui kõik alushariduse ja lapsehoiu teenused on integreeritud, nimetatakse seda terviklikuks alushariduseks ja lapsehoiuks. Koostöö hõlmab tihedaid töösuhteid asutustega, kelle haldusalasse kuulub alushariduse ja lapsehoiu korraldamine riigi, piirkonna ja/või kohalikul tasandil.

Seaduslik õigus

Seaduslik õigus tekib, kui lapsel on juriidilist jõudu omav õigus osaleda alushariduses ja lapsehoiuses.

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Seire

Alusharduse ja lapsehoiu valdkonnas tähendab seire pidevat ja süstemaatilist kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete andmete kogumist alusharidus- ja lapsehoiusteemide kvaliteedi korrapäraseks kontrollimiseks. Seire põhineb eelnevalt kokkulepitud kvaliteedistandarditel, sihttasemetel või näitajatel, mis kehtestatakse ja mida muudetakse kasutamise käigus.

Tulemused

Tulemused on alushariduse ja lapsehoiu teenustest tulenevad tegelikud või kavandatud pika- või lühiajalised muutused, mis on kasuks lastele, nende peredele, kohalikule kogukonnale ja ühiskonnale. Need muutused on mõõdetavad ja kasu, mis lapsed neist saavad, on tavaliselt järgmine:

- kognitiivsete oskuste ja pädevuste omandamine;
- mittekognitiivsete oskuste ja pädevuste omandamine;
- edukas koolimine;
- osalemine ühiskonnas ning ettevalmistus edasiseks eluks ja kodanikuna tegutsemiseks.

Mäng, sh juhendamata mäng

Spontaanne ja piiranguteta mäng on tegevus, mille algataja ja juhtija on laps. Mäng annab lastele võimaluse uurida ja mõtestada oma huvisid ja asju, mis on nende elus olulised ja tähenduslikud. Personali ülesanne on innustada laste mängu, luues õige keskkonna ja kasutades mängu õpimeetodina.

Professionaalne juhtimine

Alushariduse ja lapsehoiu valdkonnas nõuab professionaalne juhtimine oskusi, tegutsemist ja pädevusi, mis toetavad laste hoidu ja haridust, pedagoogikat, suhtlemist lapsevanemate ja kohaliku kogukonnaga, personalijuhtimist ja organisatsiooni. Sarnaselt muude haridussektori juhtrollidega peavad koolieelsete lasteasutuste juhid kehtestama töökultuuri ja eesmärgid, mis tagavad kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiu kõikidele lastele, ning kaasama ja toetama töötajaid ja lapsevanemaid.

Professionaalne roll

Professionaalses rollis olija tegevus on reguleeritud; professionaalses rollis olija peab oma tegevust arendama ja mõtestama ning looma koostöös lapsevanemate ja lastega õpikeskkonna, mida pidevalt uuendatakse ja täiustatakse. Professionaalse rolli täitjal peab olema vastav kvalifikatsioon ning ta peab võtma vastutuse kvaliteetsete alushariduse ja lapsehoiu teenuste osutamise eest vastavalt olemasolevatele ressursidele ning süsteemi nõuetele ja ootustele.

Koolivalmidus

Liikmesriikides, kus seda mõistet kasutatakse, tähendab koolivalmidus, et lapsel on motivatsioon ning kognitiivsed ja sotsiaal-emotsionaalsed oskused, mis on vajalikud õppimiseks ja koolis hästi edasijõudmiseks.

Süsteem, kus vanuserühmad on eraldatud

Alusharidust ja lapsehoiu pakutakse erinevatele vanuserühmadele eraldi lasteasutustes, mis sageli kuuluvad erinevatesse haldusaladesse. Vanuserühmad on riigiti erinevad, kuid tavaliselt on need järgmised: sünnist/üheaastastest kuni kolme-nelja-aastasteni ja kolme-nelja-aastastest kuni algkooli alguseni (viie-kuueaastased).

Kvaliteediraamistiku peamised põhimõtted

Ühtne süsteem

Alusharidus ja lapsehoid on korraldatud kõikidele lastele sünnist kuni algkooli alguseni ühes etapis ja samas lasteasutuses, kogu vanuserühmale üheskoos. Vanusevahemik määratletakse tavaliselt riiklikul või haridussüsteemi tasandil. Ühtne süsteem kuulub tavaliselt ühe ministeeriumi haldusalasse.

Tööjõud

Tööjõud tähendab kõiki personali liikmeid, kes tegelevad otseselt lastega reguleeritud lasteasutuses, mis pakub haridust ja hoidu lastele sünnist kuni algkooli alguseni. Tööjõud hõlmab koolieelsete lasteasutuste juhtkondi ja õpetajaid.